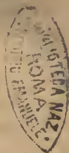
HESIODI ASCRAEI OPVSCVLA INSCRIPTA ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ, SIC recens nunc Latinè reddita, ut uersus uersui respondeat, unà cum scholijs obscuriora aliquot loca illustrantibus,

VLPIO FRANEKERENSI Frisio autore.

Addita est antiqua NICOLAI VALLAE translatio, ut quis conferre queat.

Item accessit ANGELI POLITIANI Rusticus, ad filum & exemplar secundi libri Hesiodi factus.

Basileæ, apud Mich. Ising.
M. D. XXXIX.

VT STEMMATE, SIC ETIAM MORIBVS ornato iuueni SIXTO Grumbach, VLPIVS Franekerensis Frisius S. D.

VLLAE amicitiæ tam firmæ atq; immortales permanere solent, SIXTE *dulcißime, quàm eorum qui eisdem literis initiati sunt, quique in pueritia eidem præceptori operam dederunt, quemadmodum nos fecimus. Id quod quum re ipsa uerißimũ sit, tum etiam asserit Quintilianus autor grauißimus, qui huius rei causa publicas scholas magis probat quàm priuatam sub pædagogo institutionem. Vide me, qui tametsi iam per longum temporis interuallum à primis meis commilitonibus seiunctus sim, nullus tamen ex his est cuius mihi obrepsit obliuio. Cuius rei ut clarius extet argumentum, hoc iam ad te mitto philosophicũ ne dicam an rusticum opusculum, non contentus te nuda epistola inuisere. Sunt anni plus minus decem, ex quo relicta patria ad exteras scholas me contulerim: quos annos consumpsi partim discendo, partim docendo, uel potius Pythagoreorum more, primum tacendo, deinde loquẽdo. Didici Harlemi et Louanij, docui Coloniæ et Erphurdiæ, quô iuuenis uocabar ad profeßionem literariam, uirili ætate & sapientia indigentem, quam ego profe-*

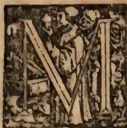
*ctò ante barbam suscipere ausus fui, temerè fortasse ma-
gis quàm prudēter. Sed me hoc nomine non iacto, imò
magis mihi ipse gratulor, quod sciā istud munus, seu ma-
lis onus, pro acerrimo mihi fuisse calcare. Nā magnos
diligentiæ subdidit stimulos, uariosq; libros me euolue-
re fecit, quos aliter fortè nunquam attigissem. Græcos
autem autores quos enarraui, nō sat habui uulgari mo-
re interpretari, sed totos in Romanam linguam trans-
fusos, deinde postulantibus auditoribus dictaui. Id fa-
ctum à me est in Cyro Theodoro Prodromo poëta ec-
clesiastico, quem proximis nūdinis ex officina Isingri-
nij latinū unà cum Euripidis Phœnißis exhibebimus.
Id etiam factum est in Hesiodo, quem ex tempore ἀ-
μαθέστερον μὲν, ἀλλὰ σαφέστερον uertimus, ne sic
etiam meorum uotis deessem. Quod quidem non ten-
tassem, si mihi ad manū fuisset exemplar Nicolai Val-
læ, aut si quicquā de ipsius uersione sciuissem. Quan-
quam quid nocet tractari δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά. Non
derogo Vallæ: hoc tamen scio, illum omnibus doctis
non satisfacere. Si illum in nulla alia re, certe in hoc su-
perauimus, quod apud nos ea commoditas habeatur,
ut uersus uersui respōdeat, quod præstare sine ullius sen-
tentiæ detrimento quàm difficile sit, ille nouit qui in ali-
quo autore tentauerit. Verum Hesiodus meus solis disci-
pulis dictatus mansisset, nisi à candidis nonnullis ami-*

cis ad

cis ad ædendum compulsus fuissem. Ad hæc mi Sixte tu etiam magna causa fuisti quare euulgauerim. Scio enim te in ea fortunæ sublimitate situm, ut aliquando Frisia nostra te in suum consiliarium et moderatorem acceptura sit, quam lampada pater tuus uir prudentissimus, post mortem tibi tradet. Volo igitur in tempore præcepta tibi ministrare, quæ tum usui futura sunt. Nā poëta noster in primo libro nihil magis facit, quàm quod iudices & consiliarios instruit, eosq; sui officij admonet, ne tu putes illum duntaxat de agro loqui. Vale, & Hesiodum hunc amicitiæ nostræ ueluti perpetuum pignus habe. Datum Francofordiæ, pridie calendas Apriles,

M. D. XXXIX.

ΗΣΙΟΔΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΡΑΙΟΥ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ.

οῦσαι πιερίηθεν ἀοιδῇσι κλέ-
ουσαι,
Δεῦτε δί' ἐννέπετε σφέτε-
ρον πατέρ' ὑμνείουσαι,
Ὅν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς
ἄφατοί τε φατοί τε,
Ρητοί τ' ἄρρητοί τε (Διὸς μεγάλοιο ἕκητι)
Ρεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥεῖα δὲ βριάοντα χαλέπτει,
Ρεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει,
Ρεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.
Κλῦθι ἰδὼν ἀΐων τε, δίκῃ δ' ἴθυνε θέμιστας
Τύνη, ἐγὼ δέ κε Πέρσῃ ἐτήτυμα μυθησαίμην.
οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
Εἰσὶ δύω, τὴν μέν κεν ἐπαινήσειε νοήσας,
Η δ' ἐπιμωμητή, διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν.
Η μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει,
Σχετλίη, οὔτις τήν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγ
Αθανάτων βουλῇσιν ἔριν τιμῶσι βαρεῖαν. (κης
Τὴν δ' ἑτέρην (προτέρην μὲν ἐγείνατο νὺξ ἐρεβεννὴ)
Θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος αἰθέρι ναίων,

Γαίης

HESIODI ASCRAEI OPERA ET DIES, NVNC CASTIGATIVS VERSAE, AVTORE VLPIO FRANEKERENSI FRISIO.

MOVSAE Pierides, præstantes laude canendi,
Adsitis, patrē celebrātes dicite uestrum,
Dicite, cur homines inter sit nobilis ille
Conspicuusq;, hic obscurus? (Iouis illa uoluntas)
Nam facile extollit, facile elatumq; refrenat,
Et clarum obscurans, obscuri nomen adauget,
Erigit & miserum facile, extinguitq; superbum,
Iuppiter altifremus, cui celsum regia cœlum,
Audi cuncta uidens noscensq;, & dirige recte
Hæc oracula, ego sic Persen uera docebo.
Scilicet in terris gemina est contentio, uerum
Hanc animaduertens aliquis laudarit, at illam
Dixerit esse malam, sibi nam contrariæ utræq;.
Seminat illa etenim bellum, litesq; maligna,
Hinc hominum nulli grata est, sed sæpe sequuntur
Atq; colunt illam Dijs instigantibus ipsis.
Alteram at ipse (etenim prior atra nocte creata est)
Terris imposuit summi regnator olympi

Iuppiter, at longe mortalibus utiliorem,
Nanq; facit segnem quãuis meminisse laboris,
Qui cernens alium ditescere, dum piger ipse est,
Festinat quoq; arare, & humi defigere plantas,
Tum curare domũ: nam uicino æmulus usque
Vicinus ditescenti: at pugna utilis hæc est,
Sic figulus figulũ, sic & fabrum faber odit,
Sic uates uatem male fert, sic Irus & Irum.
Ast immitte tuis hæc Perse cordibus imis,
Ne mala sic placeat, nulla ut sit cura laborum,
Lis tibi, clamosas rixasq; forumq; sequenti.
Ille etenim lites fugere & contemnere debet,
Cui non plena domus, cui non sunt horrea plena
Maturi fructus, Cereris quem terra dat alma.
Huius si sat habes, age iurgia dira moueto
Ob res alterius: mecum facere amplius istud
Haud licet, at potius rursum causam experiamur
Iudicijs rectis, quæ uel deus optima dicat.
Quum fieret nostræ sortis diuisio, rapta
Plurima iudicibus sic corrumpendo dedisti
Doniuoris: hanc qui cupiũt discernere litem,
Stulti, quos latet ut toto sit dimidium plus,
Et quanta in molli malua asphodeloq; uoluptas.
Quippe occultarũt homini nunc numina uictum,
At quondam tantum facile una luce parasses,

Vnde

Γαίης τ' ἐν ῥίζῃσι, καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω,
Ἥτε καὶ ἀπάλαμόν περ, ὅμως ἐπὶ ἔργον ἐγείρει.
Εἰς ἕτερον γάρ τίς τε ἰδὼν ἔργοιο χατίζων,
Πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρόμμεναι ἠδὲ φυτεύειν,
Οἶκόν τ' εὖ θέσθαι. ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
Εἰς ἄφενος σπεύδοντ', ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.
Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.
Ὦ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα τεῷ ἐνικάτθεο θυμῷ.
Μηδέ σ' ἔρις κακόχαρτος ἀπ' ἔργου θυμὸν ἐρύκοι,
Νείκε' ὀπιπεύοντ' ἀγορῆς ἐπακουὸν ἐόντα.
Ὥρη γάρ τ' ὀλίγη πέλεται νεικέων τ' ἀγορέων τε,
Ὧ τινι μὴ βίος ἔνδον ἐπηετανὸς κατάκειται
Ὡραῖος, τὸν γαῖα φέρει Δημήτερος ἀκτήν,
Τοῦ κε κορεσσάμενος, νείκεα καὶ δῆριν ὀφέλλοις
Κτήμασ' ἐπ' ἀλλοτρίοις. σοὶ δ' οὐκ ἔτι δεύτερον ἔ-
ὧδ' ἔρδειν, ἀλλ' αὖθι διακρινώμεθα νεῖκος (ϛαι
Ἰθείῃσι δίκαις, αἵ τ' ἐκ Διός εἰσιν ἄρισται.
Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθα, ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρεις μέγα κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι,
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.
Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.
Ῥηιδίως γάρ κεν καὶ ἐπ' ἤματι ἐργάσσαιο,

Ὥστε σέ κ' εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀεργὸν ἐόντα,
Αἶψά κε πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο,
Ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν.
Ἀλλὰ Ζεὺς ἔκρυψε χολωσάμενος φρεσὶν ᾗσιν,
Ὅττι μιν ἐξαπάτησε Προμηθεὺς ἀγκυλομήτης.
Τοὔνεκ' ἄρ' ἀνθρώποισιν ἐμήσατο κήδεα λυγρά.
Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖθις ἐῢς παῖς Ἰαπετοῖο
Ἔκλεψ' ἀνθρώποισι Διὸς παρὰ μητιόεντος,
Ἐν κοίλῳ νάρθηκι λαθὼν Δία τερπικέραυνον,
Τὸν τε χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα
Ἰαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδώς, (Ζεύς
Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας,
Σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι
Τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακόν, ᾧ κεν ἅπαντες
Τέρπονται κατὰ θυμὸν, ἑὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Ὣς ἔφατ', ἐκ δ' ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν
Ἥφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα (τε.
Γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ' ἀνθρώπου θέμεν αὐδὴν
Καὶ σθένος, ἀθανάτῃς δὲ θεῇς εἰς ὦπα ἐΐσκειν
Παρθενικῆς, καλὸν εἶδος ἐπήρατον. αὐτὰρ Ἀθήνην
Ἔργα διδασκῆσαι πολυδαίδαλον ἱστὸν ὑφαίνειν,
Καὶ χάριν ἀμφιχέαι κεφαλῇ χρυσῆν Ἀφροδίτην,
Καὶ πόθον ἀργαλέον, καὶ γυιοκόρους μελεδῶνας.
Ἐν δὲ θέμεν κύνεόν τε νόον καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
Ἑρμείην ἤνωγε διάκτορον ἀργειφόντην.

Ὣς

Vnde anno segnis potuisses uiuere toto,
Continuò ad fumum licuisset ponere stiuam,
Ac tibi cessarent operæ mulûmq; boumq;.
Abdidit at pater hæc iratus pectore secum,
Imposuit quòd ei uersuta mente Prometheus,
Hinc generi humano mala tristia plurima struxit,
Primum occultauit sæuus mortalibus ignem,
Quem satus Iapeto rursum est furatus in usum
Humanum, in ferula deportans clam Ioue summo.
At pater offensus uerbis est talibus usus:
Qui superas cunctos ô calliditate Prometheu,
Ob me deceptum ac sublatum lætus es ignem,
Sed dolor hinc ingens tibi erit cunctisq; futuris,
His dabo nanq; malum, mihi quod furatus es ignem,
Ob quod gaudebunt cuncti, proprium malũ amantes.
Sic dixit, risitq; parens hominumq; deûmq;,
Vulcanoq; iubet, properanter fingeret udo
E limo plasma, huic uires hominisq; loquelam
Inderet, ac uultu cœlestibus aßimilaret
Virginibus, forma effingens pulchra: inde Mineruam
Cum textura alias artes quoq; tradere mandat,
Et Venerem capiti speciosum adhibere decorem,
Atq; comes desiderium, curasq; uoraces:
Addere fallaces mores mentemq; caninam
Mercurium iußit, tibi qui caput abscidit Arge,

Dixit,

Dixit, & implebant patris omnes iussa uolentes.
Extemplo è terra primus pede claudus utroq;
Mulciber effinxit diuæ simile omnia plasma,
At cinxit uarieq; ornauit cœsia Pallas,
Vndiq; per totum Charites Suadelaq; corpus
Contorta ex auro posuere monilia fuluo,
Pulchricomæ uernis cinxerunt floribus Horæ,
Aptauit reliquum mundum Tritonia Pallas,
Instruxit pectus Maia genitrice creatus,
Vafritiam imponens, mendacia uerba, dolosos
Mores: consilium Iouis hoc erat. indidit idem
Præco deûm nomen mulieri, nomine recto
Pandoram appellans, illam quod quisq; deorum
Dono donarat, quod non hominum fuit ex re.
Postquam igitur factus dolus insuperabilis esset,
Tum pater omnipotens cum dono Epimethea adire
Iußit Mercurium, qui nuncius astricolarum est.
Immemor ast erat hic, frater quod iusserat olim,
Ne Iouis acciperet donum, sed sperneret, à se
Dimittens iterum, ne cladis origo sit orbi:
At miser accipiens, malum habens tum deniq; sensit.
Ante Epimethei erratum mala cognita nulla
Prorsus erant, facilis sed uita erat absq; labore,
Difficiles aberant morbi senium accelerantes,
(Nanq; statim inq; malis homines morbisq; senescunt)
At mulier

Ὣς ἔφατ', οἱ δ' ἐπίθοντο Διὶ Κρονίωνι ἄνακτι.
Αὐτίκα δ' ἐκ γαίης πλάσσε κλυτὸς Ἀμφιγυήεις
Παρθένῳ αἰδοίῃ ἴκελον, Κρονίδεω διὰ βουλάς,
Ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.
Ἀμφὶ δέ οἱ χάριτές τε θεαὶ καὶ πότνια πειθὼ
Ὅρμους χρυσείους ἔθεσαν χροΐ, ἀμφὶ δὲ τήν γε
Ὧραι καλλίκομοι στέφον ἄνθεσιν εἰαρινοῖσι.
Πάντα δέ οἱ χροῒ κόσμον ἐφήρμοσε Παλλὰς Ἀθήνη.
Ἐν δ' ἄρα οἱ στήθεσσι διάκτορος ἀργειφόντης
Ψεύδεά θ' αἱμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
Τεῦξε, Διὸς βουλῇσι βαρυκτύπου, ἐν δ' ἄρα φωνὴν
Θῆκε θεῶν κῆρυξ. ὀνόμηνε δὲ τήνδε γυναῖκα
Πανδώρην, ὅτι πάντες ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
Δῶρον ἐδώρησαν, πῆμ' ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ δόλον αἰπὺν, ἀμήχανον ἐξετέλεσσεν,
Εἰς ἐπιμηθέα πέμπε πατὴρ κλυτὸν ἀργειφόντην
Δῶρον ἄγοντα θεῶν ταχὺν ἄγγελον, οὐδ' ἐπιμηθεὺς
Ἐφράσαθ' ὥς οἱ ἔειπε προμηθεὺς, μή ποτε δῶρον
Δέξασθαι πὰρ Ζηνὸς ὀλυμπίου, ἀλλ' ἀποπέμπειν
Ἐξοπίσω, μή πού τι κακὸν θνητοῖσι γένηται.
Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος, ὅτε δὴ κακὸν εἶχ', ἐνόησε.
Πρὶν μὲν γὰρ ζώεσκον ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων,
Νόσφιν ἄτερ κακῶν, καὶ ἄτερ χαλεποῖο πόνοιο,
Νούσων τ' ἀργαλέων, αἵ τ' ἀνδράσι γῆρας ἔδωκαν.
Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα
Ἐσκέδασ', ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά.
Μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀρρήκτοισι δόμοισι
Ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ θύραζε
Ἐξέπτη. πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο
Αἰγιόχου βουλῇσι Διὸς νεφεληγερέταο.
Ἄλλα δὲ μυρία λυγρὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάληται.
Πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα.
Νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρῃ ἠδ' ἐπὶ νυκτὶ
Αὐτόματοι φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι
Σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεύς.
Οὕτως οὔτι που ἔστι Διὸς νόον ἐξαλέασθαι.
Εἰ δ' ἐθέλεις ἕτερόν τοι ἐγὼ λόγον ἐκκορυφώσω
Εὖ καὶ ἐπισταμένως, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσιν,
Ὡς ὁμόθεν γεγάασι θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι.
Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
Οἳ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος, οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι,
Τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων.
Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι, ἐσθλὰ δὲ πάντα
Τοῖσιν ἔην, καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον. οἱ δ' ἐθελημοὶ

Ἥσυ

At mulier digitis dum tollit opercula uasi,
Omne malũ, lædens homines graue, sparsit in orbem,
Sola ibi sic in firmis tenuit spes ædibus, intus
Pyxidis ad labrum latitans non euolat extra,
Atq; etiam citius rursum uas tegmine clausit,
Consilium mentemq; Iouis Pandora secuta.
In terram exilijt reliquum genus omne malorum,
Hinc mare nunc illis est plenum, plenaq; terra,
Nocte dieq; homines miseros inuadere nunquam
Exangues cessant morbi, mala multa ferentes,
Et tacite adueniunt, nam uox est à Ioue dempta,
Sic non ulla Iouis mentem euitare potestas.
Nunc aliud referam, si non audire graueris,
Ordine quodq; suo memorans, tu mente reconde.
Postquam unà nati, Dij mortalesq; fuerunt,
Primum fecerunt hominum genus aureum, Olympi
Qui celsas habitant ædes Dij fine carentes,
Hiq; homines, cœli Saturno sceptra tenente,
Viuebant, & erat Dijs uita simillima, curis
Aerumnisq; uacans, nunquam quassata senecta,
Robore semper erant simili manuumq; pedumq;,
Perpetuas epulas agitabant pectora læti,
Mors accedebat tanquam sopor illa fuisset,
Commoda nulla aberant, immensos terra ferebat
Sponte sua fructus, illi sine murmure donis

Diuũm

Diuum uiuebant, inter se pace fruentes.
At genus hoc postquam tellus contexit in aluo,
Continuò facti sunt diui mente tonantis,
Atq; colunt terras, hominum custodiam agentes,
Qui nunc quid iustè obseruant, quid fiat iniquè,
Aëre uestiti, peragrantes undiq; terram,
Diuitias tribuunt, regale hoc munus eorum est.
Inde genus superi fecere argenteum olympi,
Longe deterius multis in partibus aureo,
Haud mentis probitate ualens, haud indole tantum.
Tempore at hoc hominũ, bis quinquaginta per annos
Matris lacte domi uiuebat paruulus infans,
Sed quum pubertas iam plenaq; contigit ætas,
Tempus ad exiguum pòst illis uita manebat.
Plurima uiderunt mala, nanq; iniuria nunquam
Mutua cessabat, reuerentia nulla deorum,
Nullus erat cultus, nulla aris sacra fiebant,
Vt mos est alijs mortalibus: hinc pater altus
Iuppiter accensus merita illos perdidit ira,
Quod superis nullos dare dignarentur honores.
At genus hoc postquam tellus quoq; texit in aluo,
Illi sub terris sedes habitare secundas
Sunt iussi, atq; illic non sunt ab honore remoti.
Aeneum at hinc hominũ genus alti rector olympi
Iuppiter, æquandum non parte argenteo in ulla,

Quercubus

Ἡσυχοι ἔργα νέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέεσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψεν,
Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλὰς,
Ἐσθλοὶ ἐπιχθόνιοι φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
Οἵ ῥα φυλάσσουσί τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
Ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἶαν
Πλουτοδόται, καὶ τοῦτο γέρας βασιλήϊον ἔσχον.
Δεύτερον αὖτε γένος πολὺ χειρότερον μετόπισθεν
Ἀργύρεον ποίησαν, ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
Χρυσέῳ οὔτε φυὴν ἐναλίγκιον, οὔτε νόημα,
Ἀλλ' ἑκατὸν μὲν παῖς ἔτεα παρὰ μητέρι κεδνῇ
Ἐτρέφετ' ἀτάλλων μέγα νήπιος ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.
Ἀλλ' ὅταν ἡβήσειε καὶ ἥβης μέτρον ἵκοιτο,
Παυρίδιον ζώεσκον ἐπὶ χρόνον ἄλγε' ἔχοντες
Ἀφραδίαις. ὕβριν γὰρ ἀτάσθαλον οὐκ ἐδύναντο
Ἀλλήλων ἀπέχειν, οὐδ' ἀθανάτους θεραπεύειν
Ἤθελον, οὐδ' ἔρδειν μακάρων ἱεροῖς ἐπὶ βωμοῖς,
ἣ θέμις ἀνθρώποισι κατ' ἤθεα. τοὺς μὲν ἔπειτα
Ζεὺς κρονίδης ἔκρυψε χολούμενος, οὕνεκα τιμὰς
Οὐκ ἐδίδουν μακάρεσσι θεοῖς οἳ ὄλυμπον ἔχουσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε,
Τοὶ μὲν ὑποχθόνιοι μάκαρες θνητοὶ καλέονται
Δεύτεροι, ἀλλ' ἔμπης τιμὴ καὶ τοῖσιν ὀπηδεῖ.
Ζεὺς δὲ πατὴρ τρίτον ἄλλο γένος μερόπων ἀνθρώπων
Χάλκειον ποίησ' οὐκ ἀργυρέῳ οὐδὲν ὁμοῖον,

ctò ante barbam suscipere ausus fui, temerè fortasse ma
gis quàm prudẽter. Sed me hoc nomine non iacto, imò
magis mihi ipse gratulor, quod sciã istud munus, seu ma
lis onus, pro acerrimo mihi fuisse calcare. Nã *magnos*
diligentiæ subdidit stimulos, uariosq́; libros me euolue-
re fecit, quos aliter fortè nunquam attigissem. Græcos
autem autores quos enarraui, nõ sat habui uulgari mo
re interpretari, sed totos in Romanam *linguam trans-*
fusos, deinde postulantibus auditoribus dictaui. Id fa-
ctum à me est in Cyro Theodoro Prodromo *poëta ec-*
clesiastico, quem proximis nũdinis ex officina Isingri
nij latinũ unà cum Euripidis Phœnißis *exhibebimus.*
Id etiam factum est in Hesiodo, *quem ex tempore* ἀ-
μαθέστερον μὲν, ἀλλὰ σαφέστερον *uertimus, ne sic*
etiam meorum uotis deessem. Quod *quidem non ten-*
tassem, si mihi ad manũ fuisset exemplar Nicolai Val-
læ, aut si quicquã de ipsius uersione sciuissem. Quan-
quam quid nocet tractari δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά. Non
derogo Vallæ: *hoc tamen scio, illum omnibus doctis*
non satisfacere. Si illum in nulla alia re, certe in hoc su-
perauimus, quod apud nos ea commoditas habeatur,
ut uersus uersui respõdeat, quod præstare sine ullius sen
tentiæ detrimento quàm difficile sit, ille nouit qui in ali
quo autore tentauerit. Verum Hesiodus *meus solis disci*
pulis dictatus mansisset, nisi à candidis nonnullis ami-
cis ad

cis ad ædendum compulsus fuissem. Ad hæc mi Sixte tu etiam magna causa fuisti quare euulgauerim. Scio enim te in ea fortunæ sublimitate situm, ut aliquando Frisia nostra te in suum consiliarium et moderatorem acceptura sit, quam lampada pater tuus uir prudentissimus, post mortem tibi tradet. Volo igitur in tempore præcepta tibi ministrare, quæ tum usui futura sunt. Nā poëta noster in primo libro nihil magis facit, quàm quod iudices & consiliarios instruit, eosq; sui officij admonet, ne tu putes illum duntaxat de agro loqui. Vale, & Hesiodum hunc amicitiæ nostræ ueluti perpetuum pignus habe. Datum Francofordiæ, pridie calendas Apriles,

M. D. XXXIX.

ΗΣΙΟΔΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΡΑΙΟΥ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ.

ΟΥσαι Πιερίηθεν ἀοιδῇσι κλείουσαι,
Δεῦτε δί' ἐννέπετε σφέτερον πατέρ' ὑμνείουσαι,
Ὅν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοί τε φατοί τε,
Ῥητοί τ' ἄρρητοί τε (Διὸς μεγάλοιο ἕκητι)
Ῥεῖα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει,
Ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει, καὶ ἄδηλον ἀέξει,
Ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.
Κλῦθι ἰδὼν ἀΐων τε, δίκῃ δ' ἴθυνε θέμιστας
Τύνη, ἐγὼ δέ κε Πέρσῃ ἐτήτυμα μυθησαίμην.
Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην ἐρίδων γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
Εἰσὶ δύω, τὴν μέν κεν ἐπαινήσειε νοήσας,
Ἡ δ' ἐπιμωμητή, διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσιν.
Ἡ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει,
Σχετλίη, οὔτις τήν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης
Ἀθανάτων βουλῇσιν ἔριν τιμῶσι βαρεῖαν.
Τὴν δ' ἑτέρην (προτέρην μὲν ἐγείνατο Νὺξ ἐρεβεννή)
Θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος αἰθέρι ναίων,

Γαίης

HESIODI ASCRAEI OPERA ET DIES, NVNC CASTIGATIVS VERSAE, AVTORE VLPIO FRANEKERENSI FRISIO.

OVSAE Pierides, *præstantes laude canendi,*
Adsitis, patrē celebrātes dicite uestrum,
Dicite, cur homines inter sit nobilis ille
Conspicuusq;, hic obscurus? (Iouis illa uoluntas)
Nam facile extollit, facile elatumq; refrenat,
Et clarum obscurans, obscuri nomen adauget,
Erigit & miserum facile, extinguitq; superbum,
Iuppiter altifremus, cui celsum regia cœlum,
Audi cuncta uidens noscensq;, & dirige recte
Hæc oracula, ego sic Persen uera docebo.
Scilicet in terris gemina est contentio, uerum
Hanc animaduertens aliquis laudarit, at illam
Dixerit esse malam, sibi nam contrariæ utræq;.
Seminat illa etenim bellum, litesq; maligna,
Hinc hominum nulli grata est, sed sæpe sequuntur
Atq; colunt illam Dijs instigantibus ipsis.
Alteram at ipse (etenim prior atra nocte creata est)
Terris imposuit summi regnator olympi

Iuppiter, at longe mortalibus utiliorem,
Nanq; facit segnem quãuis meminisse laboris,
Qui cernens alium ditescere, dum piger ipse est,
Festinat quoq; arare, & humi defigere plantas,
Tum curare domũ: nam uicino æmulus usque
Vicinus ditescenti: at pugna utilis hæc est,
Sic figulus figulũ, sic & fabrum faber odit,
Sic uates uatem male fert, sic Irus & Irum.
Ast immitte tuis hæc Perse cordibus imis,
Ne mala sic placeat, nulla ut sit cura laborum,
Lis tibi, clamosas rixasq; forumq; sequenti.
Ille etenim lites fugere & contemnere debet,
Cui non plena domus, cui non sunt horrea plena
Maturi fructus, Cereris quem terra dat alma.
Huius si sat habes, age iurgia dira moueto
Ob res alterius: mecum facere amplius istud
Haud licet, at potius rursum causam experiamur
Iudicijs rectis, quæ uel deus optima dicat.
Quum fieret nostræ sortis diuisio, rapta
Plurima iudicibus sic corrumpendo dedisti
Doniuoris: hanc qui cupiũt discernere litem,
Stulti, quos latet ut toto sit dimidium plus,
Et quanta in molli malua asphodeloq; uoluptas.
Quippe occultarũt homini nunc numina uictum,
At quondam tantum facile una luce parasses,
Vnde

γαίης τ' ἐν ῥίζῃσι, καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω,
Ἥτε καὶ ἀπάλαμνόν περ, ὁμῶς ἐπὶ ἔργον ἐγείρει.
Εἰς ἕτερον γάρ τίς τε ἰδὼν ἔργοιο χατίζων,
Πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρόμμεναι ἠδὲ φυτεύειν,
Οἶκόν τ' εὖ θέσθαι. ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων
Εἰς ἄφενον σπεύδοντ', ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.
καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων,
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.
Ὦ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα τεῷ ἐνικάτθεο θυμῷ.
Μηδέ σ' ἔρις κακόχαρτος ἀπ' ἔργου θυμὸν ἐρύκοι,
Νείκε' ὀπιπεύοντ' ἀγορῆς ἐπακουὸν ἐόντα.
Ὤρη γάρ τ' ὀλίγη πέλεται νεικέων τ' ἀγορέων τε,
ᾧ τινι μὴ βίος ἔνδον ἐπηετανὸς κατάκειται
Ὡραῖος, τὸν γαῖα φέρει Δημήτερος ἀκτήν,
Τοῦ κε κορεσσάμενος, νείκεα καὶ δῆριν ὀφέλλοις
Κτήμασ' ἐπ' ἀλλοτρίοις. σοὶ δ' οὐκ ἔτι δεύτερον ἔ-
ῶδ' ἔρδειν, ἀλλ' αὖθι διακρινώμεθα νεῖκος (σαι
Ἰθείῃσι δίκαις, αἵ τ' ἐκ Διός εἰσιν ἄρισται.
Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθα, ἄλλα τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρεις μέγα κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι,
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.
Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισι.
Ῥηιδίως γάρ κεν καὶ ἐπ' ἤματι ἐργάσσαιο,

Ὥστέ σε κ᾽ εἰς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀεργὸν ἐόντα,
Αἶψά κε πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο,
Ἔργα βοῶν δ᾽ ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν.
Ἀλλὰ Ζεὺς ἔκρυψε χολωσάμενος φρεσὶν ᾗσιν,
Ὅττι μιν ἐξαπάτησε προμηθεὺς ἀγκυλομήτης.
Τοὔνεκ᾽ ἄρ᾽ ἀνθρώποισιν ἐμήσατο κήδεα λυγρά.
Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖθις ἐῢς πάις Ιαπετοῖο
Ἔκλεψ᾽ ἀνθρώποισι Διὸς παρὰ μητιόεντος,
Ἐν κοίλῳ νάρθηκι λαθὼν Δία τερπικέραυνον,
Τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα
Ιαπετιονίδη πάντων πέρι μήδεα εἰδὼς, (Ζεὺς
Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας,
Σοί τ᾽ αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι
Τοῖς δ᾽ ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν, ᾧ κεν ἅπαντες
Τέρπωνται κατὰ θυμὸν, ἑὸν κακὸν ἀμφαγαπῶντες.
Ὣς ἔφατ᾽, ἐκ δ᾽ ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν
Ἥφαιστον δ᾽ ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅττι τάχιστα (τε.
Γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ᾽ ἀνθρώπου θέμεν αὐδὴν
Καὶ σθένος, ἀθανάτῃς δὲ θεῇς εἰς ὦπα ἐΐσκειν
Παρθενικῆς καλὸν εἶδος ἐπήρατον. αὐτὰρ Ἀθήνην
Ἔργα διδασκῆσαι πολυδαίδαλον ἱστὸν ὑφαίνειν,
Καὶ χάριν ἀμφιχέαι κεφαλῇ χρυσῆν Ἀφροδίτην,
Καὶ πόθον ἀργαλέον, καὶ γυιοκόρους μελεδῶνας.
Ἐν δὲ θέμεν κύνεόν τε νόον καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
Ἑρμείην ἤνωγε διάκτορον ἀργειφόντην.

Ὡς

Vnde anno segnis potuisses uiuere toto,
Continuò ad fumum licuisset ponere stiuam,
Ac tibi cessarent operæ mulûmq; boumq;.
Abdidit at pater hæc iratus pectore secum,
Imposuit quòd ei uersuta mente Prometheus,
Hinc generi humano mala tristia plurima struxit,
Primum occultauit sæuus mortalibus ignem,
Quem satus Iapeto rursum est furatus in usum
Humanum, in ferula deportans clam Ioue summo.
At pater offensus uerbis est talibus usus:
Qui superas cunctos ô calliditate Prometheu,
Ob me deceptum ac sublatum lætus es ignem,
Sed dolor hinc ingens tibi erit cunctisq; futuris,
His dabo nanq; malum, mihi quod furatus es ignem,
Ob quod gaudebunt cuncti, proprium malũ amantes.
Sic dixit, risitq; parens hominumq; deûmq;,
Vulcanoq; iubet, properanter fingeret udo
E limo plasma, huic uires hominisq; loquelam
Inderet, ac uultu cœlestibus assimilaret
Virginibus, forma effingens pulchra: inde Mineruam
Cum textura alias artes quoq; tradere mandat,
Et Venerem capiti speciosum adhibere decorem,
Atq; comes desiderium, curasq; uoraces:
Addere fallaces mores mentemq; caninam
Mercurium iussit, tibi qui caput abscidit Arge,

Dixit,

Dixit, & implebant patris omnes iussa uolentes.
Extemplo è terra primus pede claudus utroq;
Mulciber effinxit diuæ simile omnia plasma,
At cinxit uarieq; ornauit cæsia Pallas,
Vndiq; per totum Charites Suadelaq; corpus
Contorta ex auro posuere monilia fuluo,
Pulchricomæ uernis cinxerunt floribus Horæ,
Aptauit reliquum mundum Tritonia Pallas,
Instruxit pectus Maia genitrice creatus,
Vafritiam imponens, mendacia uerba, dolosos
Mores: consilium Iouis hoc erat. indidit idem
Præco deûm nomen mulieri, nomine recto
Pandoram appellans, illam quod quisq; deorum
Dono donarat, quod non hominum fuit ex re.
Postquam igitur factus dolus insuperabilis esset,
Tum pater omnipotens cum dono Epimethea adire
Iussit Mercurium, qui nuncius astricolarum est.
Immemor ast erat hic, frater quod iusserat olim,
Ne Iouis acciperet donum, sed sperneret, à se
Dimittens iterum, ne cladis origo sit orbi:
At miser accipiens, malum habens tum deniq; sensit.
Ante Epimethei erratum mala cognita nulla
Prorsus erant, facilis sed uita erat absq; labore,
Difficiles aberant morbi senium accelerantes,
(Nanq; statim inq; malis homines morbisq; senescunt)

At mulier

Ὣς ἔφαθ᾽, οἱ δ᾽ ἐπίθοντο Διὶ Κρονίωνι ἄνακτι.
Αὐτίκα δ᾽ ἐκ γαίης πλάσσε κλυτὸς ἀμφιγυήεις
Παρθένῳ αἰδοίῃ ἴκελον, Κρονίδεω διὰ βουλάς,
Ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη.
Ἀμφὶ δέ οἱ χάριτές τε θεαὶ καὶ πότνια πειθὼ
Ὅρμους χρυσείους ἔθεσαν χροΐ, ἀμφὶ δὲ τήνγε
Ὧραι καλλίκομοι στέφον ἄνθεσιν εἰαρινοῖσι.
Πάντα δέ οἱ χροῒ κόσμον ἐφήρμοσε παλλὰς ἀθήνη.
Ἐν δ᾽ ἄρα οἱ στήθεσσι διάκτορος ἀργειφόντης
Ψεύδεά θ᾽ αἱμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
Τεῦξε, διὸς βουλῇσι βαρυκτύπου, ἐν δ᾽ ἄρα φω
Θῆκε θεῶν κῆρυξ. ὀνόμηνε δὲ τήνδε γυναῖκα (νὴν
Πανδώρην, ὅτι πάντες ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχοντες
Δῶρον ἐδώρησαν, πῆμ᾽ ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ δόλον αἰπὺν, ἀμήχανον ἐξετέλεσσεν,
Εἰς ἐπιμηθέα πέμπε πατὴρ κλυτὸν ἀργειφόντην
Δῶρον ἄγοντα θεῶν ταχὺν ἄγγελον, οὐδ᾽ ἐπιμηθεὺς
Ἐφράσαθ᾽ ὥς οἱ ἔειπε προμηθεὺς, μήποτε δῶρον
Δέξασθαι πὰρ ζηνὸς ὀλυμπίου, ἀλλ᾽ ἀποπέμπειν
Ἐξοπίσω, μή πού τι κακὸν θνητοῖσι γένηται.
Αὐτὰρ ὁ δεξάμενος, ὅτε δὴ κακὸν εἶχ᾽ ἐνόησε.
Πρὶν μὲν γὰρ ζώεσκον ἐπὶ χθονὶ φῦλ᾽ ἀνθρώπων,
Νόσφιν ἄτερ κακῶν, καὶ ἄτερ χαλεποῖο πόνοιο,
Νούσων τ᾽ ἀργαλέων, αἵ τ᾽ ἀνδράσι γῆρας ἔδωκαν.
Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσι.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελοῦσα
Ἐσκέδασ', ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρά.
Μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀῤῥήκτοισι δόμοισι
Ἔνδον ἔμιμνε πίθου ὑπὸ χείλεσιν, οὐδὲ θύραζε
Ἐξέπτη. πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο
Αἰγιόχου βουλῇσι διὸς νεφεληγερέταο.
Ἄλλα δὲ μυρία λυγρὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάληται.
Πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα.
Νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρῃ ἠδ' ἐπὶ νυκτὶ
Αὐτόματοι φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι
Σιγῇ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα ζεύς.
Οὕτως οὔτι που ἔστι διὸς νόον ἐξαλέασθαι.
Εἰ δ' ἐθέλεις ἕτερόν τοι ἐγὼ λόγον ἐκκορυφώσω
Εὖ καὶ ἐπισταμένως, σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῇσιν,
Ὡς ὁμόθεν γεγάασι θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι.
Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων
Ἀθάνατοι ποίησαν ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
Οἳ μὲν ἐπὶ κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασίλευεν.
Ὥστε θεοὶ δ' ἔζωον ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες
Νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ ὀϊζύος, οὐδέ τι δειλὸν
Γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὅμοιοι,
Τέρποντ' ἐν θαλίῃσι κακῶν ἔκτοσθεν ἁπάντων.
Θνῆσκον δ' ὡς ὕπνῳ δεδμημένοι, ἐσθλὰ δὲ πάντα
Τοῖσιν ἔην, καρπὸν δ' ἔφερε ζείδωρος ἄρουρα
Αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον. οἱ δ' ἐθελημοὶ

Ἥσυ

At mulier digitis dum tollit opercula uasi,
Omne malũ, lædens homines graue, sparsit in orbem,
Sola ibi se in firmis tenuit spes ædibus, intus
Pyxidis ad labrum latitans non euolat extra,
Atq; etiam citius rursum uas tegmine clausit,
Consilium mentemq; Iouis Pandora secuta.
In terram exilijt reliquum genus omne malorum,
Hinc mare nunc illis est plenum, plenaq; terra,
Nocte dieq; homines miseros inuadere nunquam
Exangues cessant morbi, mala multa ferentes,
Et tacite adueniunt, nam uox est à Ioue dempta,
Sic non ulla Iouis mentem euitare potestas.
Nunc aliud referam, si non audire graueris,
Ordine quodq; suo memorans, tu mente reconde.
Postquam unà nati, Dij mortalesq; fuerunt,
Primum fecerunt hominum genus aureum, Olympi
Qui celsas habitant ædes Dij fine carentes,
Hiq; homines, cœli Saturno sceptra tenente,
Viuebant, & erat Dijs uita simillima, curis
Aerumnisq; uacans, nunquam quassata senecta,
Robore semper erant simili manuumq; pedumq;
Perpetuas epulas agitabant pectora læti,
Mors accedebat tanquam sopor illa fuisset,
Commoda nulla aberant, immensos terra ferebat
Sponte sua fructus, illi sine murmure donis

Diuũm

Diuum uiuebant, inter se pace fruentes.
At genus hoc postquam tellus contexit in aluo,
Continuò facti sunt diui mente tonantis,
Atq; colunt terras, hominum custodiam agentes,
Qui nunc quid iustè obseruant, quid fiat iniquè,
Aëre uestiti, peragrantes undiq; terram,
Diuitias tribuunt, regale hoc munus eorum est.
Inde genus superi fecere argenteum olympi,
Longe deterius multis in partibus aureo,
Haud mentis probitate ualens, haud indole tantum.
Tempore at hoc hominũ, bis quinquaginta per annos
Matris lacte domi uiuebat paruulus infans,
Sed quum pubertas iam plenaq; contigit ætas,
Tempus ad exiguum pòst illis uita manebat.
Plurima uiderunt mala, nanq; iniuria nunquam
Mutua cessabat, reuerentia nulla deorum,
Nullus erat cultus, nulla aris sacra ferebant,
Vt mos est alijs mortalibus: hinc pater altus
Iuppiter accensus merita illos perdidit ira,
Quod superis nullos dare dignarentur honores.
At genus hoc postquam tellus quoq; texit in aluo,
Illi sub terris sedes habitare secundas
Sunt iussi, atq; illic non sunt ab honore remoti.
Aeneum at hinc hominũ genus alti rector olympi
Iuppiter, æquandum non parte argenteo in ulla,

Quercubus

Ησυχοι ἔργα νέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέεσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψεν,
Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλὰς,
Ἐσθλοὶ ἐπιχθόνιοι φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
Οἵ ῥα φυλάσσουσί τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
Ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ᾽ αἶαν
Πλουτοδόται, καὶ τοῦτο γέρας βασιλήιον ἔσχον.
Δεύτερον αὖτε γένος πολὺ χειρότερον μετόπισθεν
Ἀργύρεον ποίησαν, ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχοντες,
Χρυσέῳ οὔτε φυὴν ἐναλίγκιον, οὔτε νόημα,
Ἀλλ᾽ ἑκατὸν μὲν παῖς ἔτεα παρὰ μητέρι κεδνῇ
Ἐτρέφετ᾽ ἀτάλλων μέγα νήπιος ᾧ ἐνὶ οἴκῳ.
Ἀλλ᾽ ὅταν ἡβήσειε καὶ ἥβης μέτρον ἵκοιτο,
Παυρίδιον ζώεσκον ἐπὶ χρόνον ἄλγε᾽ ἔχοντες
Ἀφραδίαις. ὕβριν γὰρ ἀτάσθαλον οὐκ ἐδύναντο
Ἀλλήλων ἀπέχειν, οὐδ᾽ ἀθανάτους θεραπεύειν
Ἤθελον, οὐδ᾽ ἔρδειν μακάρων ἱεροῖς ἐπὶ βωμοῖς,
Ἣ θέμις ἀνθρώποισι κατ᾽ ἤθεα. τοὺς μὲν ἔπειτα
Ζεὺς Κρονίδης ἔκρυψε χολούμενος, οὕνεκα τιμὰς
Οὐκ ἐδίδουν μακάρεσι θεοῖς οἳ ὄλυμπον ἔχουσιν.
Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε,
Τοὶ μὲν ὑποχθόνιοι μάκαρες θνητοὶ καλέονται
Δεύτεροι, ἀλλ᾽ ἔμπης τιμὴ καὶ τοῖσιν ὀπηδεῖ.
Ζεὺς δὲ πατὴρ τρίτον ἄλλο γένος μερόπων ἀνθρώ(πων
Χάλκειον ποίησ᾽ οὐκ ἀργυρέῳ οὐδὲν ὁμοῖον,

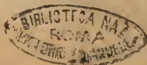
Ἐκ μελιᾶν, δεινόν τε καὶ ὄμβριμον οἷσιν ἄρηος
Ἔργ' ἔμελε στονόεντα καὶ ὕβριες. οὐδέ τι σῖτον
Ἤσθιον, ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχον κρατερόφρονα θυμὸν
Ἄπλαστοι. μεγάλη δὲ βίη καὶ χεῖρες ἄαπτοι
Ἐξ ὤμων ἐπέφυκον ἐπὶ στιβαροῖς μελέεσιν.
Τοῖς δ' ἦν χάλκεα μὲν τεύχεα, χάλκεοι δέ τε οἶκοι.
Χαλκῷ δ' ἐργάζοντο. μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.
Καὶ τοὶ μὲν χείρεσσιν ὑπὸ σφετέρῃσι δαμέντες,
Βῆσαν ἐς εὐρώεντα δόμον κρυεροῦ ἀΐδαο
Νώνυμοι, θάνατος δὲ καὶ ἐκπάγλους περ ἐόντας
Εἷλε μέλας, λαμπρὸν δ' ἔλιπον φάος ἠελίοιο.
Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψεν,
αὖθις ἔτ' ἄλλο τέταρτον ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
Ζεὺς κρονίδης ποίησε δικαιότερον καὶ ἄρειον,
Ἀνδρῶν ἡρώων θεῖον γένος, οἳ καλέονται
Ἡμίθεοι προτέρη γενεῇ κατ' ἀπείρονα γαῖαν.
Καὶ τοὺς μὲν πόλεμός τε κακὸς καὶ φύλοπις αἰνὴ,
Τοὺς μὲν ἐφ' ἑπταπύλῳ θήβῃ καδμηΐδι γαίῃ
Ὤλεσε, μαρναμένους μήλων ἕνεκ' οἰδιπόδαο.
Τοὺς δὲ καὶ ἐν νήεσσιν ὑπὲρ μέγα λαῖτμα θαλάσσης
Εἰς τροίην ἀγαγὼν, ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο,
Ἔνθ' ἤτοι μὲν τοὺς θανάτου τέλος ἀμφεκάλυψε.
Τοῖς δὲ δίχ' ἀνθρώπων βίοτον καὶ ἤθε' ὀπάσας
Ζεὺς κρονίδης κατένασσε πατὴρ εἰς πείρατα
Καὶ τοὶ μὲν ναίουσιν ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες (γαίης.

Ἐν μακά

Quercubus ex duris fecit durum ualidumq;,
Mars erat his cordi, & uesana libido nocendi,
Non frugem ederunt, adamantis pectus habentes,
Infandum suberat robur, fortesq; lacerti
Pendebant de humeris, membra omnia crassa ferebăt,
Arma quidem ex solido constabant ære domusq;,
Omnia (adhuc ferro tum ignoto) ex ære parabant.
Vita illis proprio manuum finita furore est,
Atraq; Plutonis nullo cum nomine regna
Intrarunt, quamuis fortes, quamuisq; superbos,
Mors tamen inuasit, solemq; relinquere fecit.
At genus hoc postquam tellus quoq; texit in aluo,
Iuppiter in terris Saturni filius inde
Rursum aliud fecit quartum, præstantius atq;
Iustius, heroum genus, ipsis æquiparandum
Dijs, ac semideos hos secla priora uocabant,
Abstulit at nimius bellorum ardorq; furorq;
Hos septemgeminæ Cadmeæ ad mœnia Thebes,
Ob tua pugnantes pecora, atq; ipsum Oedipe regnum,
Illos nauigio sala per spumantia ponti
Ad Troiam uectos, te propter Tyndaris alma,
Oppreßitq; illic mors ultima linea rerum.
Iuppiter at simul hos ad mundi extrema remouit,
Longe à terricolis tribuens uitamq; domosq;,
Atq; quidem læti semper uacuiq; dolore

Calcant Elysios campos prope littora uasti
Oceani, hic illis dulcem unoquoq; ter anno
Effundit fructum mater gratißima tellus.
Dij utinam quinta mihi uitam ætate negassent,
Sed nascendus adhuc miser essem, aut mortuus olim:
Ferreum enim nunc est genus, intermißio nunquam,
Nunquam finis erit noctúue diéue malorum,
Perpetuis hominum Dij stringent pectora curis.
Ast aliquando malis his succedent bona rursum,
Nanq; pater genus hoc hominũ quoq; morte domabit,
Vtraq; quum fuerint iam cani tempora facti,
Nec similis nato genitor, nec filius illi,
Nec socius socio, nec fidus suscipienti
Hospes erit, proprio nec fratri frater, ut ante:
Despicient senio fessos sine honore parentes,
Insuper audebunt duris incessere uerbis,
Vtpote nec numen reuerentes, adde quod ipsi
Dira seni patri proles alimenta negabit,
Ius erit in dextra, suaq; alterna oppida scindent,
Vir bonus aut iustus nullius fiet honoris,
Sed magis insignem sua per scelera atq; rapinas
Suspicient, cedet ius dextræ, nec pudor ullus
Notus erit, fallet probum & improbus, ore doloso
Verba obliqua loquens, periuriaq; insuper addens.
Deniq; liuor edax, pallens, tristisq;, malisq;

Ἐν μακάρων νήσοισι, παρ' ὠκεανὸν βαθυδίνην
Ὄλβιοι ἥρωες. τοῖσι μελιηδέα καρπὸν
Τρὶς τοῦ ἔτους θάλλοντα φέρει ζείδωρος ἄρουρα.
Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφελον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν, ἀλλ' ἢ πρόσθε θανεῖν, ἢ ἔπειτα γενέσθαι.
Νῦν γὰρ δὴ γένος ἐστὶ σιδήρεον. οὐδέ ποτ' ἦμαρ
Παύσονται καμάτου καὶ οἰζύος, οὐδέ τι νύκτωρ
Φθειρόμενοι. χαλεπὰς δὲ θεοὶ δώσουσι μερίμνας.
Ἀλλ' ἔμπης καὶ τοῖσι μεμίξεται ἐσθλὰ κακοῖσιν.
Ζεὺς δ' ὀλέσει καὶ τοῦτο γένος μερόπων ἀνθρώπων.
Εὖτ' ἂν γεινόμενοι πολιοκρόταφοι τελέθωσιν,
Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες,
Οὐδὲ ξεῖνος ξεινοδόκῳ, καὶ ἑταῖρος ἑταίρῳ,
Οὐδὲ κασίγνητος φίλος ἔσσεται ὡς τὸ πάροσπερ,
Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Μέμψονται δ' ἄρα τοὺς χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσι
Σχέτλιοι, οὐδὲ θεῶν ὄπιν εἰδότες. οὐδὲ μὲν οἵ γε
Γηράντεσσι τοκεῦσιν ἀπὸ θρεπτήρια δοῖεν
Χειροδίκαι, ἕτερος δ' ἑτέρου πόλιν ἐξαλαπάξει.
Οὐδέ τις εὐόρκου χάρις ἔσσεται, οὔτε δικαίου,
Οὔτ' ἀγαθοῦ. μᾶλλον δὲ κακῶν ῥεκτῆρα καὶ ὕβριν
Ἀνέρες τιμήσουσι, δίκη δ' ἐν χερσὶ καὶ αἰδὼς
Οὐκ ἔσται. βλάψει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα
Μύθοισι σκολιοῖς ἐνέπων, ἐπὶ δ' ὅρκον ὀμεῖται.
Ζῆλος δ' ἀνθρώποισιν ὀϊζυροῖσιν ἅπασιν

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

Δυσκέλαδος, κακόχαρτος ὁμαρτήσει στυγερώπης.
Καὶ τότε δὴ πρὸς ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Λευκοῖσι φάρεσσι καλυψαμένω χρόα καλὸν,
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτην προλιπόντ᾽ ἀνθρώπους
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. τὰ δὲ λείψεται ἄλγεα λυγρὰ
Θνητοῖς ἀνθρώποισι. κακοῦ δ᾽ οὐκ ἔσσεται ἀλκή.
Νῦν δ᾽ αἶνον βασιλεῦσ᾽ ἐρέω φρονέουσι καὶ αὐτοῖς.
Ὧδ᾽ ἴρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον,
Ὕψι μάλ᾽ ἐν νεφέεσσι φέρων ὀνύχεσσι μεμαρπώς,
Ἡ δ᾽ ἐλεὸν γναμπτοῖσι πεπαρμένη ἀμφ᾽ ὀνύχεσσι
Μύρετο. τὴν δ᾽ ὅ γ᾽ ἐπικρατέως πρὸς μῦθον ἔειπε,
Δαιμονίη τί λέληκας; ἔχει νύ σε πολλὸν ἀρείων,
Τῇ δ᾽ εἶς, ᾗ σ᾽ ἂν ἐγώ περ ἄγω καὶ ἀοιδὸν ἐοῦσαν.
Δεῖπνον δ᾽, αἴ κ᾽ ἐθέλω, ποιήσομαι, ἠὲ μεθήσω.
Ἄφρων δ᾽ ὅς κ᾽ ἐθέλοι πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν,
Νίκης τε στέρεται, πρός τ᾽ αἴσχεσιν ἄλγεα πάσχει.
Ὣς ἔφατ᾽, ὠκυπέτης ἴρηξ τανυσίπτερος ὄρνις.
Ὦ Πέρση, σὺ δ᾽ ἄκουε δίκης, μηδ᾽ ὕβριν ὄφελλε.
Ὕβρις γάρ τε κακὴ δειλῷ βροτῷ. οὐδὲ μὲν ἐσθλὸς
Ῥηιδίως φερέμεν δύναται. βαρύθει δέ θ᾽ ὑπ᾽ αὐτῆς
Ἐγκύρσας ἄτῃσιν. ὁδὸς δ᾽ ἑτέρηφι παρελθεῖν
Κρείσσων ἐς τὰ δίκαια. δίκη δ᾽ ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει
Ἐς τέλος ἐξελθοῦσα. παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω.
Αὐτίκα γὰρ τρέχει ὅρκος ἅμα σκολιῇσι δίκῃσιν.
Τῆς δὲ δίκης ῥόθος ἑλκομένης ᾗ κ᾽ ἄνδρες ἄγωσι

Δωροφάγοι

Alterius gaudens, homines se sparget in omnes.
Tum Pudor & Nemesis duo maxima numina, coeli
Antiquas repetent sedes, uelamine corpus
Obtecti niueo, terramq; hominesq; superbos
Gaudebunt liquisse, quibus tamen ægra relinquent
Tot mala, quæ nullo poterunt medicamine tolli.
Nunc age principibus referam doctis licet ipsis,
Fabellam. Accipiter sic paruam ad aedona dixit
Alta in nube ferens, conuellensq; unguibus atris,
Hæc miserè eluxit curuo lacerata sub ungue;
At fuit accipitri uox illa tyrannica diri,
Quid garris demens? nunc longe fortior in te
Ius habet, hac tibi cantrici, qua duco, sequendum,
Nunc mihi si placeat, tibi parcam, aut cœna futura es;
Stultus maiori cupiens contendere contrà,
Vincitur, atq; ignominiam cum clade reportat.
Sic ait accipiter sulcans celeri aëra penna.
Tu sequere ô Perse iustum, iniustumq; relinque;
Nam multum petulans homines iniuria lædit,
Quam uir ferre nequit patiens, quin corde mouetur
Cladem ullam accipiens, melior sic semita monstrans
Iustitiam, cedit quoq; tandem iniuria iuri
Succumbens, stultus non nouerit hoc nisi passus,
Iamq; statim comes est iuri periurium iniquo.
Iustitia huc sequitur, trahitur quocunq; ab auaris

Iudicibus, quos lege sinit decernere iniqua,
Hinc lachrymans urbis uicos populumq; pererrat
Aëre tecta, illis secum mala plurima uoluens
A quibus exacta est, fraudataq; partibus aequis.
Qui uero externis & ciuibus omnia iuste
Distribuunt, nil flectentes à tramite recto,
His uiret urbs, populiq; uigent, atq; omnia florent,
Pax iuuenum nutrix usq; est, non horrida bella
Latiuidens illis immittit Iuppiter unquam,
Nec populos inter rerum ulla penuria iustos,
Insumunt epulis in sacris parta labore:
Terra dat immensos fructus, in montibus altum
Quercus fert glandes caput, est apis incola uentris,
Grex ouium lana per agros incedit onustus,
Et similem sobolem genitrices patribus aedunt,
Deniq; cunctarum rerum ubertate fruuntur,
Non scandunt naues, tellus uictum alma ministrat.
At quibus est cordi mala uis, malefactaq; dira,
Destinat extemplo his Saturnius aethere poenas.
Nomine saepe uiri scelerati urbs plectitur omnis,
Qui peccet, faciatq; Ioui non facta ferenda.
Verum ut subijciam mala quae Deus aethere mittit,
Dat cum peste famem, tacta omnis plebs cadit igni,
Incedunt sterili mulieres uentre, domusq;
Ac stirpes pereunt, supero id rectore uolente,
Agmina

Δωροφάγοι, σκολιαῖς δὲ δίκαις κρίνωσι θέμιστας.
Η δ' ἕπεται κλαίουσα, πόλιν τε καὶ ἤθεα λαῶν
Ηέρα ἑσσαμένη, κακὸν ἀνθρώποισι φέρουσα.
Οἵ τέ μιν ἐξελάσουσι καὶ οὐκ ἰθεῖαν ἔνειμαν.
Οἱ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐν δήμοισι διδοῦσι
Ιθείας, καὶ μή τι παρεκβαίνουσι δικαίου,
Τοῖσι τέθηλε πόλις, λαοὶ δ' ἀνθεῦσιν ἐν αὐτῇ,
Εἰρήνη δ' ἀνὰ γῆν κουροτρόφος, οὐδέ ποτ' αὐτοῖς
Αργαλέον πόλεμον τεκμαίρεται εὐρύοπα ζεύς,
Ουδέ ποτ' ἰθυδίκαισι μετ' ἀνδράσι λιμὸς ὀπη
Ουδ' ἄτη. θαλίης δὲ μεμηλότα ἔργα νέμον(ται). (δεῖ,
Τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὔρεσι δὲ δρῦς
Ακρη μέν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας,
Εἰροπόκοι δ' ὄιες μαλλοῖς καταβεβρίθασι,
Τίκτουσι δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσιν.
Θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερὲς, οὐδ' ἐπὶ νηῶν
Νείσονται, καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα.
Οἷς δ' ὕβρις τε μέμηλε κακὴ καὶ σχέτλια ἔργα,
Τοῖς δὲ δίκην κρονίδης τεκμαίρεται εὐρύοπα ζεύς.
Πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυ
Οσις ἀλιτραίνει, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται. (ρεῖ,
Τοῖσι δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα κρονίων
Λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν. ἀποφθινύθουσι δὲ λαοὶ,
Οὐδὲ γυναῖκες τίκτουσιν, μινύθουσι δὲ οἶκοι
Ζηνὸς φραδμοσύνῃσι ὀλυμπίου. ἄλλοτε δ' αὖ τε

 ἢ τὸν

Ἢ τῶν γε στρατὸν εὐρὺν ἀπώλεσεν, ἢ ὅ γε τεῖχος,
Ἢ νέας ἐν πόντῳ κρονίδης ἀποτίνυται αὐτῶν.
Ὦ βασιλεῖς, ὑμεῖς δὲ καταφράζεσθε καὶ αὐτοὶ
Τήνδε δίκην. ἐγγὺς γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἐόντες
Ἀθάνατοι λεύσσουσιν, ὅσοι σκολιῇσι δίκῃσι
Ἀλλήλους τρίβουσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες.
Τρὶς γὰρ μύριοι εἰσὶν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
Ἀθάνατοι ζηνὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
Οἵ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
Ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν.
Ἡ δέ τε παρθένος ἐστὶ Δίκη διὸς ἐκγεγαυῖα
Κυδρή τ' αἰδοίη τε θεοῖς, οἳ ὄλυμπον ἔχουσιν.
Καὶ ῥ' ὁπότ' ἄν τίς μιν βλάπτῃ σκολιῶς ὀνοτάζων,
Αὐτίκα πὰρ διὶ πατρὶ καθεζομένη κρονίωνι
Γηρύετ' ἀνθρώπων ἄδικον νόον, ὄφρ' ἀποτίσῃ
Δῆμος ἀτασθαλίας βασιλήων, οἳ λυγρὰ νοεῦντες
Ἄλλῃ παρκλίνουσι δίκας σκολιῶς ἐνέποντες.
Ταῦτα φυλασσόμενοι βασιλῆες ἰθύνετε μύθους
Δωροφάγοι, σκολιῶν δὲ δικῶν ἐπὶ πάγχυ λάθεσθε.
Οἷ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων.
Ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη,
Πάντα ἰδὼν διὸς ὀφθαλμὸς καὶ πάντα νοήσας,
Καί νυ τάδ' αἴ κ' ἐθέλῃσ' ἐπιδέρκεται, οὐδέ ἑ λήθει
Οἵην δὴ καὶ τήνδε δίκην πόλις ἐντὸς ἐέργει.
Νῦν δ' ἐγὼ μήτ' αὐτὸς ἐν ἀνθρώποισι δίκαιος

Εἴην,

Agmina qui nunc sternit eorum, aut mœnia frangit,
Currentesq; rates disrumpit in æquore sæuus.
O uos qui regitis terras, aduertite mentem
Huc ad iustitiam, quoniam superi prope nos sunt
Dij qui cuncta uident, & eos qui per mala iura
Defraudant alios spreta ratione deorum.
Ter numerum exuperant cœlestia numina, terram
Quæ nobiscum habitant, in tutelam data nostrûm,
Illaq; quid iustè obseruant, quid fiat iniquè,
Aëre tecta, omnem pedibus peragrantia terram.
Ipsaq; Iustitia est uirgo Ioue nata parente,
Clara deos inter superos reuerendaq; multum,
Quam si quis uiolet meritóue fraudet honore,
Continuò ante pedes residens patris Iouis alti,
Humanæ exponit mentis scelera, & dare pœnas
Vult fraudis, populi rectores, qui sacra iura
Detorquent, mala dum ob nummum sententia fertur.
Sed memor ô iudex horum, tua dirige recte
Iudicia, & capiant te obliuia iuris iniqui.
Noxius ipse sibi est, alij qui quærit obesse,
Consiliumq; malum danti fert maxima damna.
Perspicit ac sentit sacrum Iouis omnia lumen,
Nunc uidet & nobis quid agatur, si uelit, illum
Nec latet hac quodnam ius exercetur in urbe.
Ast ego mortales inter iustus minime essem
Filius

Filius,aut itidem,si peccatum foret,esse
Iustum,aut præmia si iniustum maiora manerent,
Talia sed minime est facturus Iuppiter *unquam.*
Ast immitte tuis hæc Perse *cordibus unis,*
Audi iustitiæ,uimq; obliuiscere diram,
Hanc etenim legem nobis Deus *ipse reliquit,*
Piscibus at nemorumq; feris,auibusq;,se ut ipsi
Inuicem edant,iuris quia non discrimen in illis.
Iustitiam nobis,quæ præstantißima longe est,
Tradidit,& quoties audet quis dicere uerum
Existens testis, Deus *huic dat prospera cuncta.*
Qui dum testis adest,temerè periuria iurans
Mentitur,lædens hic ius,mage læditur ipse,
Nam genus ipsius perit atq; extinguitur omne:
At genus in claro iusti pòst nomine uiuit.
Nunc tibi præcipue memorabo salubria Perse,
Scilicet ex uitijs facile est uel prendere turbam,
Nam uia non longa est,foribus uicina morantur.
At regina graui uirtus sudore paratur,
Est uia difficilis,præceps,longa,aspera,ad illam
Principiò,postquam iam stas in uertice summo,
Tum facilis tum fit dulcis,licet antè molesta.
Optimus ille uir est,primusq;,sibi omnia noscens
Consulere, expendens quæ pòst prodesse ualebunt.
Sed bonus hinc ille est,audit qui recta monenti,

Qui

Εἴη, μήτ' ἐμὸς υἱὸς, ἐπεὶ κακὸν ἄνδρα δίκαιον
Ἔμμεναι, εἰ μείζω γε δίκην ἀδικώτερος ἕξει.
Ἀλλὰ τάγ' οὔπω ἔολπα τελεῖν Δία τερπικέραυνον
Ὦ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα μετὰ φρεσὶ βάλλεο σῇσιν,
Καί νυ δίκης ἐπάκουε, βίης δ' ἐπιλήθεο πάμπαν
Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε κρονίων,
Ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσὶ, καὶ οἰωνοῖς πετεινοῖς
Ἐσθειν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς.
Ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην, ἣ πολλὸν ἀρίστη
Γίνεται. εἰ γάρ τις κ' ἐθέλῃ τὰ δίκαι' ἀγορεύειν
Γινώσκων, τῷ μέν τ' ὄλβον διδοῖ εὐρύοπα ζεύς.
Ὃς δέ κε μαρτυρείῃσιν ἑκὼν ἐπίορκον ὀμόσας
Ψεύσεται, ἐν δὲ δίκην βλάψας νήκεστον ἀάσθη.
Τοῦ δέ τ' ἀμαυροτέρη γενεὴ μετόπισθε λέλειπται
Ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.
Σοὶ δ' ἐγὼ ἐσθλὰ νοέων ἐρέω μέγα νήπιε Πέρση,
Τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἐστὶν ἑλέσθαι,
Ῥηιδίως ὀλίγη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτὴν,
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
Ῥηιδίη δ' ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα.
Οὗτος μὲν πανάριστος ὃς αὐτῷ πάντα νοήσει
Φρασάμενος, τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμεί
Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται. (νω.

Ὃ δ'

Ὃς δέ κε μήθ' αὐτῷ νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀκούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.
Ἀλλὰ σύγ' ἡμετέρης μεμνημένος αἰὲν ἐφετμῆς,
Ἐργάζευ Πέρση δῖον γένος, ὄφρα σε λιμὸς
Ἐχθαίρῃ, φιλέῃ δέ σ' ἐϋστέφανος Δημήτηρ
Αἰδοίη, βιότου δὲ τεὴν πιμπλῆσι καλιήν.
Λιμὸς γάρ τοι πάμπαν ἀέργῳ σύμφορος ἀνδρί.
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες, ὅς κεν ἀεργὸς
Ζώῃ κηφήνεσσι κοθούροις ἴκελος ὀργήν,
Οἵ τε μελισσάων κάματον τρύχουσιν ἀεργοὶ
Ἔσθοντες. σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν,
Ὥς κέ τοι ὡραίου βιότου πλήθωσι καλιαί.
Ἐξ ἔργων δ' ἄνδρες πολύμηλοί τ' ἀφνειοί τε.
Καί τ' ἐργαζόμενος πολὺ φίλτερος ἀθανάτοισιν
Ἔσσεαι, ἠδὲ βροτοῖς. μάλα γὰρ στυγέουσιν ἀεργούς.
Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὄνειδος.
Εἰ δέ κεν ἐργάζῃ, τάχα σε ζηλώσει ἀεργὸς
Πλουτεῦντα, πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀπηδεῖ,
Δαίμονι δ' οἷος ἔησθα (τὸ ἐργάζεσθαι ἄμεινον)
Εἴ κεν ἀπ' ἀλλοτρίων κτεάνων ἀεσίφρονα θυμὸν
Εἰς ἔργον τρέψας, μελετᾷς βίου ὥς σε κελεύω.
Αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
Αἰδώς, ἥ τ' ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ' ὀνίνησι.
Αἰδώς τοι πρὸς ἀνολβίῃ, θάρσος δὲ πρὸς ὄλβῳ.
Χρήματα δ' οὐχ ἁρπακτά, θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω.

Εἰ γὰρ

Qui sibi consulere ignorat, nolitq; monenti
Auscultare alij, nullusq; & inutilis hic est.
Sed tu nostra animo semper praecepta reuoluens,
Esto operi intentus Perse diuine, fames ut
Te premat inuidia, Cereri sed amere pudicae,
Illa tua omnigeno sic impleat horrea uictu.
Ecce fames comes est homini certissima pigro,
Adde quod hunc odio superiq; hominesq; sequuntur,
Quisquis segnitia fucos imitatur inertes,
Quorum uenter apum consumit parta labore,
Ocia agens: sed opus tu quodq; in tempore cura,
Horrea ut accipiant maturum in tempore fructum.
Ditescunt homines ex sedulitate laborum,
Quin operans fies multo mortalibus & dijs
Charior: his odio, cui corpus torpet, habetur.
Turpe labor non est quicquam, sed inertia turpe.
Tu studio, ad studium quoq; perstimulabis inertem,
Ditescens, at opes uirtusq; decusq; sequuntur,
Dijs similis fies: melius nil ergo labore,
Siq; nec alterius cupiens rerum, usq; laborans
Vt iubeo, proprium studeas acquirere uictum.
Vtilis haudquaquam est homini pudor hospes egenti,
Nunc iuuat ille uirum, nunc officit ille uicissim.
Vir pudibundus inops manet, audax fit citò diues.
Nil unquam rapias, data coelitus optima dona.

Cuius

Cuius enim fuerit manuum res aucta rapinis,
Siue usu linguæ mendacis (qualia fiunt
Humanis animis lucri dulcedine captis,
Dumq; pudor nullus, sola irreuerentia regnat)
Hunc male Dij uexant, rursum possessio primum
Atteritur, fœlix nec longo tempore uiuit,
Par scelus hic, à quo supplex & læditur hospes,
Patrat, & ingreditur quicunq; cubilia fratris,
Vxorem maculans, & sancta cubilia stupro.
Peccat & is qui lædit utroq; parente carentes,
Quiq; senectutis supremo in limine stantem
Haud timet immiti sermone offendere patrem,
Hunc pater ipse deum Saturnius odit, & illi
Factis pro iniustis tandem mala digna rependit.
Sed nunquam Perse tu quicquam feceris horum,
At pro uirili superis Dijs fac sacra, purè
Mundéq;, & pingues coxas adoleto sub aris,
Nunc uini pateris, nunc placa thuris odore,
Solis ad occasum facies & solis ad ortum,
Vt tibi perpetuò fausti sint atq; fauentes,
Vtq; iuuare queas alios, non te iuuet alter,
Hoste tuo, ad cœnam tui amantem accerse, relicto,
Hunc tamen ante omnes, paries quem separat unus
Abs te: si qua etenim tibi res peragenda domi sit,
Discincti uicini aderunt, cingentur amici.

Damnum

Εἰ γάρ τις καὶ χερσὶ βίῃ μέγαν ὄλβον ἕληται,
Ἢ ὅγ' ἀπὸ γλώσσης ληΐσσεται (οἷά τε πολλὰ
Γίνεται, εὖτ' ἂν δὴ κέρδος νόον ἐξαπατήσῃ
Ἀνθρώπων, αἰδῶ δέ τ' ἀναιδείη κατοπάζῃ)
Ῥεῖα τε μὶν μαυροῦσι θεοὶ, μινύθουσι δὲ οἶκοι
Ἀνέρι τῷ, παῦρον δέ τ' ἐπὶ χρόνον ὄλβος ὀπηδεῖ.
Ἶσον δ' ὅς θ' ἱκέτην, ὅς τε ξεῖνον κακὸν ἔρξει,
Ὅς τε κασιγνήτοιο ἑοῦ ἀνὰ δέμνια βαίνοι,
Κρυπταδίης εὐνῆς ἀλόχου παρακαίρια ῥέζων,
Ὅς τέ τευ ἀφραδίης ἀλιταίνεται ὀρφανὰ τέκνα,
Ὅς τε γονῆα γέροντα κακῷ ἐπὶ γήραος οὐδῷ
Νεικείῃ, χαλεποῖσι καθαπτόμενος ἐπέεσσιν.
Τῷ δ' ἤτοι Ζεὺς αὐτὸς ἀγαίεται, ἐς δὲ τελευτὴν
Ἔργων ἀντ' ἀδίκων χαλεπὴν ἐπέθηκεν ἀμοιβήν.
Ἀλλὰ σὺ τῶν μὲν πάμπαν ἔεργ' ἀεσίφρονα θυμὸν,
Καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἱέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν
Ἁγνῶς καὶ καθαρῶς, ἐπὶ δ' ἀγλαὰ μηρία καίειν.
Ἄλλοτε δὴ σπονδῇσι θυέεσσί τε ἱλάσκεσθαι,
Ἠμὲν ὅτ' εὐνάζῃ, καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ,
Ὥς κέ τοι ἵλαον κραδίην καὶ θυμὸν ἔχωσιν,
Ὄφρ' ἄλλων ὠνῇ κλῆρον, μὴ τὸν τεὸν ἄλλος.
Τὸν φιλέοντ' ἐπὶ δαῖτα καλεῖν, τὸν δ' ἐχθρὸν ἐᾶσαι
Τὸν δὲ μάλιστα καλεῖν ὅς τις σέθεν ἐγγύθι ναίει.
Εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμα ἐγχώριον ἄλλο γένηται,
Γείτονες ἄζωστοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.

Πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ.
Ἔμμορέ τοι τιμῆς ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ.
Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.
Εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος, εὖ δ' ἀποδοῦναι
Αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον αἴ κε δύνηαι,
Ὡς ἂν χρηΐζων καὶ ἐς ὕστερον ἄρκιον εὕρῃς.
Μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἶσ' ἄτῃσιν.
Τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι,
Καὶ δόμεν ὅς κεν δῷ, καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῷ.
Δώτῃ μέν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ' οὔτις ἔδωκεν.
Δὼς ἀγαθή, ἅρπαξ δὲ κακή, θανάτοιο δότειρα.
Ὃς μὲν γάρ κεν ἀνὴρ ἐθέλων, ὅ γε καὶ μέγα δώῃ
Χαίρει τῷ δώρῳ, καὶ τέρπεται ὃν κατὰ θυμόν.
Ὃς δέ κεν αὐτὸς ἕληται, ἀναιδείηφι πιθήσας,
Καί τε σμικρὸν ἐόν, τό γ' ἐπάχνωσε φίλον ἦτορ.
Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρὸν καταθεῖο,
καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Ὃς δ' ἐπ' ἐόντι φέρει, ὁ δ' ἀλύξεται αἴθοπα λιμόν.
Οὐδὲ τό γ' εἰν οἴκῳ κατακείμενον ἀνέρα κήδει,
Οἴκοι βέλτερον εἶν, ἐπεὶ βλαβερὸν τὸ θύρηφι.
Ἐσθλὸν μὲν παρεόντος ἑλέσθαι, πῆμα δὲ θυμῷ
Χρηΐζειν ἀπεόντος, ἅ σε φράζεσθαι ἄνωγα.
Ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
Μεσσόθι φείδεσθαι. δειλὴ δ' ἐνὶ πυθμένι φειδώ.
Μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω.

Καί τι

Damnum uicinus malus, auxilium bonus ingens,
Atq; bonum nactus uicinum, est nactus honorem,
Nec res, uicinus ni sit malus, ulla peribit.
A uicino aliquid capias si mutuò, eadem
Mensura, ac non si poßis sine fœnore redde,
Indigus ut rursum nullam patiare repulsam.
Ne mala lucra pares, mala lucra æqualia damnis.
Sis charus charo, uisentem inuise uicißim,
Quiq; dedit, reddas, nil da, qui nil dedit unquam.
Danti aliquis dedit, ac nil danti quis dedit unquam?
Dos bona, sed nunquam bona mortifera ulla rapina.
Qui dat sponte lubens, quamuis hic grandia præstet
Munera, lætatur, facit atq; hoc corde sereno.
Qui uero ipse rapit, nullo remorante pudore,
Sit quamuis paruum, cruciatum hinc pectore sentit.
Nanq; super paruum si paruum apponere cures,
Sæpius & facias, citò magnus fiet aceruus.
Effugit ille famem, præsentem qui auget aceruum.
Sufficit hoc minime quod cella penaria seruat.
Esse domi præstat, nam damnosum foris esse.
Dulce est de cumulo præsenti sumere, contrà
Est graue egere aliqua re absente, hinc sis memor ho-
Dum plenũ est firmeq; uacet uas, largius hauri, (rum.
In medio parcas, in fundo parcere serum.
Dicta prius merces famulo detur, idq; benigne,

Et cum fratre iocans cura tum testis ut adsit,
Fidere saepe nocet, nocet & diffidere saepe.
Ne fucata tua spoliet te mente caueto
Foemina, blanda, loquax, nidi damnosa uorago.
Confidit furi, qui confidit meretrici.
Hinc patrias seruet dilectus filius aedes,
Sic tibi res crescent, procedentq; omnia dextrè.
Fac moriare senex gemina ex te prole relicta,
Nanq; Ioui facile est locupletes reddere plures,
Curaq; multorum maior, plus fertur in arcam.
Si cupias summis quoq; tu ditescere uotis
Perse, sic facito, usq; laborem annecte labori.

LIBER SECVNDVS.

PLeiadas cernens orientes demete frugem,
Vomere uerte solũ quũ submerguntur in undas.
At bis uicenas latitant noctesq; diesq;,
Hinc iterum apparent impletis mensibus anni,
Tempore quo primum incipiunt splendescere falces.
Haec lex aruorum est cunctis seruanda colonis,
Siue habitent illi rauci prope littora ponti,
Pinguia siue colant in uallibus arua remota
A ponto procul. At nudus sere, nudus arato,
Et nudus metito, Cereris si in tempore cuncta
Officia exoptes curata, ut tempore crescant

Καί τε κασιγνήτῳ γελάσας ἐπὶ μάρτυρα θέσθαι.
Πίστεις δ' ἄρα ὁμῶς καὶ ἀπιστίαι ὤλεσαν ἄνδρας.
Μηδὲ γυνή σε νόον πυγοστόλος ἐξαπατάτω,
Αἱμύλα κωτίλλουσα, τεὴν διφῶσα καλιήν.
Ος δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὅ γε φιλήτῃσι.
Μουνογενὴς δὲ πάϊς σώζοι πατρώϊον οἶκον
φερβέμεν, ὣς γὰρ πλοῦτος ἀέξεται ἐν μεγάροισι.
Γηραιὸς δὲ θάνοις ἕτερον παῖδ' ἐγκαταλείπων.
Ρεῖα δέ κεν πλεόνεσσι πόροι Ζεὺς ἄσπετον ὄλβον,
Πλείων μὲν πλεόνων μελέτη, μείζων δ' ἐπιθήκη.
Σοὶ δ' εἰ πλούτου θυμὸς ἐέλδεται ἐν φρεσὶν ᾗσι
Ωδ' ἔρδειν, ἔργων δ' ἔτ' ἐπ' ἔργῳ ἐργάζεσθαι.

ΗΜΕΡΑΙ ΒΙΒΛΙΟΝ Β.

Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
Αρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.
Αἳ δή τοι νύκτας τε καὶ ἤματα τεσσαράκοντα
Κεκρύφαται, αὖτις δὲ περιπλομένου ἐνιαυτοῦ
Φαίνονται, τὰ πρῶτα χαρασσομένοιο σιδήρου.
Οὗτός τοι πεδίων πέλεται νόμος, οἵ τε θαλάσσης
Εγγύθι ναιετάουσ', οἵ τ' ἄγκεα βησσήεντα,
Πόντου κυμαίνοντος ἀπόπροθι πίονα χῶρον
Ναίουσι. γυμνὸν σπείρειν, γυμνὸν δὲ βοωτεῖν,
Γυμνὸν δ' ἀμᾶσθαι, εἴ χ' ὥρια πάντ' ἐθέλῃσθα
Εργα κομίζεσθαι Δημήτερος, ὥς τοι ἕκαστα

Ὥρι᾽ ἀέξηται, μή πως τὰ μεταξὺ χατίζων,
Πτώσσῃς ἀλλοτρίους οἴκους, καὶ μηδὲν ἀνύσσῃς.
Ὡς καὶ νῦν ἐπ᾽ ἔμ᾽ ἦλθες, ἐγὼ δέ τοι οὐκ ἐπιδώσω,
Οὐδ᾽ ἐπιμετρήσω. ἐργάζευ νήπιε Πέρση,
Ἔργα τά τ᾽ ἀνθρώποισι θεοὶ διετεκμήραντο,
Μή ποτε σὺν παίδεσσι γυναικί τε θυμὸν ἀχεύων
Ζητεύῃς βίοτον κατὰ γείτονας, οἱ δ᾽ ἀμελῶσιν.
Δὶς μὲν γὰρ καὶ τρὶς τάχα τεύξεαι. ἢν δ᾽ ἔτι λυπῇς,
Χρῆμα μὲν οὐ πρήξεις, σὺ δ᾽ ἐτώσια πολλ᾽ ἀγορεύ
Ἀχρεῖος δ᾽ ἔσται ἐπέων νόμος, ἀλλά σ᾽ ἄνωγα (σεις.
Φράζεσθαι χρειῶν τε λύσιν, λιμοῦ τ᾽ ἀλεωρήν.
Οἶκον μὲν πρώτιστα, γυναῖκά τε βοῦν τ᾽ ἀροτῆρα,
Κτητὴν οὐ γαμετὴν, ἥτις καὶ βουσὶν ἕποιτο,
Χρήματα δ᾽ εἰν οἴκῳ πάντ᾽ ἄρμενα ποιήσασθαι,
Μὴ σὺ μὲν αἰτῇς ἄλλον, ὁ δ᾽ ἀρνῆται, σὺ δὲ τητᾷ.
Ἡ δ᾽ ὥρη παραμείβηται, μινύθῃ δέ τοι ἔργον.
Μὴ δ᾽ ἀναβάλλεσθαι ἔστ᾽ αὔριον ἔσθ᾽ ἔννηφιν.
Οὐ γὰρ ἐτωσιοεργὸς ἀνὴρ πίμπλησι καλιήν,
Οὐδ᾽ ἀναβαλλόμενος. μελέτη δέ τοι ἔργον ὀφέλ
Αἰεὶ δ᾽ ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει. (λει.
Ἦμος δὴ λήγει μένος ὀξέος ἠελίοιο
Καύματος ἰδαλίμου, μετοπωρινὸν ὀμβρήσαντος
Ζηνὸς ἐρισθενέος, μετὰ δὲ τρέπεται βρότεος χρὼς
Πολλὸν ἐλαφρότερος. δὴ γὰρ τότε σείριος ἀστὴρ
Βαιὸν ὑπὲρ κεφαλῆς κηριτρεφέων ἀνθρώπων,

Ἔρχεται

Quæq; suo, ne quando, grauis dum uexat egestas,
Frustra mendices aliena per ostia uictum,
Vt qui nunc ad me uenisti, at non dabo quicquam
Aut dono aut usu, sed Perse stulte labora,
Ipsi terricolis Dij constituere laborem,
Ne cum filiolis cum coniuge pectora tristis
Panem à uicinis quæras, ipsiq; repellant.
Forsitan accipies bis terue, at si inde molestes
Efficies nihil, in uanum sed plurima dices.
Sed quid uerba iuuant? hortor memor esto parare
Ipse, ferram unde famem places, ac debita soluas.
Primum ædes, famulam, taurũ qui ducat aratrum,
Emptam, non ductam, tua quæ iumenta sequatur.
Hinc memor apta tuæ domui instrumenta parato,
Ne poscas alium illa, & eo ludare negante.
Tempora diffugiunt, incœptaq; res caret auctu.
Ne differ sub cras opus, adq; diem inde sequentem,
Nam sua desidiam sectans replet horrea nunquam,
Nec cunctator iners: studium rem promouet unum,
Hinc est lucta pigro cum paupertate perennis.
Cum deferbuerit Phœbeæ lampadis ignis,
Atq; calor sudorificus, cum Iuppiter imbrem
Mensibus Autumni fundit, corpusq; leuatur
Humanum, ac recipit uires (quia Sirius horis
Per lucem exiguis, hominum tunc imminet ardens

Verticibus, uerum sese plus nocte fatigat)
Deniq; cum cariem contemnit secta securi
Syluæ, & fundit humi frondes, cessatq; uirere,
Cædere materiam è syluis tum sis memor aptam,
Vt mortariolum tripedale, trium cubitorum
Pistillum, atq; axem resecato septipedalem:
Octo pedum si sit, tum malleus abscindatur,
Tres palmas rota habens, sit denas currui habenti,
Plurima ligna incurua seces, dentale per arua
Aut montem quæres, inuentum confer ad ædes
Ilignum, nam tale haud frangitur inter arandum,
Si clauis buri, Cereris qui munia tractat
Rusticus insigens, temoni adiunxerit apte.
Sed tibi sub tecto fabricans duo aratra parato,
Perfectum ac rude, nam multo præstantius est sic,
Nempe uno fracto, tum tauris alterum ut addas.
Temones ualidos de lauro ulmoq; recides,
Ex quercu buris, dentale ex ilice fiat,
Sintq; nouem annorum tauri, his firmißima membra,
Conueniuntq; operi medio æui flore uigentes,
Non illi inter opus miscentes prælia, atratrum
Frangent, incœptumq; ita opus linquent sine fructu:
Hos numerans annos uir quadraginta sequatur.
Postquam edit panem morsus quater octo tenentem,
Sollicitus rectum curet tum ducere sulcum,

Ἔρχετ' ἠμάτιος, πλεῖον δέ τε νυκτὸς ἐπαυρεῖ.
Ἦμος ἀδηκτοτάτη πέλετ' τμηθεῖσα σιδήρῳ
Ὕλη, φύλλα δ' ἔραζε χέει, πτόρθοιό τε λήγει.
Τῆμος ἄρ' ὑλοτομεῖν μεμνημένος ὥριον ἔργον.
Ὅλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὕπερον δὲ τρίπηχυν,
Ἄξονα δ' ἑπταπόδην. μάλα γάρ νύ τοι ἄρμενον οὕτω.
Εἰ δέ κεν ὀκταπόδην ἀπὸ καὶ σφύραν κε τάμοιο.
Τρισπίθαμον δ' ἄψιν τάμνειν δεκαδώρῳ ἀμάξῃ.
Πόλλ' ἐπικαμπύλα κᾶλα. φέρειν δὲ γύην ὅτ' ἂν
Εἰς οἶκον κατ' ὄρος διζήμενος, ἢ κατ' ἄρουραν (εὕρῃς
Πρίνινον. ὃς γὰρ βουσὶν ἀροῦν ὀχυρώτατός ἐστιν.
Εὖτ' ἂν ἀθηναίης δμῶος ἐν ἐλύματι πήξας
Γόμφοισιν πελάσας προσαρήρεται ἱστοβοῆϊ.
Δοιὰ δὲ θέσθαι ἄροτρα πονησάμενος κατὰ οἶκον
Αὐτόγυον καὶ πηκτόν, ἐπεὶ πολὺ λώϊον οὕτω.
Εἴ χ' ἕτερον γ' ἄξαις, ἕτερον κ' ἐπὶ βουσὶ βάλοιο,
Δάφνης δ' ἢ πτελέης ἀκιώτατοι ἱστοβοῆες
Δρυὸς ἔλυμα, πρίνου γύην, βόε δ' ἐνναετήρω
Ἄρσενε κεκτῆσθαι. τῶν γὰρ σθένος οὐκ ἀλαπαδνόν,
Ἥβης μέτρον ἔχοντε, τὼ ἐργάζεσθαι ἀρίστω.
Οὐκ ἂν τώγ' ἐρίσαντες ἐν αὔλακι κάμμεν ἄρο-
Ἄξειαν, τὸ δ' ἔργον ἐτώσιον αὖθι λίποιεν. (τρον
Τοῖς δ' ἅμα τεσσαρακονταετὴς αἰζηὸς ἕποιτο,
Ἄρτον δειπνήσας τετράτρυφον ὀκτάβλωμον,
Ὅς κ' ἔργου μελετῶν ἰθεῖαν αὔλακ' ἐλαύνοι,

Μηκέτι παπταίνων μεθ' ὁμήλικας, ἀλλ' ἐπὶ ἔργῳ
Θυμὸν ἔχων, τοῦ δ' οὔ τι νεώτερος ἄλλος ἀμείνων
Σπέρματα δάσασθαι, καὶ ἐπισπορίην ἀλέασθαι.
Κουρότερος γὰρ ἀνὴρ μεθ' ὁμήλικας ἐπτοίηται.
Φράζεσθαι δ' εὖτ' ἂν φωνὴν γεράνου ἐπακούσῃς,
Ὑψόθεν ἐκ νεφέων ἐνιαύσια κεκληγυίης,
Ἥτ' ἀρότοιό τε σῆμα φέρει, καὶ χείματος ὥρην
Δεικνύει ὀμβρηροῦ, κραδίην δ' ἔδακ' ἀνδρὸς ἀβού
Δὴ τότε χορτάζειν ἕλικας βόας ἔνδον ἐόντας. (τεω.
Ῥηίδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν, βόε δὸς καὶ ἄμαξαν,
Ῥηίδιον δ' ἀπανήνασθαι. πάρα δ' ἔργα βόεσσιν
Φησὶ δ' ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πήξασθαι ἄμαξαν
Νήπιος, οὐδὲ τό γ' οἶδ', ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἀμάξης
Τῶν πρόσθεν μελέτην ἐχέμεν οἰκήια θέσθαι.
Εὖτ' ἂν δὴ πρώτιστ' ἄροτος θνητοῖσι φανείη,
Δὴ τότ' ἐφορμηθῆναι ὁμῶς δμῶές τε καὶ αὐτὸς,
Αὔην καὶ διερὴν ἀρόων ἀρότοιο καθ' ὥρην.
Πρωὶ μάλα σπεύδων ἵνα τοι πλήθωσιν ἄρουραι.
Ἔαρι πολεῖν, θέρεος δὲ νεωμένη οὔ σ' ἀπατήσει.
Νειὸν δὲ σπείρειν ἔτι κουφίζουσαν ἄρουραν,
Νειὸς ἀλεξιάρη, παίδων εὐκηλήτειρα.
Εὔχεσθαι δὲ Διὶ χθονίῳ Δημήτερί θ' ἁγνῇ,
Ἐκτελέα βρίθειν Δημήτερος ἱερὸν ἀκτήν.
Ἀρχόμενος τὰ πρῶτ' ἀρότου ὅταν ἄκρον ἐχέτλης
Χειρὶ λαβὼν ὅρπηκα, βοῶν ἐπὶ νῶτον ἵκηαι

Ἔνδρυον

Ad socios non respiciens, sed pectore toto
Incumbens operi: non iunior aptior illo est
Spargere sementem, & loca semine sparsa cauere.
Iunior ad socios crebro uaga lumina flectit.
Obserua si quãdo gruis uox clangit ad aures,
Nubibus ex altis dantis tibi signa quotannis:
Nam fert signa soli uertendi, & tempora brumæ
Indicat: at bobus uenit ipsa ingrata carenti.
Inclusas stabulo uaccas tum pascito fœno.
Dicere perfacile est, cum bobus des rogo currum,
Et facile abnuere est, proprijs bobus labor instat
Vir cordatus ait, currum compinge tibi ipse.
Stultus at hoc nescit, centum is sibi ligna requirit.
Sed tu cuncta domi curato negotia primum,
Et simulac ipsum iam tempus uenit arandi,
Tum quoq; cum famulis insistas ipse labori.
Humidus & siccus sit ager quum scindis aratro,
Mane bene aggrediens, spicis onerentur ut arua.
Vere solum proscinde, iteratum haud fallet in æstu.
Esto noualis ager cui uis committere semen.
Dira nouale arcet, puerorum est blandaq; nutrix.
Terreno fac uota Ioui, Cereriq; pudicæ,
Vt placidi pleno dent arua grauescere fœtu.
Fac uota aggrediens terram sulcare, manuq;
Corripiens stiuam, stimulas quum dorsa trahentum

Vimine taurorum: sed tunc te ponè sequatur
Rastra puer portans, quum mandas semina terræ,
Isq; auibus semen cælando negocia ponat,
(Sedulitas homines iuuat, at socordia lædit)
Sic grauis in terram fructu nutabit arista.
Siq; tuo placidus Deus annuat inde labori,
Eijce tum uasis quas fecit aranea telas,
Et cunctis plenis uictu lætabere uisis,
Inueniet te uer epulantem, non eris unquam
Indigus alterius, sed opus tua ope alter habebit.
Sed tibi solstitio brumæ si terra subacta est,
Raras innitens genibus resecabis aristas,
Dragmata pauca ligans, reptansq; in puluere tristis,
Corbe uehes messem, paucis erit illa stupori.
Nunc etenim magni Iouis hæc, nunc illa uoluntas,
Ac homini illius mens perscrutabilis ægrè.
Quod tibi si serò sit aratum, hæc una medela est,
Tempore quo primum coccyzat in arbore coccyx,
Humanasq; suis demulcet cantibus aures,
Tum triduum totum si fundat Iuppiter imbrem,
Qui non destituat bouis aut uestigia uincat,
Primus ita æque multa metent & serus arator.
Pectore cuncta tene memori, nec tempora cani
Te lateant ueris, nec tempus quo cadit imber.
Fabrorum uitato focos, nugasq; calentes

Tempore

Ενδρυον ἑλκόντων μεσάβῳ, ὁ δὲ τυτθὸς ὄπισθεν
Δμῶος ἔχων μακέλην, πόνον ὀρνίθεσσι τιθείη,
Σπέρματα κακκρύπτων (εὐθυμοσύνη γὰρ ἀρίστη
Θνητοῖς ἀνθρώποις, κακοθυμοσύνη δὲ κακίστη)
Ὧδέ κεν ἁδροσύνῃ στάχυς νεύοιεν ἔραζε,
Εἰ τέλος αὐτὸς ὄπισθεν ὀλύμπιος ἐσθλὸν ὀπάζοι.
Ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια, καί σε ἔολπα
Γηθήσειν βιότοιο ἐρεύμενον ἔνδον ἐόντος.
Εὐωχέων δ' ἵξεαι πολιὸν ἔαρ, οὐδὲ πρὸς ἄλλους
Αὐγάσεαι, σέο δ' ἄλλος ἀνὴρ κεχρημένος ἔσται.
Εἰ δέ κεν ἠελίοιο τροπῆς ἀρόῃς χθόνα δῖαν,
Ἥμενος ἀμήσεις ὀλίγον περὶ χειρὸς ἐέργων,
Ἀντία δεσμεύων κεκονιμένος οὐ μάλα χαίρων.
Οἴσεις δ' ἐν φορμῷ, παῦροι δέ σε θηήσονται.
Ἄλλοτε δ' ἀλλοῖος ζηνὸς νόος αἰγιόχοιο.
Ἀργαλέος δ' ἄνδρεσσι καταθνητοῖσι νοῆσαι.
Εἰ δέ κεν ὀψ' ἀρόσῃς, τόδε κέν τοι φάρμακον εἴη,
Ἦμος κόκκυξ κοκκύζει δρυὸς ἐν πετάλοισι,
Τὸ πρῶτον τέρπει τε βροτοὺς ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν
Τῆμος ζεὺς ὕοι τρίτῳ ἤματι μηδ' ἀπολήγοι.
Μήτ' ἄρ ὑπερβάλλων βοὸς ὁπλὴν, μήτ' ἀπολει-
Οὕτω κ' ὀψαρότης πρωτηρότῃ ἰσοφαρίζει. (πων
Ἐν θυμῷ δ' εὖ πάντα φυλάσσεο, μηδέ σε λήθοι,
Μήτ' ἔαρ γινόμενον πολιὸν, μήθ' ὥριος ὄμβρος.
Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπ' ἀλέα λέσχην

ὥρῃ

Ὥρῃ χειμερίῃ ὁπότε κρύος ἀνέρας ἔργον
Ἰσχάνει, ἔνθα κ' ἄοκνος ἀνὴρ μέγαν οἶκον ὀφέλλοι,
Μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ
Σὺν πενίῃ, λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις.
Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων,
Χρηΐζων βιότοιο, κακὰ προσελέξατο θυμῷ.
Ἐλπὶς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
Ἥμενον ἐν λέσχῃ τῷ μὴ βίος ἄρκιος εἴη.
Δείκνυε δὲ δμώεσσι θέρευς ἔτι μέσσου ἐόντος.
Οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς.
Μῆνα δὲ ληναιῶνα κάκ' ἤματα βουδόρα πάντα,
Τοῦτον ἀλεύασθαι, καὶ πηγάδας, αἵ τ' ἐπὶ γαῖαν
Πνεύσαντος Βορέαο δυσηλεγέες τελέθουσι,
Ὅς τε διὰ Θρήκης ἱπποτρόφου εὐρεῖ πόντῳ
Ἐμπνεύσας ὤρινε, μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη.
Πολλὰς δὲ δρῦς ὑψικόμους ἐλάτας τε παχείας
Οὔρεος ἐν βήσσῃς πιλνᾷ, χθονὶ πουλυβοτείρῃ
Ἐμπίπτων, καὶ πᾶσα βοᾷ τότε νήριτος ὕλη.
Θῆρες δὲ φρίσσουσ', οὐρὰς δ' ὑπὸ μέζ' ἔθεντο.
Τῶν καὶ λάχνη δέρμα κατάσκιον. ἀλλά νυ καὶ τῶν
Ψυχρὸς ἐὼν διάησι δασυστέρνων περ ἐόντων,
Καί τε διὰ ῥινοῦ βοὸς ἔρχεται. οὐδέ μιν ἴσχει,
Καί τε δι' αἶγα ἄησι τανύτριχα, πώεα δ' οὔ τι,
Οὕνεκ' ἐπηεταναὶ τρίχες αὐτῶν οὐ διάησιν
Ἲς ἀνέμου Βορέαο, τροχαλὸν δὲ γέροντα τίθησι.

Καὶ

Tempore brumali, quum frigora corpus adurunt,
Tum propriæ domui uir prospicit omnia gnauus,
Ne te sæua dies hyems deprendat egenum,
Constringatq; pedem manus attenuata tumentem.
Multa uir ignauus, dum se spe pascit inani,
Indigus interea uictus, mala corde uolutat:
Nanq; potest inopem minime spes pascere, pigra
Ocia sectantem, & tenuis cui copia rerum.
Tu media exerce famulos æstate labore,
Non erit usq; æstas, curate in tempore nidos.
Excoriatorem pecudumq; hominumq; Decembrem
Euita studio summo, glaciemq; molestam,
Quæ per humum Borea solet indurescere flante.
Is per Thraciam equis claram flans, Oceanoq;
Incumbens, mugire facit terramq; nemusq;.
Alticomas quercus, ornosq; ex monte profundam
Deijcit in uallem, rapiens radicibus imis
Flamine præcipiti, strepitu boat ardua sylua,
Tumq; feræ exhorrent, caudasq; sub inguina ponunt,
Densa licet pellis setisq; pilisq; sit ipsis,
Sic tamen armatas Boreæ uis frigida transit.
Nec bouis hunc arcet tergus, sed ad intima perflat,
Perflat & hirsutas capras, sinit esse bidentes
Immunes, anno nam toto in corpore lanæ
Perdurant: facit ille senes incedere curuos,

At non mollicutes infestat uirginis artus,
Quæ manet intra ædes matri coniuncta paternas,
Nescia adhuc quid amor, quid sint tua facta Dione,
Vndiq; sed tenerum corpus bene lota, oleoq;
Perlita odorifero, tectum intra nocte quiescit,
Tempore quo polypus proprios depascitur artus
In gelido recubans antro, madidoq; cubili.
Nondum etenim inuitat sua lustra relinquere Titan,
Qui super Aethiopum populos incedit & urbes,
Tempus ad exiguum se terræ ostendit Achiuæ,
Syluicolæq; feræ tunc undiq; quotquot inermes,
Quotquot cornigeræ, stridentes dentibus, altas
Percurrunt syluas, resq; omnibus est ea cordi,
Quæsitisq; diu in latebris sua corpora sternunt,
Sed similes homini, baculus cui tertius est pes,
Cuiq; est iam fractũ dorsum, & dependet humi frons,
Huic similes, inde aufugiunt ubi nix iacet alba,
Tunc, quod mando, tuum corpus bene uestibus arma,
Indue talarem tunicam, superindue chlænam,
Staminibus raris inducas licia densa,
Inijceq; hinc uestem, ne horrescant frigore crines,
Néue tibi horriduli. rectiq; in corpore surgant,
Induc perones pedibus de tergore tauri
Fortiter occisi, prius intus crinibus opplens,
Et bruma aduentante, bouis tibi consue neruo
Pelles

Καὶ διὰ παρθενικῆς ἁπαλόχροος οὐ διάησιν,
Ἥτε δόμων ἐντόσθι φίλη παρὰ μητέρι μίμνει,
Οὔπω ἔργ' εἰδυῖα πολυχρύσου ἀφροδίτης,
Εὖ τε λοεσσαμένη τέρενα χρόα, καὶ λίπ' ἐλαίῳ
Χρισαμένη, μυχίη καταλέξεται ἔνδοθεν οἴκου,
Ἤματι χειμερίῳ ὅτ' ἀνόστεος ὃν πόδα τένδει,
Ἔν τ' ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἐν ἤθεσι λευγαλέοισιν.
Οὐ γάρ οἱ ἠέλιος δείκνυ νόμον ὁρμηθῆναι,
Ἀλλ' ἐπὶ κυανέων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε
Στρωφᾶται, βράδιον δὲ πανελλήνεσσι φαείνει.
Καὶ τότε δὴ κεραοὶ καὶ νήκεροι ὑληκοῖται,
Λυγρὸν μυλιόωντες ἀνὰ δρύα βησσήεντα
Φεύγουσιν, καὶ πᾶσιν ἐνὶ φρεσὶ τοῦτο μέμηλεν.
Οἳ σκέπα μαιόμενοι πυκινοὺς κευθμῶνας ἔχουσι,
Καὶ γλάφυ πετρῆεν, τότε δὴ τρίποδι βροτῷ ἶσοι,
Οὗ τ' ἐπὶ νῶτα ἔαγε, κάρη δ' εἰς οὖδας ὁρᾶται,
Τῷ ἴκελοι φοιτῶσιν ἀλευόμενοι νίφα λευκήν,
Καὶ τότε ἕσσασθαι ἔρυμα χροὸς ὥς σε κελεύω,
Χλαῖνάν τε μαλακὴν καὶ τερμιόεντα χιτῶνα.
Στήμονι δ' ἐν παύρῳ πολλὴν κρόκα μηρύσασθαι,
Τὴν περιέσσασθαι ἵνα τοι τρίχες ἀτρεμέωσι,
Μηδ' ὀρθαὶ φρίσσωσιν ἀειρόμεναι κατὰ σῶμα.
Ἀμφὶ δὲ ποσσὶ πέδιλα, βοὸς ἶφι κταμένοιο
Ἄρμενα δήσασθαι, πίλοις ἐντόσθε πυκάσας.
Πρωτογόνων δ' ἐρίφων ὁπόταν κρύος ὥριον ἔλθοι,

Δέρματα συῤῥάπτειν νεύρῳ βοὸς, ὄφρ' ἐπὶ νώτῳ
Ὑετοῦ ἀμφιβάλῃ ἀλέην. κεφαλῆφι δ' ὕπερθεν
Πῖλον ἔχειν ἀσκητὸν, ἵν' οὔατα μὴ καταδεύῃ.
Ψυχρὴ γάρ τ' ἠὼς πέλεται Βορέαο πεσόντος.
Ἠῷος δ' ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος
Ἀὴρ πυροφόρος τέταται μακάρων ἐπὶ ἔργοις,
Ὅς τε ἀρυσσάμενος ποταμῶν ἄπο αἰὲν ναόντων,
Ὑψοῦ ὑπὲρ γαίης ἀρθεὶς ἀνέμοιο θυέλλῃ.
Ἄλλοτε μέν θ' ὕει ποτὶ ἕσπερον, ἄλλοτ' ἄησι
Πυκνὰ θρηϊκίου Βορέου νέφεα κλονέοντος,
Τὸν φθάμενος ἔργα τελέσας, οἶκόνδε νέεσθαι,
Μή ποτέ σ' οὐρανόθεν σκοτόεν νέφος ἀμφικαλύ-
χρῶτα δὲ μυδαλέον θήῃ κατά θ' εἵματα δεύσῃ, (ψῃ.
Ἀλλ' ὑπαλεύασθαι. μεὶς γὰρ χαλεπώτατος οὗτος
Χειμέριος, χαλεπὸς προβάτοις, χαλεπὸς δ' ἀνθρώποις,
Τῆμος θὤμισυ βουσὶν, ἐπὶ δ' ἀνέρι τὸ πλέον εἴη
Ἁρμαλιῆς. μακραὶ γὰρ ἐπίῤῥοθοι εὐφρόναι εἰσί.
Ταῦτα φυλασσόμενος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτὸν,
Ἰσοῦσθαι νύκτας τε καὶ ἤματα εἰσόκεν αὖθις
Γῆ πάντων μήτηρ καρπὸν σύμμικτον ἐνείκῃ.
Εὖτ' ἂν ἑξήκοντα μετὰ τροπὰς ἠελίοιο
Χειμέρι' ἐκτελέσῃ Ζεὺς ἤματα, δή ῥα τότ' ἀστὴρ
Ἀρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον ὠκεανοῖο,
Πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκροκνέφαιος.
Τόνδε μετ' ὀρθρογόη πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν,

Pelles hœdorum,ut late imponantur ad imbrem
Pellendum dorſo,crineſq; caputq; galerus
Arte laboratus tegat,ut ne aures madefiant.
Frigus in aurora ſæuum eſt aquilone ruente,
Aſtriferoq; cadens in terram ex æthere mane
Aër fœcundans ſegetem,ſuper arua reſedit,
Qui primum liquidis fluuiorum hauritus ab undis,
Hinc ui uentorum è terra ſublatus in altum,
Nunc pluuiam ſub noctem adfert,nũc flamina gignit,
Vndiq; Threicio nubes aquilone ciente.
Hunc tu præueniens acto pete tecta labore,
Ne properans cœlo te fors nebula occupet atra,
Et madidum corpus.ueſteſq; intingat in imbre:
Hinc præuitato,menſis ſæuiſsimus hic eſt
Brumalis,grauis & pecori & mortalibus ipſis.
Pabula iumentis tum parcius obijce,uerum
Plus homini apponas,quoniam longiſsima nox eſt.
Hæc obſeruato,dum impletis menſibus anni
Aequa dies fuerit nocti,& dum denuò mater
Cunctorum tellus fructus ferat alma recentes.

Quum poſt ſolſtitium brumæ regnator olympi
Sexaginta dies confecerit,illico deinde
Oceani Arcturus ſacris releuans caput undis
Exoritur,fulgens noctis uenientibus umbris.
Hunc poſt,lugubris rege ex Pandione nata

Ad uer primum oculis hominum se ostendit hirundo,
Huius præueniens aduentum incidito uites.
Quum calida è terra reptat testudo per agros
Pleiades fugiens, tum tempus mittere uites,
Sed falces acue, atq; in messem mittito seruos.
Desere mane torum, & ualeat consessus in umbra
Temporibus meßis, quum Phœbus corpus adurit.
Sed properans cura, ut fructus sub tecta uehantur.
Surgito mane, tibi ut uictus contingat abunde,
Conficitur facile pars terna mane laborum,
Aurora acceleratq; uiam, acceleratq; laborem.
Multi iter incœptare solent illius ad ortum,
Bobus & iniijcitur tum multis pondus aratri.
Carduus in pratis quum floret, & ore cicada
Arboribus latitans dat acutum stridula cantum
Crebro alas quatitans, operosæ æstatis in hora,
Tunc capræ pingues, tunc & mollißima uina,
Fœmina tunc coitus auidißima, languidus est uir,
Nam capiti & genibus uires Canis æstifer aufert,
Corpus & exuccum iacet æstu: at saxea tum te
Vmbra habeat, tumq; adsint Biblina uina, placenta
Lactea, lacq; capræ, quæ non alit ubere fœtum,
Nec teneri uituli nondum enixi caro desit,
Hœdorumq; recens natorum: nigra sub umbris
Vina sedens misce, recrea cor dulcibus escis,

Spirantem

Ἐς φάος ἀνθρώποις ἔαρος νέομ ἱσαμένοιο,
Τὴν φθάμενος οἴνας περιταμνέμεν, ὣς γὰρ ἄμεινον.
Ἀλλ' ὁπόταμ φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἂμ φυτὰ βαίνῃ,
Πληϊάδας φεύγων, τότε δὴ σκάφος οὐκέτι οἰνέων,
Ἀλλ' ἅρπας τε χαρασσέμεναι καὶ δμῶας ἐγείρειμ.
Φεύγειμ δὲ σκιεροὺς θώκους, καὶ ἐπ' ἠῶ κοῖτομ
Ὥρῃ ἐν ἀμήτου, ὅτε τ' ἠέλιος χρόα κάρφει,
Τημοῦτος σπεύδειμ καὶ οἴκαδε καρπὸμ ἀγείρειμ,
Ὄρθρου ἀνιστάμενος, ἵνα τοι βίος ἄρκιος εἴη.
Ἠὼς γάρ τ' ἔργοιο τρίτην ἀπομείρεται αἶσαν,
Ἠώς τοι προφέρει μὲν ὁδοῦ, προφέρει δὲ καὶ ἔργου,
Ἠὼς, ἥ τε φανεῖσα πολέας ἐπέβησε κελεύθου
Ἀνθρώπους, πολλοῖσι δ' ἐπὶ ζυγὰ βουσὶ τίθησιμ.
Ἦμος δὲ σκόλυμός τ' ἀνθεῖ καὶ ἠχέτα τέττιξ
Δενδρέῳ ἐφεζόμενος, λιγυρὴν καταχεύετ' ἀοιδὴμ
Πυκνὸμ ὑπὸ πτερύγωμ, θέρεος καματώδεος ὥρῃ,
Τῆμος πιόταταί τ' αἶγες καὶ οἶνος ἄριστος.
Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄν-
Εἰσίν, ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γούνατα σείριος ἄζει, (δρες
Αὐαλέος δέ τε χρὼς ὑπὸ καύματος. ἀλλὰ τότ' ἤδη
Εἴη πετραίη τε σκιὴ καὶ Βίβλινος οἶνος,
Μάζα τ' ἀμολγαίη, γάλα τ' αἰγῶν σβεννυμενάωμ
Καὶ βοὸς ὑλοφάγοιο κρέας, μή πω τετοκυίης,
Πρωτογόνωμ τ' ἐρίφωμ. ἐπὶ δ' αἴθοπα πινέμεν οἶ-
Ἐν σκιῇ ἑζόμενον, κεκορημένομ ἦτορ ἐδωδῆς, (νον

Ἀντίον εὐκραέος ἀνέμου τρέψαντα πρόσωπον,
Κρήνης τ' ἀενάου καὶ ἀποῤῥύτου, ἥ τ' ἀθόλωτος
Τρὶς ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἱέμεν οἴνου.
Δμωσὶ δ' ἐποτρύνειν Δημήτερος ἱερὸν ἀκτὴν
Δινέμεν, εὖτ' ἂν πρῶτα φανῇ σθένος ὠρίωνος,
Χώρῳ ἐν εὐαεῖ καὶ ἐϋτροχάλῳ ἐν ἀλωῇ,
Μέτρῳ δ' εὖ κομίσασθαι ἐν ἄγγεσιν. αὐτὰρ ἐπὴν δὴ
Πάντα βίον κατάθηαι ἐπάρμενον ἔνδοθεν οἴκου,
Θῆτ' ἄοικον ποιεῖσθαι, καὶ ἄτεκνον ἔριθον
Δίζεσθαι κέλομαι, χαλεπὴ δ' ὑπόπορτις ἔριθος,
Καὶ κύνα καρχαρόδοντα κομεῖν, μὴ φείδεο σίτου,
Μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνὴρ ἀπὸ χρήμαθ' ἕληται.
Χόρτον δ' ἐσκομίσαι καὶ συρφετόν, ὄφρα τοι εἴη
Βουσὶ καὶ ἡμιόνοισιν ἐπηετανόν. αὐτὰρ ἔπειτα
Δμῶας ἀναψῦξαι φίλα γούνατα, καὶ βόε λῦσαι.
Εὖτ' ἂν δ' ὠρίων καὶ σείριος ἐν μέσον ἔλθῃ
Οὐρανόν, ἀρκτοῦρον δ' ἐσίδῃ ῥοδοδάκτυλος ἠώς,
Ὦ Πέρση, τότε πάντας ἀποδρέπειν οἴκαδε βότρυς,
Δεῖξαι δ' ἠελίῳ δέκα ἤματα καὶ δέκα νύκτας,
Πέντε δὲ συσκιάσαι, ἕκτῳ δ' εἰς ἄγγε' ἀφύσσαι,
Δῶρα Διονύσου πολυγηθέος. αὐτὰρ ἐπὴν δὴ
Πληϊάδες δ' ὑάδες τε, τό, τε σθένος ὠρίωνος
Δύνωσιν, τότ' ἔπειτ' ἀρότου μεμνημένος εἶναι
Ὡραίου. πλειὼν δὲ κατὰ χθονὸς ἄρμενος εἴη.
Εἰ δέ σε ναυτιλίης δυσπεμφέλου ἵμερος αἱρεῖ,

Εὖτ'

Spirantem leuiter faciem conuersus ad Eurum,
Et fontem aspiciens sine limo & sine fluentem,
Sed ter aquam funde, & quarta uinum uice misce.
Brachia quum primum profert robustus Orion,
Sacra iube excutiant famuli Cerealia dona,
Area in æquali & uentis regione patente.
Excussam Cererem metire, in uasa reponens.
Quumq; tenes omnē iam structum intra horrea uictū,
Quære domo propria famulū, famulamq; carentem
Prolibus, illa solet quæ lactat inutilis esse.
Pascere cura canem quoq; sit, ne parcito pani,
Ne tua furetur solitus fur stertere luce.
Postremo moneo, ut fœnum paleasq; recondas,
Vnde boues pascas, mulosq;: his omnibus actis,
Tauris deme iugum, & famulis concede quietem,
Quum medio cœlo Canis, Orionq; uagantur,
Arcturumq; aurora uidet sibi stare propinquum,
Collige tunc omnes Perse de uitibus uuas,
Et bis quinq; dies noctesq; exponito soli,
Sint & quinq; dies sine sole, in dolia sexto
Munera lætitiam Bacchi parientia conde.
Postquam pleiades hyadesq;, atq; amplus Orion
Occiderint, tum mox inuertere uomere terram
Esto memor, sic quæq; suo anni tempore fiant.
At tibi difficilis res si sit nautica cordi,

Tempore quo eoæ Atlantides Oriona
Vitantes sæuum, pelagi conduntur in undas,
Omnigeni miscent inter se prælia uenti,
Hinc tua nulla mihi tum currat in æquore nauis,
Cura sit, ut iubeo, tellurem inuadere aratro.
Nauigium subduc in littus, & undiq; saxa
Aduolue, ut sedeat tutum spiramina contra.
Eijce aquas pluuias, ut ne Iouis imbre putrescat,
Arma ratis cuncta ad tua tecum culmina confer,
Carbasa, quæ nauis sunt alæ, rite plicato,
Suspendas fumosa super laquearia clauum.
Ipse uiam differ dum tempus uenerit aptum,
Tum nauem æquoreas in aquas deducito, & illam
Mercibus oppleto, unde domum bona lucra reportes.
Sic noster solitus pater est dare uela per undas
Perse chare, bonum uictum hinc æquumq; parabat,
Et semel hâc tenuit cursum, emensus mare magnum,
Aeolica à Cuma soluens cum naue picata,
Non quod diuitias amplas fugiebat, opesq;,
Sed paupertatem, mortalibus à Ioue missam.
Haud Helicone procul, miseranda habitabat in Ascra,
Qui malus ac grauis est, brumaq; æstateq; uicus.
Curandum Perse, tempestiuo omnia fiant
Tempore, sed primam hanc curam res nautica poscit.
Laudato exiguam nauem, at res credito magnæ,

Εὖτ᾽ ἂν πληιάδες σθένος ὄβριμον ὠρίωνος
Φεύγουσαι, πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον,
Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θύουσιν ἄηται,
Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.
Γῆν δ᾽ ἐργάζεσθαι μεμνημένος, ὥς σε κελεύω,
Νῆα δ᾽ ἐπ᾽ ἠπείρου ἐρύσαι, πυκάσαι τε λίθοισι
Πάντοθεν, ὄφρ᾽ ἴσχωσ᾽ ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων,
Κείμαρον ἐξερύσας, ἵνα μὴ πύθῃ Διὸς ὄμβρος.
Ὅπλα δ᾽ ἐπάρμενα πάντα τεῷ ἐνὶ κάτθεο οἴκῳ,
Εὐκόσμως στολίσας νηὸς πτερὰ ποντοπόροιο.
Πηδάλιον δ᾽ εὐεργὲς ὑπὲρ καπνοῦ κρεμάσασθαι.
Αὐτὸς δ᾽ ὡραῖον μίμνειν πλόον εἰσόκεν ἔλθῃ,
Καὶ τότε νῆα θοὴν ἅλαδ᾽ ἑλκέμεν, ἐν δέ τε φόρτον
Ἄρμενον ἐντύνασθαι, ἵν᾽ οἴκαδε κέρδος ἄρηαι,
Ὥσπερ ἐμός τε πατὴρ καὶ σὸς μέγα νήπιε Πέρση
Πλωΐζεσκ᾽ ἐν νηυσὶ βίου κεχρημένος ἐσθλοῦ,
Ὅς ποτε καὶ τῇδ᾽ ἦλθε, πολὺν διὰ πόντον ἀνύσσας,
Κύμην αἰολίδα προλιπὼν, ἐν νηὶ μελαίνῃ,
Οὐκ ἄφενος φεύγων, οὐδὲ πλοῦτόν τε καὶ ὄλβον,
Ἀλλὰ κακὴν πενίην τὴν ζεὺς ἄνδρεσσι δίδωσι.
Νάσσατο δ᾽ ἄγχ᾽ ἑλικῶνος ὀϊζυρῇ ἐνὶ κώμῃ
Ἄσκρῃ, χεῖμα κακῇ, θέρει δ᾽ ἀργαλέῃ, οὐδέ ποτ᾽ ἐ-
Τύνη δ᾽ ὦ Πέρση ἔργων μεμνημένος εἶναι (σθλῇ.
Ὡραίων πάντων, περὶ ναυτιλίης δὲ μάλιστα.
Νῆ᾽ ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ᾽ ἐνὶ φορτία θέσθαι.

Μείζων μὲν φόρτος, μεῖζον δ' ἐπὶ κέρδεϊ κέρδος
Ἔσσεται, εἴ κ' ἄνεμοί γε κακὰς ἀπέχωσιν ἀήτας.
Εὖτ' ἂν ἐπ' ἐμπορίην τρέψας ἀεσίφρονα θυμὸν,
Βούληαι δὲ χρέα τε προφυγεῖν καὶ λιμὸν ἀτερπὸν
Δείξω δέ τοι μέτρα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
Οὔτε τι ναυτιλίης σεσοφισμένος, οὔτε τι νηῶν.
Οὐ γάρ πώ ποτε νηΐ γ' ἐπέπλων εὐρέα πόντον,
Εἰ μὴ ἐς Εὔβοιαν ἐξ Αὐλίδος, ᾗ ποτ' ἀχαιοὶ
Μείναντες χειμῶνα πολὺν σὺν λαὸν ἄγειραν
Ἑλλάδος ἐξ ἱερῆς, Τροίην ἐς καλλιγύναικα.
Ἔνθα δ' ἐγὼν ἐπ' ἄεθλα δαΐφρονος ἀμφιδάμαντος
Χαλκίδα τ' εἰσεπέρησα. τὰ δὲ προπεφραδμένα πολλὰ
Ἄθλ' ἔθεσαν παῖδες μεγαλήτορες, ἔνθα μέ φημι
Ὕμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα.
Τὸν μὲν ἐγὼ μούσῃς ἑλικωνιάδεσσ' ἀνέθηκα,
Ἔνθα με τὸ πρῶτον λιγυρῆς ἐπέβησαν ἀοιδῆς,
Τόσσον τοι νηῶν γε πεπείραμαι πολυγόμφων.
Ἀλλὰ καὶ ὣς ἐρέω ζηνὸς νόον αἰγιόχοιο,
Μοῦσαι γάρ μ' ἐδίδαξαν ἀθέσφατον ὕμνον ἀείδειν.
Ἤματα πεντήκοντα μετὰ τροπὰς ἠελίοιο,
Ἐς τέλος ἐλθόντος θέρεος καματώδεος ὥρης,
Ὡραῖος πέλεται θνητοῖς πλόος, οὔτε κε νῆα
Καυάξαις, οὔτ' ἄνδρας ἀποφθίσειε θάλασσα,
Εἰ μὴ δὴ πρόφρων γε ποσειδάων ἐνοσίχθων,
Ἢ ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐθέλῃσιν ὀλέσσαι.

Ἐν

Quo maior uectura, lucra hoc maiora futura,
Si modo contineant rabiosi flamina uenti.
Quando ad mercatum uertisti pectora, sic &
Debita conaris uitare, famemq; molestam,
Multisoni ostendam pelagi cursusq; modosq;,
Non tamen ipse rei, quæ pertinet ad mare, doctus,
Nam nunquam rate sum spaciosa per æquora uectus,
Præterquam Eubœam ad uicinam ex Aulide, ubi olim
Argiui à ducibus populi collectio facta est,
Dum sæuum mare ibi tenuit Troiam ire uolentes.
Illuc Amphidamantis ego ad certamina ueni,
Calchidaq; intraui, nam plurima præmia clari
Proclamata uiri statuere: at carmine tum me
Victorem, tripodem auritum retulisse recordor,
Hunc ego suspendi Musis Heliconis honorem,
Primum ibi fecerunt me hymnum tentare sonorum.
Nunc mihi quanta fuit ratium experientia cernis,
Attamen Aegiochi mentem referabo tonantis,
Nam docuere deæ me sacrum pangere carmen.
Quinquaginta dies post, quàm se uertit ab usto
Sol Cancro, æstatis iam parte cadente suprema,
Est opportunum fluctus intrare marinos.
Non facile franges nauem, aut homines mare perdet,
Perdere si nolit princeps Neptunus aquarum,
Siue deûm simul atq; hominum rex Iuppiter altus.

Nanq;

Nanq; per hos pariter stat cardo boniq; maliq;,
Non uarij tum flant uenti, iacet unda quieta,
Tum trahe confidens uentis securus in altum
Nauem, ac sarcinulas impone suo ordine cunctas.
Ne differ reditum, citò sed properato reuerti,
Neu pluuiam autumni expectes, Bacchúq; recentem,
Insanosq; Noti flatus, hyememq; sequentem:
Nanq; autumnali pluuia comitatus abunde,
Fluctibus horrisonis imum mare concutit auster.
Ast iter est aliud per pontum tempore ueris,
Quum primum apparent frondes in uertice fici
Tantæ, quanta pedum reddit uestigia cornix
Per terram incedens, tum fit uia peruia ponti.
Atq; hic est cursus, qui fit sub tempora ueris.
Sed nulla ille animo nostro ratione probatur
Maturus nimium, datur ægre euadere cladem.
Attamen hæc homines cæci mente omnia tentant,
Nam miseris anima est dirum mortalibus aurum,
Sed durum oppetere ac submergi gurgite salso est.
Hinc præceptorum uolo te memorem esse meorum,
Nunquam quicquid habes totum committe carinis,
Plura domi linquens, paucißima credito naui.
Nam graue damna pati medijs in fluctibus atris,
Vt graue si plaustri nimio sub pondere preßi
Axis frangatur, res dispergantur & omnes.

Hinc

Ἐν τοῖς γὰρ τέλος ἐστὶν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε.
Τῆμος δ' εὐκρινέες τ' αὖραι καὶ πόντος ἀπήμων
Εὔκηλος, τότε νῆα θοὴν ἀνέμοισι πιθήσας
Ἑλκέμεν ἐς πόντον, φόρτον δ' ἐς πάντα τίθεσθαι.
Σπεύδειν δ' ὅττι τάχιστα πάλιν οἶκόνδε νέεσθαι.
Μηδὲ μένειν οἶνόν τε νέον καὶ ὀπωρινὸν ὄμβρον,
Καὶ χειμῶν' ἐπιόντα νότοιό τε δεινὰς ἀήτας,
Ὅστ' ὤρινε θάλασσαν ὁμαρτήσας Διὸς ὄμβρῳ
Πολλῷ ὀπωρινῷ, χαλεπὸν δέ τε πόντον ἔθηκεν.
Ἄλλος δ' εἰαρινὸς πέλεται πλόος ἀνθρώποισιν.
Ἦμος δὴ τὸ πρῶτον, ὅσον τ' ἐπιβᾶσα κορώνη
Ἴχνος ἐποίησεν, τόσον πέταλ' ἀνδρὶ φανείη,
Ἐν κράδῃ ἀκροτάτῃ, τότε δ' ἄμβατός ἐστι θάλασ
Εἰαρινὸς δ' οὗτος πέλεται πλόος, ὅ μιν ἔγωγε (σα.
αἴνημ'. οὐ γὰρ ἐμῷ θυμῷ κεχαρισμένος ἐστὶν
Ἁρπακτὸς, χαλεπῶς κε φύγοις κακόν. ἀλλά νυ καὶ
Ἄνθρωποι ῥέζουσιν ἀιδρείῃσι νόοιο. (τὰ
Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Δεινὸν δ' ἐστὶ θανεῖν μετὰ κύμασιν. ἀλλά σ' ἄνωγα
Φράζεσθαι τάδε πάντα μετὰ φρεσὶν, ὥς σ' ἀγορεύω,
Μηδ' ἐν νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι,
Ἀλλὰ πλέω λείπειν, τὰ δὲ μείονα φορτίζεσθαι.
Δεινὸν γὰρ πόντου μετὰ κύμασι πήματι κύρσαι.
Δεινὸν δ' εἴ κ' ἐφ' ἅμαξαν ὑπέρβιον ἄχθος ἀείρας,
Ἄξονα καυάξαις, τὰ δὲ φορτί' ἀμαυρωθείη.

Μέτρα

Μέτρα φυλάσσεσθαι, καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Ὡραῖος δὲ γυναῖκα τεὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι,
Μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πολλ' ἀπολείπων,
Μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλά, γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος.
Ἡ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβώη, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο.
Παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὥς κ' ἤθεα κεδνὰ διδάξῃς.
Τὴν δὲ μάλιστα γαμεῖν ἥτις σέθεν ἐγγύθι ναίει.
Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδὼν μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃς.
Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον
Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖ τε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο,
Δειπνολόχης, ἥ τ' ἄνδρα καὶ ἴφθιμόν περ ἐόντα
Εὕει ἄτερ δαλοῦ, καὶ ὠμῷ γήραϊ δῶκεν.
Εὖ δ' ὄπιν ἀθανάτων μακάρων πεφυλαγμένος εἶναι.
Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον.
Εἰ δέ κε ποιήσῃς, μή μιν πρότερος κακὸν ἔρξῃς.
Μηδὲ ψεύδεσθαι γλώσσης χάριν. εἰ δ' ἔκεν ἄρχῃ,
Ἤ τι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον ἠὲ καὶ ἔρξας,
Δὶς τόσα τίννυσθαι μεμνημένος. εἰ δέ κεν αὖθις
Ἡγῆτ' ἐς φιλότητα, δίκην δ' ἐθέλῃσι παρασχεῖν,
Δέξασθαι (δειλός τι ἀνὴρ φίλον ἄλλοτε ἄλλον
Ποιεῖται) σὲ δὲ μή τι νόον κατελεγχέτω εἶδος.
Μηδὲ πολύξεινον, μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι.
Μηδὲ κακῶν ἕταρον, μηδ' ἐσθλῶν νεικεστῆρα.
Μηδέ ποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ
Τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων.

Hinc modũ ama, bonaq; in re occasio praeualet omni.
Iunge tibi uxorem dum firmus adhuc uigor adsit,
Annos quum numeras ter denos, plúsue minúsue,
Aptum est coniugium: decimo sed foemina quarto
Anno pubescit, nubat mox deinde sequenti.
Virginem, ut instituas laudatis moribus, opta,
Vicinamq; tibi prae cunctis delige sponsam.
Sis tamen hic cautus, ne te uicinia ludat,
Nil uxore uiro melius contingit honesta,
Nilq; mala peius, tali quae uiuere laute
Clàm solet: haec quamuis ualidum sine torre maritum
Vrit & exiccat, citiusq; senescere cogit.
Sedulus obserua curam, cultumq; deorum.
Dilige post fratrem socium: quod si parem amorem
Esse uelis, socius ne laedatur prior abs te,
Ne' ue illi fictum tua lingua ostendat amorem.
Si dicto incipiat prior ille aut laedere facto,
Tunc memor esto, eademq; illi cum foenore redde.
Rursus amicitiam ueterem obseruare uolentem,
Atq; pati poenas uiolati foederis à se,
Suscipe (nam miser est crebrò qui mutat amicos)
Nec tua post unquam facies prae se ferat iram.
Ne multos, neu rursum habeas nullos tibi amicos.
Prauos euitato, bonis noli esse molestus.
Paupertatis inops nunquam grauis audiat ex te
Opprobrium, nam dos est numinis illa potentis.

Linguã

Lingua bonum eximium est homini, si pauca loquatur,
Siq; modum conseruet, inest tum magna uenustas.
Si probris laceres, laceraberis illico peius.
Publica quum celebrat populus conuiuia, confer
Accedens aliquid tecum, nec sordidus esto,
Pro sumptu exiguo redit ad te magna uoluptas.
Mane Ioui ac reliquis superis libare caueto
Illotis manibus, Dij sordida sacra recusant.
Ad faciem solis conuersus meiere noli,
Sed quando occubuit, donec fuerit nouus ortus,
Atq; quibus sis cunq; locis, facere inter eundum
Detectus ue caue, nam Dijs sacræ quoq; noctes.
Vir pius ac dextro donatus pectore, meiet
Siue sedens, siue admoto stans corpore sepi.
Res fuit in thalamo chara cum coniuge, Vestæ
Tum tibi polluto caue ne peragantur honores,
Nec ueneri cœna funebri incumbe reuersus,
Verum epulis surgens lætis lautisq; deorum.
Ne fluuios pedibus calcaueris usq; fluentes,
Ni prius aspiciens exores pulchra fluenta,
Ac manuum sordes in aqua purgaueris antè.
Qui fluuium impurus nullum calcare ueretur,
Hunc superi oderunt, ac post mala plurima sentit.
Sympósio in celebri, præsentes sunt ubi diui,
Ne reseces ungues cultello à sorde repurgans,
Nec

Γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
Φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.
Εἰ δὲ κακὸν εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.
Μηδὲ πολυξείνου δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι,
Ἐκ κοινοῦ πλείστη δὲ χάρις, δαπάνη τ' ὀλιγίστη.
Μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον
Χερσὶν ἀνίπτοισι, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν.
Οὐ γάρ τοί γε κλύουσιν, ἀποπτύουσι δέ τ' ἀράς.
Μηδ' ἄντ' ἠελίοιο τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν,
Αὐτὰρ ἐπεί κε δύῃ μεμνημένος ἔς τ' ἀνιόντα.
Μήτ' ἐν ὁδῷ μήτ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσῃς,
Μηδ' ἀπογυμνωθείς, μακάρων τοι νύκτες ἔασιν.
Ἑζόμενος δ' ὅ γε θεῖος ἀνὴρ πεπνυμένα εἰδώς,
Ἢ ὅ γε πρὸς τοῖχον πελάσας ἐυερκέος αὐλῆς.
Μηδ' αἰδοῖα γονῇ πεπαλαγμένος ἔνδοθεν οἴκου
Ἑστίῃ ἐμπελαδὸν παραφαινέμεν, ἀλλ' ἀλέασθαι.
Μηδ' ἀπὸ δυσφήμοιο τάφου ἀπονοστήσαντα
Σπερμαίνειν γενεήν, ἀλλ' ἀθανάτων ἀπὸ δαιτός.
Μηδέ ποτ' αἰενάων ποταμῶν καλλίρροον ὕδωρ
Ποσσὶ περᾶν, πρίν γ' εὔξῃ ἰδὼν ἐς καλὰ ῥέεθρα,
Χεῖρας νιψάμενος πολυηράτῳ ὕδατι λευκῷ.
Ὃς ποταμὸν διαβῇ κακότητι δὲ χεῖρας ἄνιπτος,
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι, καὶ ἄλγεα δῶκαν ὀπίσσω.
Μηδ' ἀπὸ πεντόζοιο θεῶν ἐνὶ δαιτὶ θαλείῃ,
Αὖον ἀπὸ χλωροῦ τάμνειν αἴθωνι σιδήρῳ.

Μηδέ ποτ' οἰνοχόην τιθέμεν κρητῆρος ὕπερθεν
Πινόντων. ὀλοὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ μοῖρα τέτυκται.
Μηδὲ δόμον ποιῶν ἀνεπίξεστον καταλείπειν,
Μή τι ἐφεζομένη κρώζῃ λακέρυζα κορώνη.
Μηδ' ἀπὸ χυτροπόδων ἀνεπιρρέκτων ἀνελόντα
Ἔσθειν, μηδὲ λόεσθαι, ἐπεὶ καὶ τοῖς ἔνι ποινή.
Μηδ' ἐπ' ἀκινήτοισι καθίζειν, οὐ γὰρ ἄμεινον,
Παῖδα δυωδεκαταῖον, ὅτ' ἀνέρ' ἀνήνορα ποιεῖ,
Μηδὲ δυωδεκάμηνον, ἴσον καὶ τοῦτο τέτυκται.
Μηδὲ γυναικείῳ λουτρῷ χρόα φαιδρύνεσθαι
Ἀνέρα. λευγαλέη γὰρ ἐπὶ χρόνον ἐστ' ἐπὶ καὶ τῷ
Ποινή. μηδ' ἱεροῖσι ἐπ' αἰθομένοισι κυρήσας
Μωμεύειν ἀΐδηλα, θεός τοι καὶ τὰ νεμεσσᾷ.
Μηδέ ποτ' ἐν προχοῇ ποταμῶν ἅλαδε προρεόντων
Μηδ' ἐπὶ κρηνάων οὐρεῖν, μάλα δ' ἐξαλέασθαι,
Μηδ' ἐναποψύχειν. τὸ γὰρ οὔτοι λώϊον ἐστιν
Ὧδ' ἔρδειν. δεινὴν δὲ βροτῶν ὑπαλεύεο φήμην.
Φήμη γάρ τε κακὴ πέλεται, κούφη μὲν ἀεῖραι
Ῥεῖα μάλ', ἀργαλέη δὲ φέρειν, χαλεπὴ δ' ἀποθέσθαι.
Φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα πολ-
Λαοὶ φημίξουσι, θεός νύ τις ἐστὶ καὶ αὐτή. (λοὶ

ΗΜΕΡΑΙ.

Ἤματα δ' ἐκ Διόθεν πεφυλαγμένος εὖ κατὰ μοῖραν
Πεφραδέμεν δμώεσσι, τριηκάδα μηνὸς ἀρίστην

Nec cratera super potantium pone lagenam,
Qui facit, eueniet mors illi cruda repente.
Aedificansq; domum ne linquito semiparatam,
Ne sedeat clamosa super cornicula cantans.
Neu comede ex illa quæ non benedicta patella est,
Néue laues, quoniam factis quoq; pœna stat illis.
Ne puerum, seu sit natus ter quatuor annos,
Seu totidem menses, educas molliter inq;
Delicijs, siquidem nil uiribus officit æque.
Néue ad balneum, ubi muliebris turba lauatur,
Vir lotum uenias, nam pœna grauis quoq; tali
Euenit: aut ueniens superis ubi Dijs sacra fiunt,
Ne culpes ea, quippe Dei hinc accenditur ira.
Præcipue hoc caueas, uel fluminum in ostia, cursu
In mare quæ properant, uel in ipsos mingere fontes,
Néue aluum exoneres, nam non est utile factu.
Sedulus ac hominum famam uitato molestam,
Ingens fama malum, facilisq; illius origo est,
Perfertur graue, & orta semel deponitur ægrè:
Illa etenim prorsus nequit euanescere fama,
Vndiq; quam uulgus spargit, quoniam quoq; diua est.

HESIODI DIES.

Rite dies seruans, quæ sunt Ioue patre creatæ,
Optima dic seruis quod sit tricesima mensis,

Ac opera inspicere, ac dimensum diuidere illis,
Qua solet & populus tractare forensia iura.
A magno Ioue principium est & origo diebus.
Prima dies sacra est, tum quarta & septima sacræ,
Nanq; hac Latona genitus perhibetur Apollo.
Octaua & lunæ crescentis nona putantur
Esse bonæ, quæuis opera atq; negocia obire.
Laudantur quoq; post decimam prima atq; secunda,
Scito tamen quod sit longe hæc præstantior illa.
Hac tonde pecudes, lætam illa demete frugem.
Pendula & hac tenues connectit aranea telas,
Quod sit plena dies, formicaq; rodit aceruum,
Illa exordiri telam mihi fœmina curet.
Tertia post decimam infelix conspergere cultum
Semine agrum, præstat tamen optima robora plantis.
Sexta super decimam teneris asperrima plantis,
Apta mari gignendo, sed non apta puellæ
Gignendæ primum, nec eam tum nubere præstat.
Sextaq; præcedens gignendæ inimica puellæ est,
Apta hœdis ouiumq; uiris excindere testes,
Et pecudum stabulum communire undiq; septo,
Dandis apta uiris, & amat conuicia, falsa
Verba loqui, clàm sermones serere inter amantes.
Mensis at octaua castres caprumq; bouemq;.
Luce duodecima mulis castratio fiat.

Sed

Ἔργα τ' ἐποπτεύειν, ἠδ' ἁρμαλιὴν δατέασθαι,
Εὖτ' ἂν ἀληθείην λαοὶ κρίνοντες ἄγωσιν.
Αἵδε γὰρ ἡμέραι εἰσὶ Διὸς παρὰ μητιόεντος.
Πρῶτον ἔνη τετρὰς τε καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἦμαρ.
Τῇ γὰρ Ἀπόλλωνα χρυσάορα γείνατο Λητώ.
Ογδοάτη κ' ἐνάτη τε δύω γε μὲν ἤματα μηνὸς
Ἔξοχ' ἀεξομένοιο, βροτήσια ἔργα πέλεσθαι.
Ενδεκάτη δὲ δυωδεκάτη τ' ἄμφω γε μὲν ἐσθλαί,
Η δὲ δυωδεκάτη τ' ἑνδεκάτης μέγ' ἀμείνων.
Η μὲν ὄις πείκειν, ἡ δ' εὔφρονα καρπὸν ἀμᾶσθαι.
Τῇ γάρ τοι νεῖ νήματ' ἀερσιπότητος ἀράχνης
Ηματος ἐκ πλείου, ὅτε τ' ἴδρις σωρὸν ἀμᾶται.
Τῇ δ' ἱστὸν στήσαιτο γυνή, προβάλοιτό τε ἔργον.
Μηνὸς δ' ἱσταμένου τρισκαιδεκάτην ἀλέασθαι,
Σπέρματος ἄρξασθαι, φυτὰ δ' ἐνθρέψασθαι ἀρίστη.
Ἕκτη δ' ἡ μέσση μάλ' ἀσύμφορός ἐστι φυτοῖσι.
Ανδρογόνος τ' ἀγαθή, κούρη δ' οὐ σύμφορός ἐστιν,
Οὔτε γενέσθαι πρῶτ', οὔτ' ἄρ γάμου ἀντιβολῆσαι.
Οὐδὲ μὲν ἡ πρώτη ἕκτη κούρῃ τε γενέσθαι
Ἄρμενος, ἀλλ' ἐρίφους τάμνειν καὶ πώεα μήλων,
Σηκόν τ' ἀμφιβαλεῖν ποιμνήιον ἤπιον ἦμαρ.
Ἐσθλὴ δ' ἀνδρογόνος, φιλέει δέ τε κέρτομα βάζειν,
Ψεύδεά θ' αἱμυλίους τε λόγους κρυφίους τ' ὀαρι-
Μηνὸς δ' ὀγδοάτῃ κάπρον καὶ βοῦν ἐρίμυκον (σμούς.
Ταμνέμεν, οὐρῆας δὲ δυωδεκάτῃ ταλαεργούς.

Εἰκάδι δ' ἐν μεγάλῃ πλέῳ ἤματι ἴστορα φῶτα
Γείνασθαι, μάλα γάρ τε νόον πεπυκασμένος ἐστίν.
Ἐσθλὴ δ' ἀνδρογόνος δεκάτη, κούρῃ δέ τε τετρὰς
Μέσση. τῇ δέ τε μῆλα καὶ εἰλίποδας ἕλικας βοῦς,
Καὶ κύνα καρχαρόδοντα, καὶ οὐρῆας ταλαεργοὺς
Πρηΰνειν ἐπὶ χεῖρα τιθείς. πεφύλαξο δὲ θυμῷ
Τετράδ' ἀλεύασθαι, φθίνοντός θ' ἱσταμένου τε
Ἄλγεα θυμοβορεῖν· μάλα τοι τετελεσμένον ἦμαρ.
Ἐν δὲ τετάρτῃ μηνὸς ἄγεσθαι δ' εἰς οἶκον ἄκοιτιν,
Οἰωνοὺς κρίνας οἳ ἐπ' ἔργματι τούτῳ ἄριστοι.
Πέμπτας δ' ἐξαλέασθαι, ἐπεὶ χαλεπαί τε καὶ αἰναί.
Ἐν πέμπτῃ γάρ φασιν ἐριννύας ἀμφιπολεύειν
Ὅρκον τιννυμένας, τὸν ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκοις.
Μέσσῃ δ' ἑβδομάτῃ Δημήτερος ἱερὸν ἀκτὴν
Εὖ μάλ' ὀπιπεύοντα ἐϋτροχάλῳ ἐν ἀλωῇ
Βαλλέμεν, ὑλοτόμον τε ταμεῖν θαλαμήϊα δοῦρα,
Νήϊά τε ξύλα πολλά, τά τ' ἄρμενα νηυσὶ πέλον
Τετράδι δ' ἄρχεσθαι νῆας πηγνύναι ἀραιάς. (ται.
Εἰνὰς δ' ἡ μέσση ἐπὶ δείελα λώϊον ἦμαρ.
Πρωτίστη δ' εἰνὰς πάντ' ἀπήμων ἀνθρώποισιν,
Ἐσθλὴ μὲν γάρ τ' ἠδὲ φυτεύειν ἠδὲ γενέσθαι,
Ἀνέρι τ' ἠδὲ γυναικί, καὶ οὔποτε πάγκακον ἦμαρ.
Παῦροι δ' αὖτ' ἴσασι τρισεινάδα μηνὸς ἀρίστην
Ἄρξασθαί τε πίθου, καὶ ἐπὶ ζυγὸν αὐχένα θεῖναι
Βουσὶ καὶ ἡμιόνοισι καὶ ἵπποις ὠκυπόδεσσι,

Νῆα

Sed quum uicenus lunæ iam uoluitur orbis,
Vir tibi nascetur prudens & ad omnia dexter.
Dandis apta uiris decima est: hinc quarta puellæ
Blanda fauet, pecora hac curuoq; boues pede euntes
Et celeres catulos, mulosq; operum patientes
Imposita cicurato manu: uitare memento
Quartam iam medij, tum quartam deficientis
Mensis, nanq; animum tum curæ mille remordent:
In quarta prima uxorem tibi ducito charam,
Auguria obseruans, quæ sunt dexterrima tædis.
In primis quintas fuge pestiferasq; grauesq;,
His etenim Eumenides terramq; homines pererrant,
Suppliciumq; ferunt periuria falsa locutis.
Septima post decimam felix Cerealia dona
Area in æquata recte, terere atq; flagellis
Excutere: ad thalamum faber hac tibi ligna secato,
Tum quoq; materiam fabricandis nauibus aptam,
Incipias quarta naues sarcire uetustas.
Iam nonæ mediæ pars uespertina probatur,
Ac homini innocua est, quæ nona est ordine primo,
Confert & plantis, tum fœmellisq; uirisq;
Gignendis simul est felix, nec inutilis unquam est.
Sed latet hoc multos, quod sit penultima mensis
Optima, seu reserare uelis uas, seu iuga dura
Bobusq; & mulis & equis annectere collo,

Seu tibi si placeat nauem deducere in altum,
Nanq; datum paucis discrimen noscere uerum.
Vasa aperi decima quarta, nam prae omnibus haec est
Sacra dies, post uicenam, quae solis ad ortum
Est bona, ad occasum mala, laudant pauci alias hinc,
Iamq; dies aliae felices atq; benignae,
Contrà aliae ancipites, sunt & uirtute carentes,
Et laudant alias alij, est cognitio paucis.
Saeua nouerca dies nunc est, nunc mater amica.
Is felix ac prosper aget, qui haec omnia seruans,
Sic uitam instituat, Dijs inculpabilis ut sit,
Auguria obseruans nec quicquam spernere tentans.

HESIODI OPERARVM ET DIERVM FINIS.

Νῆα πολυκλήϊδα θοὴν εἰς οἴνοπα πόντον
Εἰρύμεναι, παῦροι δὲ τ' ἀληθέα κικλήσκουσιν.
Τετράδι δ' οἶγε πίθον, περὶ πάντων ἱερὸν ἦμαρ
Μέσση. παῦροι δ' αὖτε μετ' εἰκάδα μηνὸς ἀρίστην
Ἠοῦς γινομένης, ἐπιδείελα δ' ἐστὶ χερείων.
Αἱ δὲ μὲν ἡμέραι εἰσὶν ἐπιχθονίοις μέγ' ὄνειαρ,
Αἱ δ' ἄλλαι μετάδουποι, ἀκήριοι οὔτι φέρουσαι.
Ἄλλος δ' ἀλλοίην αἰνεῖ, παῦροι δέ τ' ἴσασιν.
Ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.
Τάων εὐδαίμων τε καὶ ὄλβιος, ὃς τάδε πάντα
Εἰδὼς, ἐργάζηται ἀναίτιος ἀθανάτοισιν,
Ὄρνιθας κρίνων καὶ ὑπερβασίας ἀλεείνων.

Ἡσιόδου ἔργων καὶ ἡμερῶν τέλος.

VLPII FRANEKERENSIS FRISII CVRSIM ANNOTATA IN HESIODVM.

Vm tria sint genera poëmatis, δραματικὸν, ἐξηγηματικὸν, μικτὸν, secundus liber Hesiodi totus ἐξηγηματικὸς est, id est, in quo poëta ipse semper loquitur. Sic habent se & quatuor libri Georgicorũ Vergiliani, excepto fine quarti, ubi admiscetur fabula Aristæi. Primus liber Hesiodi maxima ex parte quoq; ἐξηγηματικὸς est, nisi quod introducatur Iuppiter loquẽs ad Prometheũ, ad Vulcanum, cæterosq; deos. Præterea recensetur fabella accipitris & lusciniæ, quare μικτὲ dici potest,

Μοῦσαι πιερίηθεν.) Non bene seruauit poëta noster legem prooemiorum: nam aut primũ proponendum est, deinde inuocandum, quod obseruant omnes ferè Latini: aut propositioni simul inuocatio immiscẽda est, quod in utriusq; operis initio facit Homerus, quem legẽ prooemiorum non solũ seruasse, sed aliis constituisse testatur Quintilianus. Hesiodus autem à nuda inuocatione auspicatur. Et sciendum quod bis inuocet, primum Musas, deinde ipsum Iouem, ibi scilicet, κλῦθι ἰδὼν ἀΐων τε. Verum quantum ad hanc rem attinet, non inutile fuerit consulere Erasmum super Nucem Ouidianam.

Μοῦσαι.) Dores et Aeoles dicũt μῶσαι, quibus

fami

familiare est uertere ου in ω. Hinc appellatas uolunt eas à uerbo μῶ, quod est quęro, inuestigo, nam inuestigãdo disciplinas assequimur. Quæ ratio etsi non planè inepta uideatur, miror tamen cur uersa sit ω in ου, & communi lingua dicamus μοῦσαι, non μῶσαι. Adfert aliam rationem Plutarchus, forsitan probabiliorem. Is enim in commentario περὶ φιλαδελφίας, dicit μούσας nominatas ut ὁμοῦ οὔσας, idq́ꝫ διὰ εὔνοιαν ἀεὶ καὶ φιλαδελφίαν, quæ scilicet uiuũt in perpetua quadã beneuolentia et mutua charitate. Et ut meã quoque afferam sententiam, id fortasse habent nomen, quod Musę, hoc est, artes & disciplinę, tali inter se cognatione & nodo cõiunctæ cõglutinatęq́ꝫ sint, ut altera ex altera pẽdeat, & altera sine altera manca sit. Sed adscribam uerba ipsius Plutarchi: ὁ δὲ Ἡσίοδος οὐκ εὖ παραινεῖ μουνογενῆ παῖδα τῶν πατρώων ἐπίκληρον εἶναι, καὶ ταῦτα τῶν μουσῶν γεγονὼς μαθητὴς, αἳ ὁμοῦ διὰ εὔνοιαν ἀεὶ καὶ φιλαδελφίαν οὖσαι, οὕτως ὠνόμαζον μοῦσαι. Locum, quem hic citat ex Hesiodo, obserua in calce primi libri.

Πιερίηθεν, construitur cum δεῦτε aduerbio hortantis. Musæ huc adeste ad me ex Pieria. θεν enim particula finalis de loco uocat. Poëtę interdum ν abiiciunt, ut λιβύαθε, pro λιβύαθεν. Theocritus primo Idyllio.

Εννέπετε.) Alterũ ν interiicitur propter metrũ, compositum uerbum ab ἔπω.

Υμνείουσαι.) Vide quàm rusticus poëta Hesiodus, quámque elegantię & gratiæ metricæ negligens,

gligens, cui primi duo uerſus ſunt duriſsimi, nempe ſpondaici. Longe ſcrupuloſiores Græcis in hac re ſumus Latini, cum tamen noſtra lingua ſit anguſtior.

Διὸς μεγάλοιο ἕκητι.) Reſponſio Muſarum. Sic apud Homerum, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. Subintelligitur hic γίγνεσθαι, aut ſimile uerbum.

Ρεῖα μὲν γάρ.) Ratio eſt interrogationis, quare alij ſint clari, alij obſcuri. Dicũtur hæc à Muſis.

Βριάει, & ſequentia uerba, nominatiuum habent Ζεὺς ὑψιβρεμέτης.

Κλῦθι ἰδών.) Secũda inuocatio ad ipſum Iouẽ per periphraſim. Quæ hactenus dixit, tanquã præludium quoddam fuere, nunc ſerio inuocat, & proponit. Propoſitio eſt, Cupio fratri meo Perſæ alijsq́ꝫ tradere præcepta quædam, legesq́ꝫ bene uiuendi (hoc enim uocat θέμιστας) tu igitur Iuppiter adſis &c.

Θέμιστας ἀπὸ θεμὶς, triplicem habet genitiuum, ιδος, ιτος, ιος.

Οὐκ ἄρα.) Narratio.

Ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι.) Epiphonema interponit.

Κοτέει, φθονέει.) Verba hæc pertinent hic ad laudem: probat enim illam æmulationem artificũ, qua alter altero citius diteſcere conatur. Mira huius loci ſuauitas, dum artifices aliquot nominatim exprimuntur, putas enim te corã uidere eos concertantes. Quoties Eraſmus citat & explicat in Chiliad. loca ex Heſiodo, nõ diſsi

mulabimus, si fortè dexterius interpretaretur, ut ubiq; felicissimum ille agit interpretem. Vide igitur prouerb. figulus figulo inuidet.

Μηδέ σ' ἔρις κακόχαρτος.) Suprà in narratione duplicem posuit contentionē, bonā & malam. bonā breuiter laudauit, & utilem hominibus esse dixit: nunc malam fugiēdam esse hortatur.

Κακόχαρτος, id est, malo gaudēs. Nota aptissimū epitheton ἔριδος ἐπιμωμητῆς. Multi litigant in foro, non tam ut ipsi aliquid consequātur, quàm ut alios uexent et molestēt. Minime ociosa sunt epiheta apud Homerum & Hesiodum: quare hunc nostrū maxime in nominibus occupatū esse scribit Fabius. ὤρη.) Ionico more pro ὤρα scribitur sine aspiratione, & significat curā. Aetiologia est præcedentis adhortationis. Ille forum & litigium uitare debet, qui sibi non est conscius magnarum diuitiarum. Non absurdum fortasse fuerit legere ὥρη cum aspiratione, ut significet tempus, & sensus tum erit, Ille lites diu sustentare non poterit, cui non est bene instructa & opulenta domus. O quanti semper constitit comparere ante tribunal. Nil miror artem deglubēdi rusticos in nostris aduocatis, seu dicam, rabulis, quū illa tam antiqua sit, profecta ad nos ab ætate Hesiodi.

Τὸν γαῖα.) τὴν pro ἥν. Poëtæ postpositiuo articulo τ præponere solent, ubi exigit metrum.

Δημήτερος ἀκτήν.) Appositio est, ἀκτὴν à nominatiuo ἀκτὴς, quod idē est quod βίος, id est, uictus, cibus.

cibus. Δημήτηρ autē dicitur Ceres, quasi γημήτηρ, hoc est, terrę mater, mutata γ in δ. Eadem mutatio literarum apud Latinos: nam Ceres dicitur tanquam Geres, à gerendis fructibus è terris. Vide Ciceronē secundo libro de Natura Deorum, & Macrobij Saturnal.

Τοῦ κε κορεσσάμενος.) τοῦ pro τούτου. Articulus præpositiuus loco pronominis demonstratiui, sæpe apud poëtas ponitur. Metaphora est in participio κορεσσάμενος. Sensus est, si amplos habeas redditus annuos, litiga. sed ironice loquit̄.

Δωροφάγους.) Acre epitheton in iudices auaros, quique se nummulo corrumpi sinunt. Porrò singularū rerumpub. iudices, reges uocat, ut olim singularum ciuitatū pastores, episcopi nominabantur.

Ὅσῳ πλέον ἥμισυ.) Consule prouerbium, Dimidium plus toto, ubi omnia, quę ad hunc locum pertinent, adferuntur.

Κρύψαντες ἔχουσι) pro ἔκρυψαν. Est locutio Attica, per participiū aoristi primi & uerbum ἔχω.

Ῥηιδίως γάρ κεν καὶ ἐπ' ἤματι) Verba hæc per se obscuriora sunt: nos aliquot uersus ad uerbum reddemus, ut uideas sensus absurditatem. Non sciunt quanto plus sit dimidiū toto, nec quanta in malua & albuco utilitas: nam Dij uictum hominibus occultarunt. Facile autē in die laborasses, ut in totum annum haberes, licet uiuens in ocio &c. Nō minus hęc inuoluta sunt quàm oracula Loxiæ. Illustrabimus igitur pro

nostro

noſtro intellectu. Innuit poëta facilitatem uictus quęrēdi apud priſcos et primos homines, quam ſuo ſeculo abijſſe queritur. Illi non arabant, non ſeminabant, uno die tantum colligebant, quantū per totum annū erat neceſſariū. Erant autem frugaliſsimi, malua & aſphodelo contenti (nam per has herbas frugalitatē temperantiamq; indicat) uerū poſteri homines ad uoluptatem proni, nec quibuslibet contenti, laborioſiſsimā ſibijpſis uitam compararūt, dum undique uentri grata quærunt. Non enim intellexerunt utilitatem & commodum maluæ & aſphodeli, id eſt, frugalitatis. Voluptas autem in mundum cum alijs malis immiſſa eſt per Pandoram, de qua & Prometheo & Epimetheo longam fingit fabulam. Sed poëta noſter, ut omnes olim ethnici, ueri luminis expers, nec ſatis à Deo illuſtratus, Moſaicæq; ſcripturæ ignarus, quum tamen ſciret tanquā per ſomnium, poſt primam mūdi creationem felicisſimum humanæ uitæ ſtatū fuiſſe, eam paulatim uarios labores & ærumnas occupaſſe, fingit fabulam, qua iſtius rei bellam ſe rationem adferre arbitratur: fingit enim Prometheum offendiſſe Iouem, hinc mundo tantorū cauſa malorum, fabricatur Pandora, mittitur in terram, pyxidem adferens Epimetheo omni malorum genere refertam: quam quum ille aperuiſſet, ignarus alicuius doli, illa euolarunt, ac totam terram occuparunt. Habemus

fabulam

fabulam poëta dignam. Sed reuera Pandora nihil nobis nocuit. Eua nostra fuit Pandora: si enim illa nõ peccasset, aut ad peccatum per serpentem nõ inducta fuisset, adhuc hodie nobis cuncta nascerentur ἀνήροτα καὶ ἄσπαρτα.

πηδάλιον.) Catachresticôs, nam πηδάλιον proprie est clauus nauis, hic pro stiua ponitur, & stiua pro toto aratro: nam à parte totum intelligitur. Sic indicat primæ ætatis homines non arasse.

ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο.) Solẽt rustici in nonnullis locis peracto opere instrumenta lignea collocare super fumosa laquearia, quo fumus ea corroboret & exploret. Sic in secũdo libro iubet ut gubernaculũ ratis sub hyemem ponatur ad fumum. Et Virgilius:

Et suspensa focis exploret robora fumus.

ἐν κοίλῳ νάρθηκι.) Narthex fruticis genus est, latine ferula. Ignum ferulis optime seruari, autor est Plinius lib. 13. cap. 22.

ἐγέλασε πατήρ.) Risit Iuppiter, sed risum planè Sardonium, in quo prouerbio uide Erasmum.

καλὸν εἶδος ἐπήρατον.) Græci multa epitheta apponunt uni substãtiuo sine cõnexu. Est autem hic repetendus infinitiuus ἐνθέμεν. Iussit ut imponeret pulchram & amabilem formam.

γυιοκόρους μελεδῶνας.) Eandem etymologiã habent epithetum et appellatio, utrunque enim dicitur à uorãdo, quod membra uorent & depascãt curæ, Horatius in Odis; Dissipat Euhyus

curas

curas uoraces. Bene dicit curas collatas esse à Venere: nam amor plenus angorum & solicitudinum.

Ἀργειφόντην.) Sic dicitur Mercurius, quod Argum Ius custodem occiderit, & sic nos uertimus. Didymus addit, illũ sic quoq; posse d ci, ἢ ἁγνὸς ἀπὸ τοῦ φόνου quod sit purus à cæde, nam Deus pacificus est. Aliud adfert Macrobius Saturna. llib. 1. cap. 19.

Ὧραι καλλίκομοι.) Horę deę sunt cœli ianitrices, ut Homerus bis in Iliade testat. Tres sunt, quarum nomina ponit Ang. Politian. in Rustico: Auricomæ iubare exorto de nubibus adsunt Horæ, quæ cœli portas atque atria seruant, Quas Ioue plena Themis nitido pulcherrima Edidit, Ireneq; Diceq; et mixta parẽti (partu Eunomie.

Αὐτὰρ ὁ ληξάμενος.) ὁ pro οὗτος. Vide prouerbiũ, Malo accepto stultus sapit.

Μούνη ἐλπίς.) Docet in medijs malis semper sperandum esse quod aliquando meliora contingere posśint. De spe autem, quod sola ex omnibus dijs uersetadhuc apud homines, optimos legimus apud Theognidẽ uersiculos, quos nõ grauabimur hic ascribere, & ex tẽpore uertere:

Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστι,
Ἄλλοι δ᾽ οὔλυμπον ἐκπρολιπόντες ἔβαν.
Ὤχετο μὲν πίστις μεγάλη θεὸς, ὤχετο δ᾽ ἀνδρῶν
Σωφροσύνη χάριτές τ᾽ ὦ φίλε γῆν ἔλιπον.
Ὅρκοι δ᾽ οὐκ ἔτι πίστοι ἐν ἀνθρώποισι δίκαιοι,

Οὐδὲ θεοὺς οὐδ' εἴς ἄζετ' ἀθανάτους. id est,

Spes homines inter uersatur sola deorum,
Nam petijt celsos cętera turba polos,
Cana fides abijt, perijt pudor, ipsaq; mentis
Sobrietas, Charites deseruere solum,
Nulla manēt homines inter nūc fœdera firma,
Non superest unus numina rite colens.

Σιγῇ ἐπεὶ φωνήν.) Verissime contra Hesiodum dicit Plutarchus in præceptis sanitatis, non omnes morbos solere tacite & furtim inuadere in ipsos homines, sed plurimi, καθάπερ προαγγέλους καὶ προδρόμους καὶ κήρυκας ἔχουσιν ἀπεψίας καὶ δυσκινησίας.

Ὡς ὁμόθεν γεγάασι.) Sequitur ætatū descriptio, qua mōstrat omnia fatis in peius ruere. In hac re imitatores habet Aratum, & Ouidium primo Metamorphoseôn.

Καρπὸν δ' ἔφερε.) Vergilius primo Georg. uertit hunc locum: Ipsaq; tellus
Omnia liberius nullo poscente ferebat.

Ζείδωρος.) Elegans epitheton terræ, quod uitæ necessaria det. Sic etiam Venus dicitur φιλάρετος. Plinius uult sic terram dictam, quod zeam proferat: an bene, nescio.

Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι.) Tales forsitan facti sunt quos uocamus genios bonos, nam hos Græci δαίμονας uocant. Dicuntur autem δαίμονες, quasi δαήμονες, quod dij omnia sciant, ut Plato in Cratylo. Plura de etymologia Macrobius Saturnal. 1. cap. 23. Apud eundem hi uersus in Latinā linguam traducti leguntur:

Indige

Indigetes diui fato summi Iouis hi sunt, (tes
Quondã hoĩes, modo cũ superis humana tuẽ-
Largi ac munifici, ius regũ nunc quoq; nacti.

οὐδ' ἔρδειν.) ἔρδειν non raro apud Græcos capitur pro sacrificare, ut facere apud Latinos. Verg. Cũ faciam uitula pro frugibus. Sić usurpat & Cicero pro Archia.

Κακόχαρθος στυγερώπης.) Aptissima epitheta inuidię. Similia illi tribuit Ouidius 2. Metamorph.

Νῦν δ' αἶνον.) Quid αἶνος, explicat Erasmus in principio Chiliadum. Quintilianus libro quinto asserit fabularum primũ fuisse autorem Hesiodum, propter hunc accipitris & lusciniç apologum. Et multi audent affirmare, sequẽtes Quintilianum, apologos Aesopi nomine celebres, non esse Aesopi. Certe Cleodemus apud Plutarchum in cõuiuio septem sapientum, fatetur imitatione huius fabellæ Hesiodeç, Aesopum suas composuisse. Admonet autem superiores hoc apologo, ut temperent ab iniuria & uiolentia, nec inferiores se opprimant, quod omnium operum nostrorũ Dij testes sint, qui benefacta præmio, malefacta pœna compensant: tum quod nisi ad tempus prospero successu facinora utantur, tandem præualente iure & se uindicante.

Δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει.) Aurea est sententia, & ad incutiendum facinorosis metum ualentissima. Fabius Maximus apud Liuium his uerbis eam effert: At ueritate laborare nimis ius

sępe aiunt, extingui nunquã. Simili modo de ueritate loquit diuus Hieronymus aduersus Pelagianos, imitans Liuium. Veritas (inquit) laborare potest, uinci non potest. Miror Erasmũ in prouerbio, Malo accepto stultus sapit, sic legere, Δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει. & uertere, Tandem sua pœna nocentem Consequitur. Non ille germanus sensus est poëtę, sed hic, nempe interdũ quidem regnare uiolentiã, iustitia oppressa & calcata, sed id non impune, & nisi ad exiguũ tempus fieri, quum tandem iterum ἴσχει, id est, pręualet, & se fortiter uindicat iustitia. Hoc non antè credunt uecordes et malefico corde homines, quàm iam propter facinora supplicium experti sint. Sed non dubito, habuit Erasmus quem imitatus sit.

Οὐδ' ἐπὶ νηῶν νίσονται.) Putat non extremam esse felicitatem, si quis non opus habeat quærere uictum per mare. & Hercule sic est. Cæterum Hollandi nostri pro summa felicitate ac uoluptate ducunt natare per cærulea uada, adeò homines Salaminij sunt, longe disidentes à Baccho illo Aristophanico.

Καλλὸν ὕδωρ.) Hoc aduerbium elegantissime in Dialecticis suis explicat, perpetuũ Frisiæ nostrę decus Rodolphus Agricola, uir nimiũ præmatura morte studiosis ereptus, cuius mortẽ quod moderatius feram, facit Viglius Zuichemus, qui ita se ad illius æmulationem comparauit, ut uideatur quodammodo superaturus.

Certe

Certe quantum ad iuris ciuilis sapientiam, iam pridem Rodolphum longe antecessit. Horum me laudes obiter non tam celebrasse quàm leuiter perstrinxisse, lector candide, æqui boniq; accipe.

Τῆς ἀρετῆς προπάροιθεν.) Anastrophe est. Cōstrue, προπάροιθεν τῆς ἀρετῆς ἔθηκαν. & uide prouerbium, Difficilia quæ pulchra. Similem sententiam habet Euripides in Heracl. ἁ δ' ἀρετὰ βαίνει διὰ μόχθων.

Πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀπηδεῖ.) Cum diuitiæ in omnibus rebus maximū pondus habeant, tum certe in hoc prosunt, quod præcedant ad uirtutem, paupertas facile ad malefaciendum inuitatur. Vnde Callimachus poëta, non uirtutem sine pecunia, nec pecuniam sine uirtute, sed utranq; simul à Ioue sibi dari optabat, quod inops non bene innocentiam suam tueri & custodire queat. Quare poëta noster uult ut quis sibi honesto labore cōparet diuitias: earum enim comites esse uirtutem & honorem.

Αἰδὼς οὐκ ἀγαθή.) Occupatio est, forsitan pudet laborare, sed hic pudor inutilis & noxius est.

Χρήματα δ' οὐχ ἁρπακτά.) Correctio est præcedentis uersus: nam non uult quenquā ita impudentem esse, ut audeat aperte raptorem agere. Laudat igit̄ θεόσδοτα χρήματα, quę nobis Deus confert, dum industrij sumus, & manum cum Minerua simul mouemus. Neminē enim ille dormitantem & oscitantē adiuuat, imò odio prosequitur, ut superius dixit poëta.

καδδύναμιν δ' ἔρδειν.) pro κατὰ δύναμιν. Primum è præpositione α abijcitur, deinde τ mutatur in δ. Explicat hunc uersum Socrates in Apophthegmatis.

Οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτο.) Magna commendatio uicinorum, adeò ut si boni sint, anteponere uideatur ipsis cognatis & affinibus. Verũ quod hic de boue dicitur, pertinet ad omnes partes rei familiaris, teste Columella libro primo, cap. 3. & eo sensu nos uertimus: Nihil igitur tuarum rerum facile interibit, si habeas uicinum bonum, qui statim in periculo succurrat. Vide prouerb. Aliquid mali propter uicinum malum. Rursus aliud, Ne bos quidem pereat.

Ὃς μὲν γάρ κεν ἀνὴρ ἐθέλων.) Vide quot habent Græci uoculas planè ociosas, quibus carmen farciunt, μὲν, γὰρ, κὲν, ῥα, νυ, δὲ, δὴ, τοί. Longe difficilius Latinũ agere poëtã, cui tales uoculæ desunt, & si infarciat nõ suo loco, ridetur. Sensus est huius loci, hilarem datorem & promptum, quoties aliquid dat de suo, semper aliquam latentẽ animi lætitiã inde percipere: contrà raptorem suo animo tormenta & cruciatus parare, licet sit uel minutissimum quod rapiat. Nam iuxta uulgare dictũ, Cõscientia mille testes. Et Seneca tragœdiographus: Tutum quis habuit nemo securum scelus.

Οἴκοι βέλτερον εἶναι.) Præstat domi habere quo indigeas, quàm foris quærere per uiciniam, si tu careas.

careas. Admonet diligentē patremfamilias, ut in tempore omnia neceſſaria domui ſuę proſpiciat. Nam iucundum eſt de præſenti cumulo ſumere, ut dicit ſequens uerſiculus.

Ἔργον ἐπ᾽ ἔργῳ ἐργάζεσθαι.) Concludit hunc librum commendatione laboris. Nota in fine poëtam ubiq; uſurpare infinitiuum pro imperatiuo, quod ſemel admonitum uolo.

ANNOTATIONVM IN HESIODVM FINIS.

NICOLAVS VALLA.

SI uacat Aenea rerum digniſsime præſul,
Grataq; ſunt animo carmina noſtra tuo,
Perlege quæ quondam dulci modulatus auena,
In Latios auſus uertere Græca modos,
Aſcræi inſpiciens ἡμέρας καὶ ἔργα poëtæ,
Græcia quo quondam floruit Heſiodo.
Hæc fuerant fateor plectro meliore canenda,
Hic opus ingenij quippe ſenilis erat:
At quia nonnullos tam magna ſuperbia uates
Eleuat, ut nulla Græca in honore putent,
Sum tamen hoc auſus bis ſeptem & quatuor annis,
Dum mea labuntur luſtra trahente dea.
Sumpſimus & tenueis Græcorum è fontibus hauſtus,
Mixtaq; cum Græca lingua Latina fuit.
Quicquid id eſt ad te uatum clariſsime uates
Mittimus, es Clario non minor ipſe deo.
Suſcipe, & Heſiodum placido complectere uultu,
Hic quoq; iudicio ſtetq; cadatq; tuo.

HESIODI ASCRAEI POETAE OPERA ET DIES, GEORGICON LIBER, NICOLAO VALLA INTERPRETE.

IERIDES *Musæ quarum ui*
get inclyta cantu
Fama ducum, & uestri nomen im
mortale parentis,
Dicite cur hominum pars hæc si
ne nomine uitam
Ducat? & illius cur fama æterna per altum
Euolet? hæc Iouis est magni diuina uoluntas.
Ille etenim altitonans summi regnator olympi,
Excitat imbelleis animos, & fortia corda
Debilitat, duce quo fortuna inimica superbos
Deprimit, atq; humileis clarum super æthera tollit.
Tum mala mens hominis meliorem inclinat ad usum,
Et capiunt molles crudelia pectora cultus.
Exaudi qui cuncta polo specularis ab alto,
Cui nihil ignotum est, sanctissima dirige iura
Iustitiæ, liceatq; mihi fraterna monere
Pectora, & ignotos uiuendi ostendere mores.
Sunt geminæ in terris quibus altercantur in unum
Mortales causæ, uaria quoq; mente trahuntur.

Vna quidem studium laudabile sedula curat,
Altera crudeli rerum depascitur haustu,
Bella cupit, pugnæq; exercet iniqua tumultus,
Inuisum atq; atrox pestis genus: hanc tamen ipsi
Mortales fugiunt, tandemq; uolentibus hanc Dijs
Exoptant, huius nequeunt cohibere furores.
Illam autem prius obscuræ genuere tenebræ,
Sed fato meliore pater Saturnius illam,
Et generi humano, & terræ radicibus imis
Imposuit, segnes artus & inertia corda
Excitat: alter enim segnis, cui uita manebat,
Alterius spectans cumulos, mora nulla, bouesq;
Iungit, & impresso terram diuertit aratro,
Siue domum curat, siue inserit, alter ad artes
Vicinum uicinus agit. laudabilis hæc est
Pugnandi ratio, fugienda sed altera, sub qua
Inuidet aut figulus figulo, uel egenus egeno,
Siue faber fabro, dulcisq; poëta poëtæ.
Hæc mea dicta precor toto cape pectore Perse,
Nec te crebra foro speculantem iurgia uulgi,
Auocet à studijs, pugnandi inimica uoluntas.
Nemo forum sequitur quem non fouet annua meßis,
Et bene clausa domi Cereris gratißima dona.
Hæc quærenda prius, dehinc si uacat i pete uulgus
Et fora, in alterius rebus certamina pone.

At non

At non illud ages iterum germane quod olim
Ausus es infelix,litem hanc data iura resoluent.
Scis quondam inter nos patria est partita facultas,
At tu nil iusta multum plus parte uereris
Tecum efferre rapax:corruptus munere iudex
Ille tuo est,sub quo tota hæc sententia pendet,
Ignarus:non nouit enim quàm dulcius,aut quàm
Sit melius toto medium,seu uiuere malua
Vtilius,quantum ulli seu uiuere porro.
Hos ueterum uictus occultauere superni,
Inq; polo retinent cœlestes, tempore quorum
Sat fuit una dies tenui exercenda labore,
Vna quiescenti tibi dehinc alimenta parabat
Annua,tunc poteras temonis robora fumo
Exploranda dare,& nulli iuga curua premebant
Terga boum,nullum muli sensere laborem.
Hos uoluit faciles uiuendi abscondere mores
Ira Iouis,quom se deceptum fraude Promethi
Sensit,& illius causa mortalibus auxit
Curarum moles,surreptumq; abdidit ignem.
Reddidit hunc iterum terris,curuaq; latentem
Surripuit ferula cauto puer ille tonanti
Iapetionides,iacto qui fulmine gaudet.
Lusit fraude sua,subitam tamen arsit in iram.
Hæc puer effatus nubis collector aquosæ,

Iapetionide cuius prudentia cunctos
Consilio excellit, magnum spreuisse tonantem
Arte tua, gaudesq; dato mortalibus igne,
Heu nociture tibi generi nociture futuro.
Tale mali genus excutiam quo pectore toto
Exultent homines, cupidi sua damna ministrent.
Subrisit fatus diuum pater atq; hominum rex
Vulcanum aspiciens, atq; illi talia mandat.
Vade celer speciem è terra, mixtoq; liquore
Confice mortalem cui uocem & robora iunge.
Sitq; ea uirgineæ cœlestis imago puellæ
Quam sibi quisq; uelit, dea quam doctissima Pallas
Instruat, & uarias percurrere pectine telas,
Adijciat capiti facilem Venus aurea formam,
Curet ut assidua stimulata cupidine corpus,
Fallacemq; addat mentem & fallacia uerba
Interpres superûm uictor Cyllenius Argi.
Dixerat, imperio Iouis annuit æqua uoluntas
Cœlicolum, extemplo fingis Vulcane puellam
Virginis ora deæ similem, quam glauca Minerua
Cinxit, & ex omni fulgentem parte poliuit.
Huic etiam Charites, etiam celeberrima Pitho
Aurea candenti posuere monilia collo,
Effusæq; comas ori de flore coronam
Vernali tribuere deæ. tamen Attica Pallas

Illam præcipuo formæ decorauit honore.
Et superûm interpres uictor Cyllenius Argi,
Fallacem attribuit mentem & fallacia uerba,
Sic pater altitonans diuino iusserat ore.
Quandoquidem dederat sua munera quisq; deorum,
Mercurius meritò Pandoram nomine dixit,
Exitiale malum mortalibus & fera pestis.
Postquam autem tantos confecit Iuppiter astus,
Mercurium ad magnum iubet ire Epimethea, dono
Cui ferat hanc, qui nil ueritus præcepta Promethi,
Scilicet à magno caperet ne inuitus olympo?
Cepit, & accepto nouit sua damna Epimetheus.
Nam prius humano generi secura manebant
Tempora, nulla mali species aut cura laboris
Morborumq; genus, tristem qui funeris atri
Corripuere uiam, quibus omnis frangitur ætas.
Viuere dulce fuit quondam, sed tegmen ab urna
Dum Pandora leuat, totum exiliere per orbem
Curarum infestæ effigies, spes sola remansit
Intus, & è labris ima sub parte resedit.
Obstitit impositum nam tegmen abire uolenti.
Sic qui fulmen agit nubis collector aquosæ
Iusserat, innumeræq; etiam mortale uagantur
Per genus infandæ species, quibus æquor & omnis
Terra infecta tumet, morbi noctesq; diesq;

Sponte

Sponte sua sine uoce ruunt, nanq; ab Ioue summo
Ablata est illis quæcunq; potentia fandi.
Sic impune parens offenditur ille deorum.
Si uacat ô frater, si non audire recusas,
Ordine plura canam. genus immortale creatum
Ac mortale simul credendum est, aurea primum
Secula Dij superi totum sparsere per orbem,
Tempore quo cœli imperium Saturnus habebat,
Tunc homines diuûm uiuebant more, neq; illos
Anxia curarum moles, operumq; labores
Lassabant, aberat tristi cum mente senectus,
Semper & in ualido regnabant corpore uires,
Nulla mali labes, conuiuia læta placebant.
Mors similis somno fuit, atq; uberrima tellus
Omnia liberius nullo cogente ferebat,
In commune bonum, nec quisquam inuidit habenti.
Quàm fœlix ætas? erat omnibus una uoluntas,
Et taciti lætos soluebant pectora in usus.
Aurea postquam hominum paulatim defuit ætas,
His pater altitonans meritos adiunxit honores,
Sub terris habitare dedit, qui numina facti,
Et genus humanum, sancte quoq; iura tuentur,
Iustitiæ tenebris circunfusiq; peragrant,
Terrarum fines & opes mortalibus augent.
Proxima successit terris argentea proles,

Auro

Auro deterior, sensuq; & moribus impar.
Tunc sibi quisq; suæ fecere sub ubera matris
Ocia mortales, paulatim adoleuit in annos
Ingenij rude principium, quo decolor ætas
In proprijs etiam laribus rude pectus agebat.
Aucta tamen postquam ad summos peruenerat annos
Viuendi breuius spacium fuit, anxius ardor
Curarum incumbens aderat, quas improba mentis
Gaudia fecerunt, alterna iniuria nunquam
Destitit, & nulla in superos reuerentia, nullos
Sacrorum ritus ætas argentea uidit.
Hanc deus extinxit meritam flammatus in iram.
Postquam hominum occuluit argentea secula tellus,
Non tamen illorum sine nomine uita recessit,
Sub terrisq; dei sedes coluere secundas.
Tertia post illam successit ænea proles,
At nihil argento similis, Dryadumq; creata
Sanguine, dura quidem, robustaq; pectora tendens,
Tota feri misero Martis feruebat amore.
Nulla quies illi, nullum ius, durior ætas
Ipso adamante fuit uultu metuenda superbi,
Cui nunquam inuictum robur, fortesq; lacerti
Defuerant humeris, tunc ærea tela, domusq;
Omnis in ære labor, non ferri emerserat usus.
Hæc autem proprio proles consumpta furore

Ad

Ad gelidi loca nigra Iouis sine honore receßit,
Et quanquam extiterit inuicto robore, ab atra
Morte tamen uicta est, solis lumenq; reliquit.
Postquā autē occulta est, atq; ænea corruit ætas,
Quarta fuit soboles melior, cui plurima toto
Iustitiæ hærebant animo præcepta uerendæ,
Diuinum genus Heroum, primumq; uocari
Semidei, immensos illi pa:uere per orbes.
Hos insanus amor Martis, belliq; nephandi
Ardor, Agenoridæ septem prope mœnia Cadmi
Oedipodæ imperij causa consumpsit. & alti
Hos maris undisoni fluctus, quom Pergama classes
Argolicæ peterent, ubi pallida mortis imago
Desuper incubuit, dum iusto ulciscitur ense
Tyndaris. hos etiam toto diuisit ab orbe
Iuppiter, & uitæ meliorem tradidit usum,
Elysiosq; dedit colles habitare profundi
Littus ad oceani, felix & sancta propago
Hic ubi uerna: humus, ubi dulcia poma quotannis
Ter gremio effundit nutrix uberrima tellus.
O utinam non me quin:a cum stirpe creassent
Fata, sed antè mori, seu pòst licuisset oriri.
Ferrea nunc ætas, quam curæ & mille labores
Nocte dieq; premunt, paulatimq; illius instant
Exitio; sic Dijs placitum, sed prospera tanto

Fata

Fata etiam uenient aliquando in turbine rerum,
Nec minus hæc infanda hominum delebitur ætas,
Cum matura annis illorum tempora cani
Inficient crines: natis nec ut antè parentes,
Nec patribus nati ſimiles, nec ab hoſpite tutus
Hoſpes erit, ſanctum corrumpent fœdus amici,
Et furet arma ciens inter diſcordia fratres.
Viuet honoris inops hominum properata ſenectus,
Nec pudor effractos ſenio obiurgare parentes.
Infelix ſoboles legem & præcepta deorum
Neſcit, & inualido non hæc alimenta parenti
Iuſta ſuo reddet. quid enim quod iniqua rapaces
Apparet uſq; manus, urbesq; & mœnia narrem
Alterna deleta manu? iurataq; fallent
Numina, Iuſtitiæ nulli tribuentur honores,
Pulſa gemet Bonitas: illum uenerabitur orbis
Cui mala mens ſuadet fera crimina: tota iacebit
Tota quidem orbato tecum Reuerentia uultu.
O dea Iuſtitiæ ſoboles, en improba lædet
Si probus ullus erit, quem contra inſurget iniqua
Voce furens factum affirmans, altrixq; malorum
Inuidia incedet fatali turbida uultu.
Protinus humanas ſedes Aſtræa relinquet,
Diua ſuos pariter tendet Reuerentia curſus
Ad ſuperos, nitido uelatæ corpus amictu.

Mille recedentes illæ mortalibus ægris
Non cessanda tamen rerum mala semina linquent.
At nunc te moneam, quanquam sapis omnia, iudex
His intende animum: sed quid iuuat ista monere?
Stultus maiori quicunq; resistere tentat,
Vincitur, & magno pœnas subit inde pudore.
Sic ego sum tanquam uolucris quam prenderit astur,
Prensaq; sublimes agitur philomela per auras.
Hæc dolet infœlix ungui transfixa recuruo,
Quam contra horribili raptor sic intonat ore:
Quid misera exclamas? te multo fortior astur
Te premit, huc adsis quo te meus egerit ardor,
Et quanquam bene suaue canas, mihi cœna futura es
Si lubet, aut dimissa iterum remeabis in auras.
Sic fatus, tacuit pennatus & impiger astur.
Tu modo iustitiam cole, nulla iniuria Perse
Tecum habitet, fatale gerit secum illa, nec illam
Vllus amat, nisi mens cui uilis & improba surgit.
Vir bonus hanc inferre timet: quod si intulit, acti
Pœnitet, & magno contristat corda dolore.
Est uia iustitiæ melior, qua uincitur omnis,
Omnis ad extremum ueniens iniurius ardor.
Quid dicam? quod nunquam aliquid dementia noscit,
Ni modo passa prius: sic qui male iura ministrat,
Peierat, & tandem dementi panditur error.

Eripe

Eripe iustitiam, corruptus munere iudex
Ius uiolat, dolet hæc, & nulli uisa per orbem
Tristis it, & lachrymans pœnam mortalibus orat,
Qui uiolant iura, & recti sacra fœdera rumpunt.
Verum ubi iustitiæ sancti seruantur honores,
Iudicioq́; pares & ciuis & aduena pendent,
Vrbs uiget, augetur soboles, pax læta uagatur,
Pax iuuenum nutrix, nunquam his fatalia bella
Præparat altitonans, nullis in rebus egestas
Imminet, in quenquam nulla est offensio, dulci
Quos iuuat interdum genio alleuiare labores,
Terra quibus large fundit sua semina, & altæ
Montibus innatæ mittunt sua munera quercus
Glandiferæ in summo: media tamen arbore mussant
Vndiq; apum ingentes acies, uestemq́; ministrant
Lanigeræ pecudes, per se magis omnia florent,
Non his externas merces uehit ardua puppis,
Omnia dat tellus. quid enim quod iuncta marito
Et patribus similes emittit fœmina partus?
Non datur hoc quibus illa placet uiolentia iuris,
Hos ad supplicium uocat alti cura tonantis.
Sæpe subit pœnas plebs tota miserrima tantum
Vnius ob noxam, pestis furit atra per urbem,
Et male suada fames, paulatim deficit omne
Vulgus, & hic uacuos ostendunt tecta penates,

Fœmina nulla parit. Sic sæuit Iuppiter erga
Quos malefacta iuuant, qui si modo fortè cruentum
Militiæ exercent studium, mora nulla sinistro
Martę cadunt: uel si potius iuuat ire per altum,
Fluctibus in medijs summergitur obruta puppis.
Vos igitur qui iura datis, conuertite mentem
Ad tales hominum pœnas, diuina potestas
Mortales circumuolitans uidet improba, quorum
Iudicia emergunt multorum in damna, deûmq;
Ignorant monitus, genus hi mortale pererrant
Innumeri, tenebris circumfusiq; tuentur,
Iustitiæ sacra iura domant, genus omne malorum.
Illa quidem uirgo est supero Ioue nata parente,
Nomine clara suo, cœtuq; uerenda deorum,
Quam si quis uiolet lachrymans sua fata parentis
It Iouis ante pedes, & lamentabile fundens
Humanos queritur mores, ac debita poscit
Supplicia in populos. tu iudex causa malorum.
Qui uiolas sacra iura deæ, iam dirige mentem,
Ius cole, in alterius te nulla pecunia uertat
Damna, nocet sibi qui cuiquam nocet, & male suadet
Ille sibi, in quenquam si quis male iura ministrat.
Cuncta uidet pater omnipotens, & quod mihi tecũ est
O iudex, modo si lubeat speculatur ab alto,
Nil latet hunc, aut hoc quales tribuantur honores
Iustitiæ

Iustitiæ in populo, quam non ego pectore toto
Nec mea progenies coleret, postquam orbe sub isto
Spreta iacet bonitas, & ius iniuria uincit,
Inuito Ioue ni fierent. hæc accipe frater,
Hæc animo meditare, iniustum pone furorem,
Ius quoq; frater ama, sine quo genus omne ferarum
Credimus alterno certatim corpore pasci.
At nos instituit uitæ melioris origo.
Iura dedit pater omnipotens, ea pectore toto
Si quis habet; decus æternum pia præmia reddet.
Iuppiter affligit si quis pro teste uocatus
Peierat, ac merito pensatur culpa nocentis
Supplicio: offendens ius, ille offenditur unà,
Ex quo obscura quidem nulli quoq; cognita surget
Posteritas. iusto de sanguine nata propago,
Clara caput tollet patrio seruata decore.
Hæc quoq; quæ referam stultißime concipe frater,
Quàm facile innumeras uitiorum amplectimur artes,
Haud procul illa habitant, breuis est uia qua sit eundũ.
Est uia uirtutis contraria, sudor anhelus
Hanc sequitur, quæ se scopulosis ardua cliuis
In longum prorumpit iter, riget aspera primo
Ingressu, leuis est postquam alta cacumina tanges.
Optimus hic sese qui nouit cuncta magistro,
Prospiciens rerum fines meliora sequutus.

Dignum laude uirum parentem recta monenti
Credimus: ille tamen sibi qui non consulit, aut qui
Alterius præcepta fugit, uir inutilis extat.
Ergo age frater ades generoso è sanguine Perse,
Neu fuge fraternos monitus, operare laborem,
Alma Ceres ornata caput sua dona ministret,
Sic tibi plena domus. segnem crudelis egestas
Opprimit, hunc homines odio superiq; sequuntur,
Torpenti similem fuco, cui spicula surgunt
Horrida, distensumq; fauis consumit edendo
Semen apum, piger ipse sedet, uitatq; laborem.
Tu modo curam operi quantum potes adijce frater,
Horrea sic rumpunt messes, sic copia rerum,
Sic pecus augetur, sic tu mortalibus & Dijs
Gratus eris: segnes animos & inertia corda
Oderunt: operi laus est imponere curam,
Turpe sed hinc prohibere manus: incumbe labori,
Forsitan ad studium torpentia pectora uertes,
Dum partas ostendis opes, uirtutis adeptus
Nomen & æternum laudis decus, utere quæso
Arte, para uictum, uiolare aliena nephandum est,
Fac superis æquandus eas, incumbe labori,
Nec pudeat, pudor hic multos inhonestus egentes
Secum habet, auget opes fiducia, qua melior res
A superis non it: proh rerum insana cupido,

Proh

Proh animis infusa lues, iam nulla pudoris
Cura, iacet paßim longe post terga relictus,
Tu coleris, duce te paulatim corruit ille.
Dijs inuisus homo cui mens intenta rapinis
Inuigilat, neq; enim semper felicia durant.
Nec minus omnipotens pœnis affligit eisdem
Qui seruum offendit, uel qui sanctißima frangit
Fœdera amicitiæ, seu qui cum coniuge fratris
Non pauet infandos coitus fraternus adulter,
Vel qui in pupillos audet uim ferre nephandam,
Vel qui in longæua confectum ætate parentem
Horribili uoce insurgit, uixq; abstinet illi
Verbera, non impune tamen stat pœna nocenti
Post obitum. Depone igitur tam falsa superbæ
Mentis consilia, & melioribus utere quæso.
Thure pio uenerare deos, ijs tempore in omni
Et mundè & purè liba cum clara nitescet
Sole dies, aut cum nox circunfusa tenebris
Abscondit terras. casto torrenda sub igne
Hostia mactetur, hymnos cane, thura ministra,
Vt tibi Dij faueant, immensaq; copia rerum
Hinc tibi nascatur, multis ut egentibus ipse
Subuenias, non ut uiuas germane rapina.
Conuiuas inter si uis discumbere amicus,
Non hostis, ueniat primum uicinia: nam si

Aduersi quicquam acciderit de more repente
Primum illa occurret, quæ si sine uestibus esset
Nuda etiam ueniet, quod nec tibi sanguine iunctus
Non aget, iste sibi uestes atq; omnia ponet.
Improba damnosa est uicinia, sed proba si sit,
Vtilis. hæc igitur cupienda est pectore toto
Tanquam laudis opus: neq; enim lamenta refundes,
Amisisse bouem, proba si uicinia tecum est.
Acceptum metire, & eodem pondere redde
Vicino tibi, ut hic iterum succurrat egenti.
Res male parta mala est, damnosáq; semper ab illa
Ergo caue: nec te uincant in amore sodales.
Illum adeas qui te, fac mutua munera reddas,
Sponte datum capias, scelus est letale rapina.
Quicunq; et si magnum aliquid largitur amico,
Lætatur: quicunq; iacit de fronte pudorem,
Et rapit alterius quanquam infima, turbat amici
Visceráq; & mentem cui uis illata rapinæ.
Adde parum paruo, paruo superadde pusillum,
Fiet & hoc magnum, infelix pelletur egestas,
Si modo rem cumules. hominem non lædit habere
Cuncta domi, nocet esse foris. quàm dulce bonumq;
Præsens accipere, atq; absente carere molestum est.
Tunc bene potandum cum plena effundit ab alto
Vina cadus: tunc parcus eris cum parte Lyeus

Defluit

Defluit è media: sed cum declinat ad imum,
Spumantes iterum cyathos & pocula sume.
Quicquid polliceare homini seruetur amico.
Si quicquam cum fratre tibi est, testem adijce rebus
Subridens: nocuit non credere, credere semper.
Né ue tuam alliciat meretrix caue fœmina mentem,
Rem totam uorat illa nimis dum blanda uidetur.
Heu quàm damnosum est mulieri fidere cuiquam.
Rem patris acceptam melius fouet unicus hæres,
Auget & hanc. at tu plures in morte relinque
Ex te ortos: nam plura pater Saturnius illis
Attribuet. sed te si cæcus tangit habendi
Ardor adhuc, fragilisq; placet tibi gloria rerum,
Hæc age quæ moneam, & uarios operare labores.

HESIODI ASCRAEI LIBER SECVNDVS DE AGRICVLTVRA.

VM cœlo emergunt sublimi ab Atlantide notæ
Pleiades, truncanda Ceres, morientib. illis
Mitte in aratra boues: latitare ea sydera (dicunt
Viginti totidemq; dies, annoq; uoluto
Apparent iterum, maturam incidere messem
Rursus & incipiunt dentata falce coloni.

Hanc legem agricolæ atq; habitantes littora seruant,
Aut qui pingue solum, uallosaq; tecta tenerent.
Nudus ara, nudusq; sere, & mete corpore nudo,
Si tempestiuos agrorum ducere cultus,
Augeriq; illos magnis successibus optas,
Neue aliena roges interdum pauper egenus.
Quod si ad nos supplex iterum fortasse redibis,
Non iterum dabimus, iuuat exercere labores
Improbe, quos inter mortales diua potestas
Sortita est, ne tristis inops cum coniuge mœsta,
Aut cum natorum misera comitante caterua
Victum à uicino rogites, dare negliget iste:
Bis uel ter fortasse dabit, dehinc si petis ultra,
Proficies nihil: at tu plurima uerba refundes,
Orabisq; iterum, frustra tamen. artibus ut te
Iampridem admonui inuigila, atq; incumbe labori,
Dira fames procul hinc abeat, tua debita solue.
In primis tibi conde domum, precioq; ministram
Dehinc eme, quam possis custodem adiungere bobus.
Pone domi quantum toto tibi sufficit anno,
In rebus spes est alienis irrita: nam si
Hic dare forte neget, tu semper pauper egebis.
Tempora labuntur, operum quoq; deficit usus.
Ad cras rem differre nocet: nunquã horrea nunquam
Implet iners aut qui tempus producit. habenda est

Cura

Cura operi, turgescet opus. mala mille molestant
Affliguntq́; hominem cui segne & inutile corpus.
Cum bene se posuit rapidi uis ignea Phœbi,
Ac pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Desilit in terras, & languida membra resumunt
Iampridem amissas æstiuo in tempore uires.
Nam breue sol hominum supra caput astat ab alto,
Ac de nocte magis currus exercet agendo.
Tunc operum multo antè memor discinde securi
Syluam incorruptam, tunc germina desinit arbos
Fundere, datq́; suas uolitare per aëra frondes.
In tres tende pedes mortaria, contineat tres
Pistillus cubitos, pedibus quoq; confice septem
Temonem, qui si fuerit protentus in octo,
Hinc tibi malleolus crebros formetur in ictus,
Palmarumq́; trium rota sit, uarijsq́; repone
Ligna efficta modis, ualidamq́; in montibus altis
Quære, uel effuso campi super æquore pinum
Aestiuam, compone manum qua firmet arator,
Temoni cuneis dentaliq́; alliget imo,
Torqueat & fortes illa durante iuuencos.
Binaq́; præterea tectis seruentur aratra,
Sic melius: nam si casu discinditur unum,
Restat adhuc aliud ualidos agitare iuuencos.
Temonem ex ulmo uiridi seu confice lauro.

Stiua

Stiua sit ex pino, dura dentalia quercu.
Duc in aratra bouem nono qui uiuat in anno,
Apta ætas operi matura est: franget aratrum
Bos iuuenis minitans iuuenili prælia cornu,
Et rixam exacuens opera imperfecta relinquet.
Quære quater decies annorum ætate bubulcum,
Quadrifidus panis & ofellas cæsus in octo
Sit cibus huic: recto sulcabit uomere terram
Si maturus erit: studium intermittet arandi
Iunior, aspiciensq; pares ætate colonos
Ibit ad hos, ludosq; ciet lasciua iuuentus.
Ergo non melior iuuenis, neq; semina uersæ
Spargere humi, quantum terræ mensura requirit.
Contemplare etiam quom grus è nubibus altis
Aßiduos agitat clangores, nunciat imbrem
Venturamq; hyemem, tempusq; indicit arandi.
Angit & illius mentem cui nulla boum spes.
Tunc redeant feßi plena ad præsepia tauri,
Tunc proprios operare boues & plaustra. sed inquis,
Non habeo, dabit hic: facile est petere atq; negare.
Mentis inops alius, quid enim componere currum
Tunc uolet, ignarus non nouit quantus in illo
Sit labor, & centum compagibus insita ligna
Quæ debent multo antè domi prouisa reponi.
Præterea cum tempus adest rescindere campum

Fortius insistas operi, exercere ministros,
Nam uertenda duplex tibi sicca atq; humida tellus.
Vere nouo ueniant celeres ad aratra iuuenci,
Fertilis ut grauida culmus procumbat arista,
Neu te decipiat cum semina colligit aestas.
Sit noua cui studeas tellus inarata quotannis,
Terra recens large natis alimenta parabit.
Plutonem in primis uenerare, atq; annua sacrae
Vota refer Cereri, quom stiuae innixus agendo
Incipis exercere boues, stimuloq; fatigas,
Sic immensa tibi surgent Cerealia dona.
Semina quom terrae committis ponè sequatur
Seruulus, atq; auibus rastro sata laeta recondat.
Optima crede iuuat rerum prudentia cunctos,
Laeditur aduerso qui negligit omnia fato.
Si sit pingue solum, grauidae inclinantur aristae,
Felicesq; operum successus ab Ioue summo
Hinc capies, neq; sub tectis extendat arachne
Fila, sed immensae replebunt horrea messes.
Tunc gaude, & cani florentia tempora ueris
Laetus agas, quom te incassum crudelis egestas
Aspicit, & parto turget domus, atq; aliena
Re tibi non opus est, tua pluribus adiumentum.
Fit sterilis tellus medio uersata sub aestu,
Hincq; solo residens imas falcabis aristas,

Auersos

Auersos religans culmos, tenuisq; sequetur
Spes uitæ, pauci te mirabuntur ab agris
Parua sub exiguo referentem farra canistro.
Difficile interdum mutabile noscere tempus.
Mobilis & uaria est alti natura tonantis.
Ac si tardus aras, tarde tibi solus aranti
Afferet auxilium: si largis imbribus æther
Tris noctes totidemq; dies non cessat ab alto,
Donec replerit ualidi uestigia tauri.
Tempore quo querna residens super arbore coccys
Exululat, gaudentq; hominum mortalia corda,
Vere sub aprico sit tardus forsitan eques,
Qui tempestiuo diuerrit uomere terram.
His intende animum, nec florida tempora ueris
Te lateant. glacialis hyems tibi cognita surgat,
In qua incumbendum est, nec te ulla taberna moretur,
Aut narrata loco sub aprico fabula tardet,
Dum frigent alij, uir rem tamen impiger auget.
Surge igitur nec te paupertas opprimat illo
Tempore, dira fames tenues facit esse lacertos,
Elatosq; pedes & crura tumentia multo
Sanguine. segnis inops & spe suspensus inani,
Inclinat mentem sceleri, & meditatur iniquos
Vnde paret uictus, hominem spes nutrit egentem
Irrita cui nihil est, & tota luce uagatur.

Dum

Dum media elapsa est æstas, properate ministri,
Condite dic casulas, nam semper non erit æstas.
A Iano mensem dictum caue, nubibus ille
Letales bobus glacies & frigora ducit.
Thracius insurgit boreas, & turbine facto
Disturbat maria ac campos syluamq; sonantem,
Alticomas quercus, annosaq; robora pinus
Diruit ex alto, & ualles iaculatur ad imas.
Syluarum auditur fragor undiq;, sed fera duros
Arrigit ipsa pilos, caudamq; in cruribus angit.
Quin etiam quibus est uillis densissima pellis,
Perforat ille quidem setosaq; pectora transit.
Nec se defendunt dura sub ueste iuuenci,
Et miseræ algescunt hirsuto crine capellæ.
Vincit ouis boream instantem, fultoq; repellit
Tegmine lanarum, sed non obsistitur illi
A senibus, curuo facit bos incedere collo.
Non tamen ad teneram penetrat boreale puellam
Frigus, at illa domi cui nondum nota libido
Matris apud charæ gremium sedet, atq; hyemales
Non sentit glacies, & tota nocte quiescit,
Atq; oleo teneros interdum perluit artus.
Tum polypo durum est gelidis habitare sub undis,
Nec uidet unde sibi uenetur in æquore prædam,
Alleuietq; famem, proprios tum deniq; in artus

Vertit

Vertit atrox rabiem immensam, sic imbribus atris
Turbatur mare, sic atra caligine cœlum.
Sol quoq; ad Aethiopas radios & lumina fundit,
Rarus apud Graios, fugiunt animalia curui
More senis, ualles imas & dente trementi
Concaua saxa petunt, nemorum tenebrosaq; tecta,
Tunc quoq; ne noceant hyemes tibi protegat artus
Mollis chlæna tuos, cui tecta ex ordine recto
Pauca, sed aduerso ducantur plurima fila,
Sitq; ea cruretenus, uetat hæc per corpora setas
Surgere, & instanti prohibet durescere uento.
Tegmina sint pedibus taurorum è pelle cothurni,
Nec nocet hos inflare pilis, ut frigora uincas.
Hœdorum teneras neruo bouis insue pelles,
Ac dorso suspende, tegant capita alta galeri
Ne madeant aures. borea spirante cauendum est
Frigoribus, tunc ros cœlo diffusus ab alto
Educat & Cererem sacros operumq; labores,
Ille quidem ui uentorum è fluuialibus undis
Tollitur in sublime, & matutinus in agros
Desilit, interdumq; expectat tempora noctis,
Interdum borea nubes agitante procellas
Vertitur in uentosam hyemem, fuge prouidus illam.
Acceleretur opus, pete tecta obstantia uentis,
Ne fortè obscuro nebularum infusus amictu

Imma-

Immadeas, largosq; imbres pluat humida uestis.
Pascua tunc carpant quamuis non pinguia tauri,
Quippe leuis labor & longa sub nocte quiescunt,
Nutrimentum ingens, uobis uberrima mando
Agricolæ, faciliq; dies transire labore.
Hæc seruanda tibi donec nox æqua diebus,
Atq; iterum satio committit semina terræ.
At dum sexdecies sol arduus occidit undis
Hybernum post solstitium, sacrosq; relinquens
Oceani fluctus sublimi Arcturus olympo
Exoritur, primumq; cupit splendescere sydus,
Tunc uites incide: noui neq; nuncia ueris
Antiquos iterans questus præcedat hirundo.
Dum tamen immensos effundit Pleïas æstus,
Prosiliensq; umbrosa petit plantaria limax
Tellure è sicca, tunc uinea nulla ligonem
Sentiat, accelerentq; uncata falce ministri
Maturam in segetem, nec te pulcherrima Tempe
Detineant segnem, matutiniq; sopores.
Eia age rumpe moras, pelle ocia segnia pelle,
Dum uocat alma Ceres, robustaq; collige farra,
Pone domi quantum toto tibi sufficit anno,
Mane operi assurgens, operis pars tertia mane
Conficitur. labor haud grauis est. de mane uiator
Longum linquit iter, taurosq; exercet arator.

H. *Præterea*

Præterea sua dum scolymus florentia mittit
Germina, & in ramis dulces resonare cicadæ
Sole sub ardenti incipiunt trepidantibus alis,
Fit capra tunc mollis, tunc sunt dulcißima uina,
Fœminaq; urenti Veneris prurigine corpus
Appetit insanos coitus, lassantur ab æstu
Membra uirûm, tantumq; potest uis ignea solis.
Tunc licet ardores gelida releuare sub umbra
Fontis ad apricos latices semperq; fluentis
Murmur aquæ, faciles quam circum leniter auræ
Aspirant, zephyris plerunq; agitantibus illas.
Hic hilares lætus cyathos & pocula sume
Biblina, ter infusa magis quæ temperet unda.
Hic tibi ab uberibus caprarum caseus adstet,
Quæ nullos pascant fœtus, hic lactea liba,
Hic tibi syluestris ponatur caro iuuencæ,
Quæ nondum enixa est: hic mollior hœdulus adsit,
Et iaceas saturus patula sub tegminis umbra.
Surge tamen cœlo dum fulget Orionis astrum,
Tempus adest, Cereri sacras terat area fruges
Ad uentos posita atq; ingenti æquata cylindro,
Nec nisi libratæ ducantur ad horrea messes.
Postquam autem satis ad uictum tibi contulit æstas,
Continuò cui nulla domus sit quære ministrum,
Adde etiam ancillam quæ sit sine prole, molestum est

Ac

Ac graue seruitium illius quam cura remordet
Natorum.blandire cani,panemq; ministra,
Peruigil ante fores sedet ille,domumq; tuetur
Dente rapax,furiq; altis latratibus instat.
His propere exactis,fœnum paleasq; reconde,
Hemionos quantum satis ac nutrire iuuencos.
Inde laboranti requies præbenda colono
Tempus,& exhaustis pariter iuga demere tauris.
Dum tamen in media cœli statione refulget
Sirius,Orionq; loco splendescit eodem,
Et rosea Arcturi cernit Pallantias astrum,
Tunc uuas tenero abscindens de corpore matrum,
Per bis quinq; dies tepido sub sole iacentes
Pande:dies etiam mollescant quinq; sub umbra,
Dehinc torque, & capiant uegetes iucunda Lyæi
Munera.sed sydus cum deficit Orionis,
Pleiadesq; Hyadesq; cadunt,meminisse iuuabit
Protinus impresso subuertere uomere terram.
Stát tempestiuo cuncta exercere labore.
Si tamen infestum iuuat ire per æquor,& alta
Puppe uehi,moneo ne quando ab Atlantide natas
Orion sequitur,totoq; excludit olympo,
Vt uideas illas medio submergere ponto,
Nauigio incumbas,mare tunc tollentibus euris
Obscurum undosos iaculatur ad æthera fluctus.

Tunc igitur iaceant religatæ ad littora puppes
Saxorum obnixæ obicibus, ne fortè ruentes
Discutiant uenti: pateat pars ima carinæ,
Ne pluuiam excipiens putri marcescat ab imbre.
Instrumenta domi naualiaq; arma quiescant
Pensa, gubernacliq; exploret robora fumus.
Interea Cereris sacros operare labores,
Nec prorsus fugiendus ager, labatur in altum
Aequor amica ratis dum non magis unda tumescit,
Nec refluunt uasti sublato gurgite montes,
Vadat onusta tamen censu reditura superbo.
Sic meus ille quidem genitor dum pauper egeret
Errabat maria alta secans, fluctusq; profundos.
Ille olim Aeolidam curuataq; littora linquens
Appulit huc, non spe lucri commotus auara,
Durum opus exercere inuisa urgebat egestas.
Ille uagus demum prope Tempe Heliconia sedem
Ascræam incoluit, cœli in regione molesta,
Frigore nunc nimio, nunc quæ intolerabilis æstu est.
Tempore quosq; suo iuuat exercere labores,
Nauigium ante omnes, cuius si te ulla remordet
Cura, placetq; altos sulcare per æquora fluctus,
Dum faciles spirant uenti & furor ille quieuit,
Ne te inuisa fames alieno uiuere parto
Cogat, & inuitus multorum debitor extes.

Vade nec in cymba, sed te uehat ardua puppis,
Ingentes referant census ingentia mercis
Pondera. præterea quæ sint aptißima nautis
Tempora narrandũ est, quãquã mihi parua per undas
Vita fuit, uixq; ex illa tantum Aulide cursus
Littus ad Euboeum, sub quo omnis Græcia quondam,
Dum pelago desæuit hyems conuenit in unum,
Et meritò infandos fatum iuratur in hostes.
Inde mihi placuit non longe ad Chalcida cursus,
Huc ubi magnanimum genus Amphidamantis Achiui
Constituunt populis certamina, & inclyta quondam
Munera defuncti ponunt in honore parentis.
Hic ego me dulcis referentem præmia cantus
Auratos memini tripodas, quos sponte dicaui
Musarum ante aras, quibus antra Heliconia curæ,
Illæ ubi me primum dulcem docuere poësim.
Tantum igitur mihi res naualis cognita surgit.
Dicam aliquid tamen, & uarios pandam ætheris usus,
Hæc etiam nobis aspirauere Camœnæ.
Aequora tuta legant instructo remige puppes,
Quom decies quinq; est series exacta dierum
Aestiuum post solstitium & iam deficit æstas:
Nam neq; tunc classes medio nec nauita ponto
Obruitur, ni fortè uelit Iouis alta potestas,
Aut deus ipsarumq; parens Neptunus aquarum,

Exitus omnis in his rerum manet exitus omnis.
At lenes spirant zephyri, tranquilla quiescunt
Aequora, tunc celerem uentis committe carinam.
Vadat onusta, tamen reditum properare memento,
Quàm prius ipsa nouos fundant uineta liquores,
Autumniq; imbres & hyems infausta procellis,
Aut Notus insurgat pluuia rorantibus alis,
Incumbatq; mari totumq; euoluat ab imo.
Exercent etiam studium nauale sub ipso
Vere nouo, quom se tam latas arbor ab alto
Induit in frondes, quantum uestigia cornix
Pandit humi depressa: silet tunc nabilis unda.
Ast ego nauigium graue tunc, semperq; molestum
Crediderim, hoc naturæ homines leuitate nephanda
Subtraxere, agitant diuersa pericula fluctus,
Et tamen ire placet, quanquam mors dura sub undis
Diuitiæ fiunt hominum, atq; insanus habendi
Ardor. ad hæc animum germane intende parumper,
Concipe fraternos monitus. maria alta secando
Fac tecum ne cuncta uehas, maiora reserua.
Nec nimis est oneranda ratis, sit ponderis æqui
Quicquid in hac, durum est aduerso occurrere fato,
Fluctibus in medijs currus discinditur omnis
Si grauius superinstat onus: seruare memento
Mensuram in rebus & idonea tempora ad usus.

Quom

Quom prope ter decies tibi uita elabitur annos
Connubium maturum aderit, decimumq́; puella
Exigat & quartum, sed quinto nubat: & illa
Virgo sit, atq; habitet prope te, cui sedulus astes,
Sedulus inspicias artemq́; usumq́; puellæ.
Hæc age, ludibrio ne te uicinia cantet.
Coniuge nil melius casta, nil turpius illa
Quæ uenerem prurit sine fine, & prostat ad omnes
Semper, & exitio superimminet illa uirorum.
Nemo etiam fratris in amore æquetur amicus:
At par si quis erit, sit amandus tempore in omni.
Nulla ex te incœptum fœdus discordia soluat.
Mentiri scelus est, præstat compescere linguam
Infandam. si uim tibi quisquam inferret amicus
Aut ore aut manibus, surge & te ulciscere, redde
Redde uicem duplicem. quod si illum pœnitet acti,
Ac pœnam implorans iterum te exoptat amicum,
Suscipe: uile quidem est homines noua quærere semper
Fœdera amicitiæ. multos si frater amabis
Non laudo, nullos etiam, medium sit in isto.
Si tibi corda tument, uultus non indicet iram.
Turpe sequi sceleratum hominem, maledicere cui
Infandum est qui iam uita laudatur honesta.
Nunquam à te nunquam misera obiurgetur egestas,
Diuinum donum est, diuûmq́; æterna uoluntas,

Illa quidem quæ sæpe uiri sublime molesta
Impedit ingeniumq; uetat super alta leuari.
Qui loquitur parcè, linguam nec in omnia soluit,
Thesaurum præ se gerit ille: ea gratia magna est
Vt linguam moderes, pensataq; uerba loquaris.
Si quenquam uerbo lædes, læderis & ipse.
Grata in amicorum uenias conuiuia sumptu
Communi, dato particulam, gratißima sunt hæc.
Aere Ioui uinum seu Dijs de mane cauendum est
Illauta libare manu, tum uota precando
Incassum fundes nulli exaudita deorum.
Solis ad aspectum nec quenquam mingere fas est,
Nocte sub obscura recto neq; corpore nudo,
Nox quia sacra deis media: nec credimus illud
Posse licere uia: si declinetur ab illa,
Esse etiam uetitum: diuus uir & omnia noscens,
Hærens parietibus sedet atq; exponit urinam
Intus, ubi orbatæ tenuis latet angulus aulæ.
Non coitu polluta sacros genitalia pandas
Ante ignes, neq; cum dulci tibi coniuge præstet
Concubium ut generes, dum mœsto à funere tristi
Mente redis, superûm sacra sed lætus ab ara.
Credimus inuisum superis semperq; molestum,
Qui natat aßiduo labentia flumina cursu,
Quin sit lota manus prius, & pia uota precesq;

Fuderit,

Fuderit, ante ipsas supplexq; orauerit undas.
Infandum ante aras ungues incidere, cum Dijs
Sancta facis: scelus est cyathos imponere uasi
In quo uina latent, sacros operare lebetas.
Nil tibi cum in sacris etiam hinc lauisse nefandum est.
Perfice tecta prius quàm cornix garrula ab alto
Nunciet atram hyemem, ruit hæc inimica procellis.
Fac sedeat bis sex quibus ætas exigit annos,
Aut totidem menses natorum chara propago,
Sede sub instabili, iuuat hoc omnemq; repellit
Segnitiem, facit esse agiles & ad omnia promptos.
Fœdum ac turpe uirum est thermis muliebribus uti,
Hoc prorsus fugiendum etiam, stat talibus atrum
Supplicium. ante aras superũ obiurgare nefandũ est,
Sacra ministeria ac diuinos spernere cultus.
Nec licet in fluuio neq; fontis mingere in unda.
Est quoq; turpe aliud uetitum. fuge pessima famæ
Nomina, fama malum facile in sublime leuatur.
Est graue sufferri nimium nimiumq; molestum,
Difficile ut taceat, nunquã delabitur illa
Sedula quæ uarias populi penetrauit ad aures.
Est dea fama quidem, sunt ipsi numina famæ.
SIt tibi præterea series seruanda dierum,
A Ioue natæ omnes, sunt à Ioue tempora nata.
Vltima mensis erit nullo exercenda labore,

At genio utendum est: illa omnes festa per urbes
Ducitur, illa forum claudit, neq; iura resoluit.
Prima dies sacra est, & quarta & septima: prima
Natus Apollo die radianti a lumina fudit.
Luce dein quarta felix ducenda sit uxor,
Omine captato sunt omnia prospera rebus,
Et licet incuruam trabibus componere nauim.
At quintas fuge, nanq; illarum pallidus Orcus,
Tum diræ Eumenidum facies toto orbe uagantur,
Castigant si qua in terris periuria falsum
Affirmant, quæ lis alterne agitata creauit.
Sexta dies tristem ostendit mulieribus ortum,
Læta uiris: multiq; etiam nascuntur in illa
Quîs mala mens, fallax animus, fallacia uerba,
Et qui concubia exercent arcana per artem.
Hac ouium foetus licitum castrare uel hœdos,
Et licet infixa pecudes circundare mandra.
Scindimus octaua foeto genitalia tauro,
Castramusq; sues, felix est ponere plantas.
Nona uiros gigni uel amica sorte puellas.
Luce uiris decima faustos quoq; credimus ortus,
Vnaq; post decimam felix incidere uites,
Et tempestiuam segeti supponere falcem.
Hoc curat bis sexta etiam felicior illa,
Stamina & ex alto tenuissima torquet arachne,

Ingen-

Ingentem accumulant formicæ farris aceruum,
Et iuuat arguto percurrere pectine telas.
Tunc quoq; syluestres licitum castrare iuuencos.
Tertia post decimam plantaribus optima surgit,
Spargere semen humi, pallet contraria semper.
Quartaq́; post decimam mulierum prospera natu,
Ac prensos domitare boues uulidosq́; labori
Hemionos canibus faciles adiungere cultus,
Ac lenire manu pecudiq́; imponere mores,
Atq; aperire cados, & dulcia fundere uina.
Sextaq́; post decimam plantaribus inuida surgit,
Opportuna uiros nasci, sed iniqua puellas
Aut nasci, aut thalamos petere, aut hærere maritis.
Septima post decimam Cereris terat hordea sacræ,
Ingentemq́; licet ferro discindere syluam,
Ac uarias aptare trabes, quibus ardua tecta
Moliri, ac structam possis agitare carinam.
Nonaq́; post decimam felix est cum Dea surgit
Lutea, sed medium cœli quom uenit in orbem
Fit grauis, ex media ad finem letissima fulget.
Proxima lux sapientem hominem diuina creandi
Insigni uiget officio, nec luce dolendum est.
Post illam quarta sacra est, ea læta trahantur
Gaudia. quinta dies post hanc iuga curua iuuencis
Ponit, & hemionos & colla exercet equorum,

Altaq;ueliuolas deducit ad æquora puppes,
Quam pauci nouere & recto nomine dicunt.
Sunt harum humano generi seruanda dierum
Tempora, quippe illud magnis succeßibus augent.
Sunt aliæ ancipitesq; tamen sine mente, neq; ullo
Officio excellunt, hanc alter laudat & illam,
At paucis natura illarum cognita surgit:
Nam nunc ipsa dies totum complectitur orbem
More piæ matris, sæuæ modo more nouercæ,
Nunc fulget, nunc atra latet. felixq; beatus
Ille quidem qui Dijs gratus, cui cognita sunt hæc,
Omniaq; inspiciens rerum se exercet ad usus.

HESIODI OPERVM ET DIERVM FINIS.

IACOBO SALVIATO
SVO S. D.

N Rusticum tibi, id illi scilicet ab argumento inditum nomen: tuo coactu prodit in uulgum, tibi est uni quicquid acciderit imputaturus. Iam'ne sentis quàm tibi tuendus sit, uel tuo ipsius nomine, uel meo? Tua enim fides in eo, meus honos agitur, cuius quidem etsi semper cura apud te iam inde à pueritia excubuit, tamen eum tueri nũc uel ob ipsum impẽsius debes, quod es nuper Laurentio Medici principi uiro, cuius ego cliens alumnusq́; sum, unus ex omni Florentina iuuentute gener ascitus. Profer igitur in tali patrocinio autoritatem omnem, atq; gratiam, quam uidelicet tibi, & uiri excellentis affinitas, & tua egregia indoles, morumq́; suauitas conciliant. Vale, meq́;, ut facis, ama.

ANGELI POLITIANI SYLVA, CVI TITVLVS RVSTICVS, IN POETAE HESIODI, VERGILIIQVE GEORGICON ENARRATIONE PRONVNCIATA.

VRIS opes saturi gnauoq; agitanda colono
Munera, & omniferæ sacrũ telluris honorem
Ludere septena gestit mea fistula canna,
Fistula Mantoæ quam nuper margine ripæ
Ipse renidenti dum dat mihi Tityrus ore,
Hac puer Ascræum repete, inquit, arundine carmen.
Pan ades, & curui mecum sub fornice saxi
Versibus indulge, medio dum Phœbus in axe est,
Dum gemit erepta uiduatus compare turtur,
Dum sua torquati recinunt dictata palumbes.
Hic resonat blando tibi pinus amata susurro,
Hic uaga coniferis insibilat aura cupreßis,
Hic scatebris salit & bullantibus incita uenis
Pura coloratos interstrepit unda lapillos.
Hic tua uicinus ludit lasciua sub umbris
Iandudum nostri captatrix carminis Echo.

Felix

Felix ille animi, diuisq; simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus,
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia uitæ,
Vrbe procul, uoti exiguus, sortemq; benignus
Ipse suam fouet, ac modico contentus aceruo.
Non spes corde auidas, non curam pascit inanem,
Securus quo sceptra cadant, cui dira minentur
Astra, & sanguinei iubar exitiale cometæ.
Non illum fragilis fauor, indocilisq; potenti
Plebs seruare fidem, euectum popularibus auris
Casuro imponit solio, nec ducit hiantem
Huc illuc uanos ostentans purpura fasces.
Non mentem pauet ipse suam, nec conscius omneis
Exhorret strepitus, nec edaci pectora culpa
Carpitur occulte, non opportunus iniqui
Iudicio uulgi, aut celsa conspectus in arce
Degeneri patet inuidiæ, non ipse uicißim
Obliquo liuore macet, fœtusq; ueneno
Aestuat, atq; aliena oculis bona limat acutis.
Rure agit in uacuo, spatijsq; indulget aperti
Aetheris, aut operi insudans, aut ille supinos
Euadens cursu in monteis: hinc scilicet omnes
Gratæ epulæ, nudis Acheloum in pocula palmis

Aduocat, excussæq; cibos dant brachia syluæ,
Et fessa in duro renouantur membra cubili.
Maior quippe uenit comitata labore uoluptas,
Nec satias dominam, aut fastidia lenta sequuntur.
Ergo neq; imbrifero pallens autumnus hiatu,
Nec malus hunc afflat rabioso Sirius astro,
Sæuáue Riphææ labefactant frigora brumæ,
Quippe hyemem excipere, & uentos, cœliq; ruinam
Suetum, atq; octipedem, nec opaco uertice cancrum,
Et Ioue sub gelido nocturnos carpere somnos,
Et pede concretas nudo calcare pruinas,
Et perferre sitim, & ieiunia soluere glande,
Et lassare feras cursu, & superare natatu
Torrentem, & uolucri fossam transmittere saltu,
Et quercum annosam ferro obturbare bipenni,
Tum prædam extorquere lupo, fasciq; maligno
Subiecisse humeros, & iniqui pondera rastri
Prædura tractare manu, & domitore lacerto
Sub iuga cornigeri colla obluctantia tauri
Ducere, & iratis concurrere cominus ursis.
Hinc agilis subit ora uigor, robustáq; magno
Pectore uis habitat, fortesq; animosa tuentur
Membra tori, & crudo tendunt se robore nerui.
Hinc facies procera, hinc fronti Martius horror.
Quod si bella uocent, quis ad aspera promptior arma?
Aut

Aut quis equum sternacem arctis fregisse lupatis
Acrior? aut fortem mucrone haurire cruorem?
Aut torquere sudem? aut neruo exturbare sagittam?
Aut præpilatis aciem perrumpere contis?
Quis certet duro agricolæ? seu ducere uallum,
Seu sit opus celso præcingier aggere castra,
Seu fronte aduersa tormentum figere ahenum,
Quod tonitru horrifico magna sternentia turres
Ardua fulmineo iaculetur saxa rotatu,
Seu uigil insomnem peragat custodia noctem,
Seu tacitum rapiatur iter, seu parcere parto
Conueniat, si fors lenta obsidione premantur.
Scilicet his Babylon dextris, Nabathæaq; regna
Creuerunt, hic Mopsopio delectus ab aruo
Miles, Achæmenium Marathonis in æquore Persem
Contudit. his adiuta uiris, se Romula tellus
Imposuit mundo, & rerum tractauit habenas.
Nunc age, quæ studia agricolis industria solers
Extudit, atq; operum quanta experientia, dicam.
Protinus extremo cum iam Boreas autumno
Incubuit terris, primo cum frigore tactæ
Labuntur frondes, maternaq; brachia linquunt,
Nec cariem cæsæ formidant robora syluæ,
Ecce sagax tacitam uenientis rusticus anni
Curam corde coquit, qua bubus ab arbore plaustrum

Dedolet, unde iuga, & curuum fabricetur aratrum.
Nec mora quin ueteris truncata cacumina fagi,
Chaoniæq; cadant quercus, nudataq; ramos
Vlmus, & audaci laurus sonet icta securi,
Quarum quæq; nouam fumo explorata calenti
Vertitur in faciem, diuersaq; munia tractant.
Continuò auditus gruis inter nubila clangor
Agricolam citat, & crista spectabilis alta
Auroram gallus uocat applaudentibus alis.
Excitat ille operum socios, simul horrida cautus
Terga rudi centone souet, capitiq; galerum
Induitur, crudusq; operit uestigia pero.
Hinc saturos iungens loris ad aratra iuuencos
Increpitat stimulo, & cantu minuente laborem
Prælongis ferrata terit dentalia sulcis,
Ac late elicibus collectos exprimit imbres,
Ieiunamq; fimo tellurem & rudere pascit.
Tum plenum farris læua seruante canistrum,
Semina dispensat parca cerealia dextra:
Quæ ne iacta auidæ populentur grana uolucres,
Et prædam sublime ferant, it ponè minutus
Sarcula parua tenens puer, & frugem obruit aruo.
At cum se Eois iam uespertinus ab undis
Extulit Arcturus, cum uersicoloribus ardet
Terra comis, rutilosq; interuiret herba colores,
Daulias

Daulias & Getici tandem secura mariti
Ales adest, plausuq; larem, cantuq; salutat.
Rursum inuadit opus, stiuaeq; innixus, adunco
Ponè nigrescentes proscindit dente nouales,
Quas rapidi soles urant, gelidaeq; pruinae.
Mox ubi iam sapiens coepit frondescere morus,
Antè quidem sapiens, nunc ambitiosa, nec ullum
Quae pariat pomum, sed serica pensa ministret,
Ille aliam atq; aliam culturam dulcis agelli
Pertentans, truncos plantariaq; infodit aruo,
Nec pictas lugubre fabas, nec pabula parcit
Veruacto mandare putri, glebasq; bicorni
Persequitur ferro, & secat insuperabile gramen,
Et montem caedit scrobibus, fortiq; bidente
Terga soli frangit, baccheaq; semina rectum
Explicat in quincuncem, & differit ordine longo,
Atq; iterum, atq; iterum terra capita ima frequentat,
Et ramos tondet falce, atq; impune fluentem
Compescit uitem fingens, & robore fulcit
Deciduam, charaeq; haerentem in pectore matris
Acclinat sobolem sulco, iuxtaq; propagat,
Aut ipso durus genitricis ab ubere flentis
Abscissam rapit, atq; aliò traducit alendam.
Quid dicam? externis cum se uernacula succis
Robora nobilitant, peregrinaq; segmina duri

Accipiunt trunci, aut discreto germina libro.
Nanq; oculis oculos, non blandi tempora ueris
Iungere, sed medijs gaudet feruoribus æstas,
Aestas congestos Cereris tritura maniplos,
Aestas absconsum siliqua excussura legumen,
Aestas qua grandes expectant horrea messes,
Dum coaceruatas euentilet area fruges.
Tum sola puluerei pinguescunt arida campi,
Soluunturq; putres glebæ, ac peritura lupini
Germina parturiunt, tum cliuo rauca sonantes
Eliciuntur aquæ, præcepsq; recumbit agro fons.
Post ubi iam medio uestigia librat in axe
Ensifer Orion, *croceoq; insignis amictu*
Aspicit Arcturum *pulsa* Pallantias *umbra,*
Sentibus horrenteis aperit iam uinea sepes,
Aureolamq; metit lentis de uitibus uuam
Vinitor, & fœtos rubicundo nectare fructus,
Quos coniunx, quos uirgo comes par uertice matri,
Aut cista exportant, aut rasilibus calathiscis:
Nec sentitur onus studio, leuat ipsa laborem
Sedulitas. quin frugiferos curuantia ramos
Poma sinu, baccasq; ferunt, ficumq; nucemq;.
Nec nihil addit hyems, nigros tum laurea fœtus
Exuitur, tum myrta legunt, glandemq; caducam,
Glaucaq; Palladiæ distringunt brachia syluæ.

Nocte autem ad lychnos, aut iunco texit acuto
Fiscellam, aut crates uirgis, aut uimine quallos
Rusticus, infinditq; faces & robora ualli,
Dolia quassa nouat, ferramentisq; repellit
Scabritiem, tritaq; docet splendescere cote.
Nam quid delitias memorem? quamq; alta labori
Ocia succedant? iam primum obsessa pruinis
Cum iuga floriferi regelauerit aura fauoni,
Suaue serenato rident uaga sydera cœlo,
Suaue ciet tardos per sudum luna iuuencos,
Ipsa quoq; ætherij melius nitet orbita fratris
Terq; quaterq; manu madidantes nectare crines
Exprimit, & glebas fœcundis roribus implet
Vecta Medusæo Titonia præpete coniux.
Alma nouum tellus uultu nitidissima germen
Fundit, & omnigenis ornat sua tempora gemmis.
Idalio pudibunda sinus rosa sanguine tingit,
Nigraq; non uno uiola est contenta colore,
Albet enim, rubet, & pallorem ducit amantum.
Vt sunt orta, cadunt, niue candidiora ligustra.
Nec longum durant calathos imitata parentis
Lilia, sed longum stant purpurei amaranthi.
Hic Salaminiaci scribunt sua nomina flores,
Hic gratum Cereri, plenumq; sopore papauer
Oscitat, hic inhiat sibimet Narcissus, at illic

Corycios alit aura crocos, notumq́; theatris
Aëra per tenerum flatu dispergit odorem.
Nec iam flameolæ conniuent lumina calthæ,
Nec melilotos abest, Tyrium seges illa ruborem
Induit: hic uiuo cespes se iactat in auro,
Hæ niueos, hæ cyaneos superare lapillos
Contendunt herbæ, uernantq́; micantia late
Gramina per tumulos, perq́; umbriferas conualles,
Perq́; amnis taciti ripas, atq; omnia rident,
Omnia luxuriant, & amica luce coruscant.
Parturiunt stipulæ frugem, & genitalibus auris
Peruia turgescunt lactentibus hordea culmis,
Palmes agit rupto lachrymantis cortice gemmas,
Seq́; rudes primis monstrant in uitibus uuæ,
Dulce uirent teneræ modo nata cacumina syluæ,
Succrescuntq́; piæ pullorum examina matri,
Ipsa sibi ignotas miratur adultera frondes
Arbor, & adscitis natiuas inserit umbras.
Auricomæ iubare exorto de nubibus adsunt
Horæ, quæ cœli portas atq; atria seruant,
Quas Ioue plena Themis, nitido pulcherrima partu
Edidit, Ireneq́;, Diceq́;, & mixta parenti
Eunomie, carpuntq́; recenteis pollice fœtus,
Quas inter Stygio remeans Proserpina regno
Comptior ad matrem properat, comes alma sorori
It Venus,

It Venus,& Venerem parui comitantur Amores,
Floraq; lasciuo parat oscula grata marito,
In medijs resoluta comas,nudata papillas,
Ludit,& alterno terram pede Gratia pulsat.
Vda choros agitat Nais,decurrit Oreas
Monte suo,linquunt faciles iuga celsa Napeæ.
Nec latitat sub fronde Dryas,non iubila Fauni
Fundere,non iunctis Satyri dare sibila cannis,
Nec querulæ cessant tenerum tinnire uolucres,
Fluctibus halcyone,densa philomela sub umbra,
Canus olor ripis,tecto uaga plorat hirundo,
Lene susurrat apis,plenoq; saporibus alueo
Candida multiforæ solidat fundamina ceræ.
Colludunt per prata greges,atq; omne beato
Flagrat amore nemus,iuuenem lasciua maritum
Fert equa,fert tergo salientem bucculа taurum,
Setigeræq; subant matres,decertat amator
Fronte aries,auidos olidum pecus accipit hircos.
Spectant innisi baculis,gaudentq; magistri.
Inde ubi prægnantes partu Lucina recenti
Soluit,ut exæquet numero fœtura parentes,
Ipse rudem,nec adhuc uestigia certa prementem,
Fert sobolem gremio,sed ouem gracilemúe capellam
Enisas humero subit,atq; in stramine molli
Componit sensim pastor,stabuloq; recondit.

Mox ut conualuere rubos hæc rupibus altis,
Illa recens campo gramen decerpit aprico.
Aut dulceis gelido delibant amne liquores,
Vt ſua concluſis ne deſint pocula natis,
Vtq; fluat plenis diues mulſura papillis.
Subrumi expectant hœdiq; agniq; petulci,
Cornigerasq; uocant tremulo clamore parenteis.
Bruta gregem plenum denſis alit uberibus ſus
Exporrecta ſolo, et grunnitu adlectat amico
Fellanteis, turpiq; luto ſe immunda uolutat.
Radices eadem calloſo auidiſſima roſtro
Eruit & bulbum, aut madida ſe pulte ſaginat.
Flet uitulum mœſta abſentem mugitibus altis
Mater, & immenſam raucis miſeranda querelis
Syluam implet, boat omne nemus, uallesq;, lacusq;.
Illa nigros late lucos, ſaltusq; peragrat
Crebra gemens, crebra ad montem, ſtabulumq; reuiſit.
Tabeſcens deſiderio. non ulla dolorem
Pabula, nec ſalicum frondes, nec gramina rore
Sparſa leuant, non quæ uiridi uaga flumina ripa
Perſpicuam tenui deducunt murmure lympham.
Prata tener perſultat equus, libatq; uolucri
Aequora ſumma fuga, aut alti ſubit aſpera montis
In iuga, ſaxoſumq; amnem pede plaudit inermi,
Cui pulchro micat acre caput, luduntq; decoræ.

Fronte

Fronte comæ, uibrant aures, atq; orbe nigranti
Prægrandes extant oculi, tum spiritus amplis
Naribus it feruens, stat ceruix ardua, qualem
Præfert Marmaricis metuenda leonibus ales,
Ales quæ uigili lucem uocat ore morantem.
Crescunt spissa toris, lateq; animosa patescunt
Pectora, consurguntq; humeri, & iam sessile tergū est,
Spinaq; depressos gemino subit ordine lumbos,
Et castigatum cohibent crassa ilia uentrem,
Funduntse lætæ clunes, subcrispaq; densis
Cauda riget setis, & luxuriantia crebræ
Velant colla iubæ, ac dextra ceruice uagantur.
Tum tereti substricta genu, mollißima flectit
Crura ferox, celsum ingrediens, fremituq; superbit:
Grande sonat tornata cauo breuis ungula cornu,
Ingenti referens corybantia cymbala pulsu.
O dulces pastoris opes, ô quanta beatum,
Quàm tenet hunc tranquilla quies? ut pectore toto
Lætitiam, totaq; fouet bona gaudia mente?
Nempe odij, fraudumq; expers, exemptus inani
Ambitione, uacansq; metu, spe liber, & insons,
Natiuo cultu, & gaza prædiues agresti.
Ipse sibi uiuit nullo sub teste, suoq;
Pendet ab arbitrio, suus ipse est censor, & alto
Calcat opes animo, ac regum deridet honores.

Si non Tænareis illi stant fulta columnis
Robora, cælatumq; alte laquearia subter
Ridet ebur, postem'ue silex asaroticus ornat,
Nec Maurusiacos pulchræ testudinis orbeis
Delphica sustentat, nec docto trita Myroni
Pocula multiplici florent radiantia gemma,
Aut bis in Herculea Milesia uellera concha
Versantur, tenuiq; satur lanugine bombyx
Luteolos follis, preciosaq; fila relinquit,
Textile nec tenero subtegmine fulgurat aurum,
Spiranteis referens uultus, quæ Pergamos olim
Artifici descripsit acu, quæ stamina Memphis,
Quæ Tyros & Babylon radio pinxere sonanti:
At iacet in molli proiectus cespite membra,
Quà cauus exesum pumex testudinat antrum,
Quáue susurranti crinem dat aquatica uento
Arbor, & aut calamos, aut fixa hastilia iungit
Cortice, statq; leui casa frondea nisa tigillo,
Quam metuant intrare pauor, curæq; sequaces,
Sub qua iucundos tranquillo pectore sensus
Nutrit, in abruptoq; fouet sua corpora somno,
Syluarum, & pecoris dominus, stant sedula circum
Turba canes, audaxq; lacon, acerq; molossus.
Dant ignem extritum silices, dant flumina nectar
Hausta manu, dat ager Cererem, non caseus aut lac,

Lucorum'ue dapes absunt, stat rupibus ilex
Mella ferens trunco, plenoq; cacumine glandem.
Illi sunt animo rupes, frondosaq; tesqua
Et specus, & gelidi fontes, & rosida tempe,
Vallesq;, zephyriq;, & carmina densa uolucrum.
Et Nymphæ, & Fauni, & capripedes Satyrisci,
Panq; rubens, & fronte cupreßifera Syluanus,
Sileniq; senes, subdiuallesq; Ithyphalli,
Et montana Pales, & quo pastore Pheræi
Gaudebant campi, & crinem resoluta Mimallon,
Et qui cornigera bicolores fronte corymbos,
Pampineamq; manu tenera quatit Euhyus hastam,
Semper amor, semper cantus & fistula cordi est,
Semper odorati Venerisq; stipendia flores,
Vitarumq; altrix urbi male nota uoluptas.
Talibus in studijs pastor molle exigit æuum.
Post ubi raucisonæ pinna uibrante cicadæ
Increpuere, ardensq; metentibus ingruit æstus,
Paulisper tum cessat opus, saxiq; sub umbra
Prostrati indulgent genio, non mollia pleno
Desunt uina cado, non lacti mixta polenta,
Aut pinguis tergum uitulæ, placidusq; sonoræ
Lapsus aquæ, crinemq; auræ frontemq; lacessunt.
Inde opus integrant, donec sub nocte coruscent
Flammigero paruæ stellantes clune uolucres.

Ecce

Ecce autem dulces labris pater ingerit uuas
Autumnus,crebræq; elisus uerbere plantæ
It per prælalatex,pueriq; examine denso
Exultant lasciua cohors circumq; supraq;,
Ille manu panda pronus bibit,alter ab ipso
Sugit musta lacu crepitantibus hausta labellis,
Hic sua suspensum resupinus in ora racemum
Exprimit,hic socij patulos irrorat hiatus,
Irriguumq; mero sordet mentumq; sinusq;,
Ebriaq; incertis titubant uestigia plantis.
Postquam acris successit hyems,& pendula tectis
Diriguit glacies,larga strue tollitur alte
Collucetq; focus,coëunt uicinia simplex
Vnà omnes,iuuenesq; probi,materq; seuera
Coniuge cum duro,& pueris,& uirgine grandi,
Conuigilantq; hilares,& primæ tempora noctis
Decerpunt,molli curas abigente Lyæo,
Mutuaq; inter se ludunt,tum tibia folle
Lasciuum sonat inflato,tum carmina cantant,
Carmina certatim cantant,tum tenta recusso
Tympana supplodūt baculo,et caua cymbala pulsant,
Et læti saltant,& tundunt æribus æra,
Et graue conspirat cornu tuba flexilis unco,
Conclamantq; altum unanimes,tolluntq; cachinnos.
Porrò autem quanta est differtæ copia uillæ?

Quamq; penu diues? neq; enim uel frugibus hornis
Horrea sufficiunt, uel odoro dolia musto,
Testaq; Palladijs iam non uacat ulla trapetis.
Terga suis pendent fumosa sordida tigno,
Pertica pensilibus oneratur longa racemis,
Non uuæ arentes, non pruna & carica desunt,
Soruaq; cum cerasis, duroq; putamine clausa
Persica nux, regumq; altas imitata coronas
Mespila, cumq; pyris miserorum munus amantum.
Iam laxum in rugas malum, decoctaq; ahenis
Defruta, et omphacinus liquor, es lachrymosa sinapis,
Et meditata nouos sicyonia bacca sapores,
Tum sapa, melq; recens, edulcatiq; lupini,
Et prunæ increpitans balanus, contextaq; cannis
Fiscina lacte madens, & durati sale fungi,
Annonam facilem uicinus suggerit hortus.
Murmur apricantes niuea dant turre columbi,
Expandunt alas, & amicam (blanda rogantes
Oscula) circumeunt, insertantq; oribus ora.
Iam uicibus nido incubitant genitrixq; paterq;,
Iamq; oua excudunt, natis q; implumibus escam
Commansam alternant, rostellaq; hiantia complent.
Adde gregem cortis, cristatarumq; uolucrum
Induperatores, laterum qui sydera pulsu
Explaudunt, uigiliq; citant Titana canore,

Et regnum sibi marte parant, quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebrisq; acuunt assultibus iras,
Ignescunt animis, & calcem calce repulsant
Infesto, aduersumq; affligunt pectore pectus.
Victor ouans cantu palmam testatur, & hosti
Insultans uicto, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq; petit, dominumq; superbum
Ferre gemit, comes it meritò plebs cætera regi,
Formoso regi, cui uertice purpurat alto
Fastigatus apex, dulciq; errore coruscæ
Splendescunt ceruice iubæ, perq; aurea colla
Perq; humeros it pulcher honos, palea ampla decenter
Albicat ex rutilo, atq; torosa in pectora pendet
Barbarum in morem, stat adunca cuspide rostrum,
Exiguum spatij rostrum, flagrantiq; tremendum
Raui oculi, niueasq; caput late explicat aureis,
Crura pilis hirsuta rigent, iuncturaq; nodo
Vix distante sedet, durus uestigia mucro
Armat, in immensum pinnæq;, hirtiq; lacerti
Protenti excurrunt, dupliciq; horrentia uallo
Falcatæ ad cœlum tolluntur acumina caudæ.
Ipse salax totam fœcundo semine gentem
Implet, & oblongo nunc terram scalpurit ungui
Rimaturq; cibos, nunc edita nubila uisu
Explorat cauto: non illum squamea tuto

Aggre-

Aggreditur ſerpens, non raptor ab æthere miluus.
Vocibus interea crebrum ſingultat acutis
Parturiens coniux, quæ ſcilicet oua ſubinde
Tollit anus, ſignatq; dies, uigilemq; lucernam
Conſulit, & lunæ creſcentis tempora ſeruans.
Vt primum gallina glocit numero impare ſubdit,
Verſatisq; diu ſolers auſcultat, an intus
Pipiat inuolucer pullus, tenerumq; putamen
Pertuderit molli roſtro, atq; erumpere tentet.
Parte alia biſtro plumoſam corpore meſſem
Nutrit, & in craſſa ſatur urinare lacuna
Anſer auet, ſtagnumq; ſuper pede remigat udo
Depictæ ceruicis anas, prolemq; natatum
Inuitans, nunc extat aquis, nunc mergitur alte.
Erigit explicitæ gemmata uolumina caudæ
Ambitioſus amans: at ficu & polline gliſcit
Pellaci cantu deceptus ab aucupe turdus.
Inſidit mutilo turtur, ſeſeq; ſaginans
Rauca gemit, dulcesq; miſer ſuſpirat amores.
Flet uiduus perdix, queritur peregrina coturnix
Incluſi caueis: hic cæca cuniculus antra
Excauat, hic ſepto prægnans lepus errat in amplo,
Capreoliq; hinnuliq;, & aduncis dentibus apri.
Hac ſtertunt glires, hac fœmina fœtat echinus,
Dædala ſomniferos peragunt examina bombos,

Plenaq;

Pleraq; captiuos seruant uiuaria pisces.
Scilicet his opibus placide sua corpora curant,
Dulciaq; inter se læti tellure magistra
Officia exercent, ut quæ neq; ferre recuset
Imperium, neq; non grandi mercede rependat
Si quà laborifero debentur farra colono.
Ille autem & uolucri petit ardua sydera mente,
Scrutaturq; sagax quæ sit sententia diuûm.
Quid quæq; emergēs, latitans'ue, oriens'ue, cadens'ue
Stella paret, quid quadruplici celer adferat annus
Cardine, quæ sulcis, quæ sint stata tempora messi,
Quidq; pecus uehat Olenium, qua grandine colleis
Trux nepa dilapidet, quo turbine surgat Orion,
Quos glomerent imbreis, aut pressus Arione Delphin,
Aut Pleas, Arcturusq; senex, Hyadesq; puellæ,
Vnde bibant herbæ diuini pocula lactis,
Cur rubigo satis, uredoq; uitibus obsit,
Quid nebulas abigat, tempestatesq; repellat,
Quod uento ingenium, quæ nubes causa serenet,
Quidq; silens moneat, quidq; intermenstrua Phœbe,
Vel cum plena meat, uel cum decrescere rursum
Incipit. Ille etiam numeros legesq; dierum
Prouidus obseruat: scit enim quid septima portet,
In qua nascentem excepit bona Delia fratrem.
Scit quoq; post decimam quid prima, quid altera luces
Iniungant

Iniungant operum, quocirca aut uellera lanæ
Demetit, aut grauido maturas mergite aristas,
Aut telam locat uxoris, nam pendula in ortu
Posteriore suos etiam net aranea casses.
Quæ sequitur bona uirgultis, inimica serendis (get,
Frugibus: ergo cauet quod obest, quodq; expedit ur-
Nouit enim quota connubijs, quota partubus obstet
Aspiret'ue dies, quota pinguem emasculet hœdum,
Septaq; circundet pecori, quota iungat amanteis,
Et clandestinos iubeat miscere susurros,
Qua ponat canis hirritum, malesuadaq; pectus
Cura nimis laceret, qua tristis oberret Erinnys
Nocte magis, secat ille suo sibi tempore lignum,
Dolia degustat, subigit iuga ferre iuuencum.
De flabris quoq;, de pluuia, dulciq; sereno,
Aut lunæ occasus, aut idem consulit ortus.
Tractat opus si pura micet, sin atra recedat,
Aut quinto directa die, aut medio orbe retusa,
Nec gracili cornu, aut triplici sit culta corona,
Tecta subit metuens hyemis: si rubra coruscet,
Tum uero expectat uentos, nec fallit eundem
Quo boream cornu, quo Cynthia prouocet austrum.
Consulit & Phœbi flammas, an grandinis augur
Palleat, an radijs monstret discordibus imbrem,
An præ se exoriens nubeis agat, an niger orbem

Circulus extremum claudens, qua rumpitur, acres
Carceris Aeolij moneat consurgere flatus.
Adnotat & coeli faciem, num stella sereno
Aethere lapsa cadat, rapidi prænuncia Cauri,
Conscia num subita semet caligine obumbrent
Astra, trahantq; hyemem: gemino Thaumantias arcu
Quid ferat, aut curto cum uix secat aëra gyro,
Et penè unicolor taurina fronte minatur.
Nunc præsepe oculis, nunc Bacchi spectat asellos,
Quiq; Noton cernit, quiq; est obuersus ad Arcton,
Fulgores, tonitrus, inspersaq; uellera cœlo,
Brumalemq; diem, & totum semel aspicit annum.
Necnon & nautis ruiturum in carbasa nimbum
Augurat, undisonum si fors mare surrigit ægon,
Canaq; conspergit sale saxa, & littora frangit,
Tunc & tristifico reboant montana fragore,
Et repetunt siccum mergi, atq; ex æquore clamant.
Ipsa uolans sublime auras, æthramq; lacessit
Ardea, colludunt fulicæ, plauduntq; gregatæ:
At lasciua lacus alis præstringit hirundo,
Et summas propè radit aquas, ranæq; coaxant.
Fusca gradu cornix lento metitur harenas,
Aut fluuium capite, & madida ceruice receptat,
Crocituq; graui pluuiam increpat usq; morantem.
Clangunt Naupliadæ uolucres, & peruia pinnis

Nubila

Nubila conscribunt, incertus in æquore Delphin
Difflat aquas, latrant corui, uocemq́; resorbent,
Progerit oua cauis patiens formica laborum,
Blanda canis terram pedibus scabit, ore lapillos
Tardigradus prendit cancer, seseq́; saburrat,
Atq; hæret ripæ, densum occinit improbulus mus,
Straminaq́; exculcat: quin centipedes scolopendræ
Parietibus reptant, aures pigra motat asella,
Dependent bullæ lychno, sitiensq́; cruoris
Musca redit, summosq́; proboscide mordicat artus,
Nec longe à tectis apis ingeniosa recedit,
Prunaq́; concretusq́; ima cinis hæret in olla,
Carboq́; pellucet: neq; non prænunciat Euros
Pluma natans, foliumue errans, pappiq́; uolantes,
Flammaq́; cum flectit, cum sese elidit, & ipsis
Vix sedet in stuppis, scintillamq́; excutit udam.
Vos quoq; pastores uentos horretis & imbres,
Cum temerè excursans pecus ampla in pascua fertur,
Cumq́; alacres ludunt agni, calceisq́; proteruos
Subsultim incutiunt inter se, & cornibus hærent,
Aut cum se è pastu ui, uix, ægreq́; reuellunt,
Cumq́; boues liquidi suspectant lumina cœli,
Olfactantq́; auras, & succos naribus udos
Crebra trahūt, dextrumq́; latus consternere gaudent,
Aut lingunt aduersa pilos, aut uespere sero

Mugitu ingenti redeunt, caulasq; fatigant,
Cum sibi non factos sus dißipat ore maniplos,
Cumq; antro lupus exululat, cumq; improbus idem,
Nec metuens hominum, propius consistit, & offert
Se mendicanti similem, ac loca culta pererrat.
Ergo in consilium maria aduocat, æthera, terras,
Naturamq; omnem, uiuitq; autoribus astris
Cura deûm agricola, atq; animo præscita recenset,
Et rerum euentus sensu præsagit acuto.
Hanc ô cœlicolæ magni concedite uitam,
Sic mihi delitias, sic blandimenta laborum,
Sic faciles date semper opes, hac (improba sunto
Vota) tenus, nunquam certe, nunquam illa precabor,
Splendeat ut rutilo frons inuidiosa galero,
Tergeminaq; grauis surgat mihi mitra corona.
Talia Fæsuleo lentus meditabar in antro
Rure suburbano Medicum, qua mons sacer urbem
Mæoniam, longiq; uolumina despicit Arni,
Qua bonus hospitium felix placidamq; quietem
Indulget Laurens, Laurens haud ultima Phœbi
Gloria, iactatis Laurens fida ancora Musis:
Qui si certa magis permiserit ocia nobis,
Afflabor maiore deo, nec iam ardua tantum
Sylua meas uoces, montanaq; saxa loquentur,
Sed tu (si qua fides) tu nostrum forsitan olim

O mea

O mea blanda altrix non aspernabere carmen,
Quamuis magnorum genitrix Florentia uatum,
Doctaq; me triplici recinet facundia lingua.

ANGELI POLITIANI SYLVAE, CVI TITVLVS EST RVSTICVS, FINIS.

PALMA BEB.